

Джон Льо Каре

Шпионинът,
който дойде
от студа

ДЖОН ЛЬО КАРЕ ШПИОНИНЪТ, КОЙТО ДОЙДЕ ОТ СТУДА

Превод: Анелия Данилова

chitanka.info

1.

ПРОПУСКАТЕЛЕН ПУНКТ

Американецът подаде на Лиймас още една чаша кафе и каза:

— Защо не идете да поспите? Ще ви позвъним, ако се появи. Лиймас не отговори, само се взря в безлюдната улица през прозореца на пропускателния пункт.

— Не можете да чакате до безкрайност, сър. Сигурно ще дойде друг път. Ще накараме полицията да се свърже с Управлението. За двадесет минути сте обратно тук.

— Не — рече Лиймас, — почти се стъмни.

— Но не може да чакате вечно, по разписание закъснява с десет часа.

— Ако искаш да си вървиш, тръгвай. Добре се справи дотук — добави Лиймас. — Ще кажа на Креймър, че си страхотен.

— Но докога ще чакате?

— Докато дойде — Лиймас отиде до прозореца за наблюдение и застана между двамата неподвижни полицаи. Биноклите им бяха насочени към източния пропускателен пункт.

— Чака да се стъмни — промърмори Лиймас. — Сигурен съм.

— Тази сутрин твърдахте, че ще премине границата с работниците.

Лиймас му се сопна:

— Агентите не са самолети. Няма разписание. Той е разкрит, бяга, уплашен е. Мундт е по петите му сега, в този момент. Има само една възможност. Нека сам да реши кога да действа.

Младият мъж се поколеба, искаше да си тръгне, но не можеше да избере най-подходящия момент.

В бараката се разнесе звън. Изведнъж двамата застинаха в напрегнато очакване. Един полицай съобщи на немски:

— Черен „Опел рекорд“ с федерална регистрация.

— Невъзможно е да вижда толкова надалеч в здрача. Налучква — прошепна американецът и добави:

— Как е разбрал Мундт?

— Млъкни — обади се Лиймас от прозореца.

Единият полицаи излезе и отиде до блиндажа с чувалите с пясък, който се намираше на половин метър от бялата демаркационна линия, пресичаща шосето като очертание на тенис-корт. Вторият изчака, докато другарят му приклекна — зад далекогледа. После свали бинокъла, откачи от гвоздеа на вратата черната си каска и внимателно я намести върху главата си. Някъде високо над пропускателния пункт блеснаха дъгови лампи и осветиха като в театър шосето. Полицаят започна доклада си. Лиймас го знаеше наизуст.

— Колата спря на първия контролен пункт. Само един пътник, жена. Съпровождат я до бараката на Военната полиция за проверка на документите.

Те чакаха безмълвни.

— Какво казва? — попита американецът.

Лиймас не отговори. Взе бинокъл и се втренчи в източногерманските контролни пунктове.

— Проверката на документите приключи. Преминава към втория пункт.

— Мистър Лиймас, това ли е вашият човек? — настойчиво запита американецът. — Би трябвало да позвъня в Управлението.

— Чакайте.

— Къде е сега колата? Какво прави?

— Проверка на валута, митница — тросна се Лиймас. Наблюдаваше автомобила. До вратата на шофьора бяха застанали двама военни полицаи, първият говореше нещо, а вторият стоеше настрана и чакаше. Друг се разхождаше около колата. Той спря до багажника, после се върна при шофьора. Поиска ключовете. Отключи, погледна вътре, затвори го и върна връзката. Отдалечи се на тридесетина метра нагоре по шосето, където между двата срещуположни пропускателни пункта се очертаваше самотният силует на източногермански часовей — нисък, набит мъж в ботуши и безформени панталони. Двамата заприказваха, застанали смутено под ослепителната светлина на дъговите лампи.

Полицаяте пропуснаха колата с нехаен жест. Тя стигна до двамата часовей в средата на шосето и пак спря. Те я обиколиха, отдръпнаха се и заговориха отново. После, сякаш против волята си, я

пуснаха да продължи напред към линията, която ги отделяше от западния сектор.

— Мъж ли е този, когото очаквате, мистър Лиймас? — запита американецът.

— Да, мъж е.

Вдигайки яката на самото си, Лиймас излезе на ледения октомврийски вятър. Тогава си спомни за тълпата. Вътре в бараката беше лесно да ги забравиш, тези скупчени, объркани лица. Хората се сменяха, но изражението беше същото. Приличаха на безпомощните зяпачи, които се събират край някоя катастрофа, без да знаят какво се е случило и дали трябва да преместят трупа. В лъчите на дъговите лампи се носеше нещо като дим или прах, постоянен трептящ облак между пътеките от светлина.

Лиймас отиде при колата и запита жената:

— Къде е той?

— Дойдоха да го приберат и избяга. С колелото си. Не може да са знаели за мен.

— Къде отиде?

— Държахме стая близо до Бранденбургската врата, над една кръчма. В нея криеше някои неща — пари, документи. Сигурно е отишъл там. После ще мине границата.

— Тази вечер?

— Каза, че ще тръгне нощес. Другите ги заловиха — Паул, Вирек, Лендзер, Саломон. Няма време за губене.

Лиймас я изгледа мълчаливо.

— И Лендзер?

— Снощи.

Появи се един полицаи.

— Трябва да се преместите — рече той. — Забранено е да се пречи на движението при бариерата. Лиймас се извърна и изръмжа:

— Върви по дяволите.

Германецът се наежи, но жената промълви:

— Качете се, ще отидем долу при завоя.

Лиймас се настави до нея и те потеглиха бавно. Стигнаха до някакво отклонение.

— Не знаех, че имате кола — каза той.

— На мъжа ми е — отвърна тя безучастно. — Карл не ви е казал, че съм омъжена, нали? — Лиймас не отговори. — Мъжът ми и аз сме в една оптична фирма. Пускат ни да пътуваме заради работата. Карл ви е съобщил само моминското ми име. Не искаше да ме забърква с... вас.

Лиймас извади от джоба си ключ.

Ще трябва да ви настаним някъде — рече той. Гласът му прозвуча равно. — Има един апартамент на Албрехт Дюрер Щрасе, до музея. Номер 28 А. Там ще намерите всичко необходимо. Щом дойде, ще ви телефонирам.

— Ще стоя тук с вас.

— Аз няма да остана. Вървете в апартамента. Ще ви позвъня. Няма смисъл да се чака тук сега.

— Но той ще дойде на този пункт. Лиймас я погледна изненадано.

— Той ли ви каза това?

— Да. Тук познава един военен полицаи, синът на хазаина му. Може би ще е от полза. Затова избра този маршрут.

— И сподели това с вас?

— Има ми доверие. Всичко ми разказа.

— Господи.

Той ѝ подаде ключа и влезе в бараката, за да избяга от студа. Полицаяте си шепнеха нещо. По-едрият демонстративно му обърна гръб.

— Извинявайте — рече Лиймас. — Съжалявам, че ви наругах. Той отвори една оръфана чанта и започна да рови в нея, докато накрая намери това, което търсеше: половин бутилка уиски. По-стариият граничар кимна и прие поканата, като напълни по половин кафеена чаша на всеки, доливайки я с черно кафе.

— Къде изчезна американецът? — запита Лиймас.

— Кой?

— Оня от ЦРУ. Дето беше с мен.

— Нани-на — рече по-стариият и всички се разсмяха. Лиймас сложи чашата на масата и каза:

— Какви са разпорежданията за откриване на преграден огън, когато някой бяга през границата? Човек, когото преследват.

— Можем да стреляме за прикритие само ако военната полиция открие огън в нашия сектор.

— Това означава, че не можете да стреляте, преди човекът да е преминал отсам?

По-старият се обади:

— Не можем да открием преграден огън, мистър...

— Томас — отвърна Лиймас. — Томас. Здрависаха се и двамата полицаи също се представиха.

— Не можем да открием преграден огън. Ето това е истината. Казват ни, че ако стреляме, щяла да избухне война.

— Глупости — рече младият полицай, събрал смелост от уискито. — Ако съюзниците не бяха тук, Стената отдавна да я няма.

— И Берлин също — промърмори по-старият.

— Чакам един мъж тази вечер — каза Лиймас отривисто.

— Тук? На тази бариера?

— Много е важно да го спасим. Хората на Мундт са по следите му.

— Все още има места, където човек може да се прехвърли през Стената — рече младият полицай.

— Не е в стила му. Той ще се опита да ги заблуди и да прекоси. Разполага с документи, ако все още са валидни. Има и велосипед.

В пропускателния пункт имаше само една настолна лампа със зелен абажур, но силната светлина на дъговите лампи нахлуваше в бараката, като че ли навън грееше изкуствена луна. Вече бе настъпил мрак, а с него и тишина. Говореха така, сякаш се бояха да не ги подслушват. Лиймас се премести до прозореца и зачака. Пред него се виеше шосето, а от двете му страни бе Стената — мръсно, грозно съоръжение от циментови блокове, обточено с бодлива тел и осветено с жълтеникави мъждиви лампи, прилично на декор за концентрационен лагер. На изток и на запад от Стената се разстиляше невъзстановеният Берлин, един полусвят от развалини — разделени в две измерения зъбери на военната разруха.

Тази проклетата жена, мислеше си Лиймас, и тоя глупак Карл, дето ме излъга за нея. Излъга, като премълча, както правят всички агенти по света. Учиш ги да мамат, да прикриват следите си, а после и теб лъжат. Само веднъж я спомена, след онази вечеря на Щюрццрасе миналата година. Карл тъкмо бе направил големия си удар и Кънтроул поиска да

се срещне с него. Имаше ли успешна операция, не минаваше без Кънтроул. Вечеряха тримата — Лиймас, Кънтроул и Карл. Карл си падаше по такива неща. Появи се, докаран като момченце от неделното училище, измит и излъскан, сваляше шапка, преливащ от уважение.

Кънтроул му стиска ръката цели пет минути и накрая каза: „Искам да знаеш, че сме много доволни, Карл, страшно доволни.“ Лиймас ги гледаше и си мислеше: Това ще ни струва още няколко стотачки годишно.

След вечеря Кънтроул пак им раздруса ръцете, кимна многозначително, загатвайки, че трябва да върви, за да рискува живота си другаде, и се качи обратно в колата с шофьор. После Карл се разсмя, Лиймас се разсмя също и те допиха шампанското, все още развеселени заради Кънтроул. След това по настояване на Карл отидоха в Алтер Фас и там ги чакаше Елвира, четиридесетгодишна блондинка с богат житейски опит.

— Това е най-съкровената ми тайна, Алек — рече Карл и Лиймас побесня. Скараха се.

— Какво знае тя? Коя е? Как се запозна с нея?

Карл се намръщи и не му каза нищо. Оттук нататък нещата тръгнаха зле. Лиймас се опита да измени установения ред, да смени явките и паролите, но това не се хареса на Карл. Знаеше какво се крие зад промените и те не му се нравеха.

— И да й нямаш доверие, вече е твърде късно — каза той на Лиймас, който разбра намека и млъкна. Но след този случай стана предпазлив, съобщаваше на Карл много по-малко неща, по-често използваше разни хватки от шпионската техника. И ето сега тя седеше във в колата и знаеше всичко, цялата мрежа, тайната им квартира, всичко. Лиймас се закле, за кой ли път, че никога вече няма да се довери на свой агент.

Отиде до телефона и набра номера на апартамента си. Отговори фрау Марта.

— Имате гости на Дюрер Щрасе — рече Лиймас, — мъж и жена.

— Семейство? — попита тя.

— Почти — отвърна Лиймас и тя се изсмя с нейния ужасен смях. Точно оставяше слушалката, когато единият от полицаите се обърна към него:

— Хер Томас! Бързо!

Лиймас отиде до прозореца за наблюдение.

— Някакъв мъж, хер Томас — прошепна младият полицаи. — С колело.

Лиймас взе бинокъла.

Беше Карл, не би могъл да сбърка фигурата му дори от такова разстояние. Побутваше велосипеда си, загърнат в стара мушама от Вермахта. Ще успее, помисли Лиймас, не може да не успее, преминал е проверката на документи, само валутата и митницата му остават. Лиймас го наблюдаваше: Карл облегна колелото си на бариерата и безгрижно приближи към митничарската барака. Не преигравай, каза си той. Най-после Карл излезе, весело помахна с ръка на мъжа до бариерата и червено-белият прът се издигна бавно. Премина, идваше към тях, беше успял! Само полицаят по средата на шосето, линията и е в безопасност.

В този миг Карл, изглежда, чу някакъв звук, усети някаква опасност, хвърли поглед през рамо и завъртя бясно педалите, приведен ниско над кормилото. Оставаше му да премине самотния часовей на моста, а той се бе обърнал и го наблюдаваше. Тогава, съвсем неочаквано, прожекторите блеснаха ослепително бели, уловиха Карл и го задържаха в лъча си като заек на автомобилни фарове. Разнесе се пронизващ вой на сирена, яростни гласове крещяха заповеди.

Двамата полицаи пред Лиймас се свлякоха на колене и като надничаха през процепите между чувалите пясък, ловко заредиха автоматичните си пушки.

Източногерманският часовей стреля доста предпазливо настрани от тях в собствения си сектор. Първият изстрел сякаш тласна Карл напред, а вторият го притегли назад. Той все още продължаваше да се движи, все още се държеше върху колелото и подмина часовей, който не спираше да стреля по него. После се свлече, търколи се на земята и те съвсем ясно чуха как издрънча падащият велосипед. Лиймас само се молеше на Господ Карл да е мъртъв.

2. ЦИРКЪТ

Той гледаше как пистата на летище Темпелхоф се изнизва под него.

Лиймас не беше човек на размишлението, нито пък беше склонен да философствува. Знаеше, че са го отписали — един неоспорим факт, с който трябваше да свикне оттук нататък, така както се свиква с рака или със затворническата килия. Наясно бе, че по какъвто и начин да се беше подготвил, нямаше да успее да хвърли мост между миналото и настоящето. Прие поражението, както един ден вероятно щеше да срещне смъртта, с цинично възмущение и с храбростта на самотник. Задържал се бе по-дълго от останалите. Сега беше победен. Според някои кучетата живеят, докато имат зъби. Образно казано, на него му бяха извадили зъбите; и Мундт бе човекът, който стори това.

Преди десет години можеше да поеме по друг път — предлагаша му чиновнически служби в онова безименно правителствено здание на Кеймбридж Съркъс, където би могъл да остане бог знае до каква дълбока старост. Но Лиймас не беше такъв човек. Да очакваш, че ще остави оперативната работа заради претенциозното теоретизиране и прикрития егоизъм на Уайтхол, бе все едно да накараш някой жокей да остане писар при облозите. Беше останал в Берлин, макар да знаеше, че в края на всяка година Личен състав отбелязва досието му за преразглеждане — упорит, без да зачита указанията, с тайната надежда, че все нещо ще изскочи. В разузнаването съществува един морален закон — резултатите оправдават всичко. Дори софистиката на Уайтхол уважаваше този закон, а Лиймас постигаше добри резултати. До момента, в който се появи Мундт.

Странно колко бързо разбра, че Мундт е лошо предзнаменование.

Ханс-Дитер Мундт, роден преди четиридесет и две години в Лайпциг. Лиймас бе запознат с досието му, познаваше снимката от

вътрешната страна на папката, безизразното сурово лице под лепенорусата коса; знаеше наизуст историята на неговия възход до втори човек в Отдела и в действителност ръководител на оперативната работа. Лиймас знаеше тези неща от показанията на избягалите политически емигранти, а също и от Римек, който като член на Президиума на Единната социалистическа партия заседаваше в Комитета по сигурността заедно с Мундт и се страхуваше от него. Съвсем основателно, както се оказа впоследствие, защото Мундт го уби.

До 1959 г. Мундт заемаше незначителен пост в Отдела и работеше в Лондон под прикритието на представителството на източногерманските стоманолейарни заводи. По спешност се завърна в родината, след като, за да спаси кожата си, уби двама от собствените си агенти, и повече от година нищо не се чу за него. После съвсем изненадващо се появи отново в Лайпциг в щаба на Отдела като началник на материалното снабдяване, където отговаряше за осигуряването на валута, оборудване и персонал за специалните задачи. В края на същата година започна голямата борба за власт в Отдела. Броят на офицерите за свръзка със Съветския съюз и тяхното влияние рязко намаля, неколцина от старата гвардия бяха уволнени по идеологически причини. Накрая на повърхността изплуваха трима души: Фидлер стана началник на контраразузнаването, Ян пое от Мундт длъжността началник на материалното снабдяване, а самият Мундт захапа лъвския пай — заместник-директор по оперативната работа — само на четиридесет и една години. След това бе въведен новият стил на работа. Първият агент, който Лиймас загуби, беше едно момиче. Тя беше само незначително звено в мрежата — служеше за куриер. Застреляха я на улицата на излизане от някакво кино в Западен Берлин. Полицията не откри убиеца и отначало Лиймас не бе склонен да приеме, че инцидентът няма нищо общо с работата и. Месец по-късно един носач от железопътна гара в Дрезден, агент, изхвърлен от мрежата на Питър Гилъм, бе намерен мъртъв и обезобразен до влаковата линия. Лиймас бе вече сигурен, че това не е съвпадение. Малко по-късно бяха арестувани и в крайна сметка осъдени на смърт още двама от членовете на друга мрежа под контрола на Лиймас. И нещата продължаваха по същия начин: безмилостно и съкрушително.

А ето сега убиха Карл и Лиймас напускаше Берлин така, както бе пристигнал — без нито един агент, който да струва и грош. Мундт бе победил. Лиймас беше нисък, с късо подстригана металносива коса и с телосложение на плувец. Беше много як. За силата му можеше да се съди най-вече по гърба и раменете, по врата и широките четвъртити длани и пръсти. Беше практичен по отношение на облеклото, както и почти във всичко останало. Дори очилата, които понякога слагаше, имаха метални рамки. Костюмите му бяха предимно от изкуствена материя и нямаха жилетки. Предпочиташе ризи американски тип, с копчета на яките и велурени обувки с гумени подметки.

Лицето му беше привлекателно, мускулесто, тънките му устни говореха за упорство. Очите му бяха малки и кафяви, ирландски, казваха някои. Трудно можеше да се каже що за човек е. Ако влезеше в някой лондонски клуб, портиерът в никакъв случай не би го взел за негов член, а в берлинските барове обикновено му даваха най-хубавата маса. Приличаше на човек, който може да създаде неприятности, човек, който държи на парите си и не е съвсем джентълмен.

На стюардесата ѝ се стори интересен. Предположи, че е от Северна Англия, и може би наистина бе оттам, и че е богат, какъвто не беше. Сметна, че е около петдесетте и беше, общо взето, права. Реши, че е ерген, което бе наполовина вярно. По едно време преди много години имаше някакъв развод, някъде съществуваша деца, вече в юношеска възраст, които получаваха издръжката си от една доста странна частна банка в Сити.

— Ако желаете още уиски — каза стюардесата, — по-добре побързайте. Ще кацнем на лондонското летище след двадесет минути.

— Не, благодаря.

Не я погледна, разглеждаше през илюминатора сиво-зеленикавите поля на Кент.

Фоули го чакаше на аерогарата и го закара до Лондон с кола.

— Кънтроул е доста ядосан заради Карл — рече той, като гледаше настрани. Лиймас кимна.

— Какво се случи? — попита Фоули.

— Застреляха го. Мундт го разкри.

— Мъртъв ли е?

— Сигурно е вече мъртъв. Дано е така. Почти успя. Не биваше да бърза, невъзможно е да са били сигурни. Отделът стигна до пункта

точно след като го пропуснаха. Надуха сирените и един военен полицаи го застреля на двадесетина метра от линията. Известно време мърдаше на земята, после замря.

— Нещастник.

— Именно — рече Лиймас.

Фоули не харесваше Лиймас и ако Лиймас го чувствуваше, по нищо не личеше, че това го засяга. Фоули бе от хората, които членуват в клубове и носят представителни вратовръзки, говорят авторитетно за способностите на някой спортист и си придават важност в служебната кореспонденция. Той смяташе, че Лиймас е съмнителен, а Лиймас го смяташе за глупак.

— В коя секция си? — запита Лиймас.

— Личен състав.

— Доволен ли си?

— Прекрасно е.

— И какво е положението ми сега? На косъм?

— Най-добре Кънтроул да ти обясни, приятелю.

— А ти знаеш ли?

— Разбира се.

— Защо тогава, по дяволите, не ми кажеш?

— Съжалявам, приятелю — отвърна Фоули и Лиймас едва се въздържа да не избухне. След това размисли и реши, че Фоули вероятно лъже.

— Е, добре, кажи ми поне едно нещо? Трябва ли, по дяволите, да търся жилище в Лондон?

Фоули се почеса по ухото:

— Не мисля, приятелю, не.

— Не? Слава богу.

Паркираха близо до Кеймбридж Съркъс до един брояч на паркинга и влязоха заедно в преддверието.

— Нямах пропуск, нали? Най-добре попълни формуляр, приятелю.

— Откога сме започнали да носим пропуска? Маккол ме познава като родната си майка.

— Просто нововъведения. Циркът се разраства, нали разбираш?

Лиймас не отговори, кимна на Маккол и влезе в асансьора без пропуск.

Кънтроул му стисна ръката доста предпазливо, като лекар, който опипва за счупени кости.

— Сигурно си ужасно уморен — рече той, сякаш се извиняваше. — Заповядай, седни. — Същият монотонен глас, сух и стържещ.

Лиймас се настани в един стол, обърнат към масленозелената електрическа камина, върху която се крепеше гарафа с вода.

— Студено ли ти се струва? — попита Кънтроул. Стоеше приведен над огъня и потриваше ръце. Под черното сако бе облякъл износена кафява жилетка. Лиймас си спомни съпругата на Кънтроул, дребна и глуповата жена на име Манди, която си мислеше, че мъжът ѝ работи в Министерството на въгледобивната промишленост. Предположи, че тя е плела жилетката.

— Въздухът е много сух, това е проблемът — продължи Кънтроул. — Побеждаваш студа, но пък пресушаваш атмосферата. Не по-малко опасно.

Отиде до бюрото и натисна някакво копче.

— Да видим можем ли да поръчаме кафе — рече той. — Джини е в отпуск, това е неприятното. Дадоха ми някакво ново момиче. Въобще не я бива.

Изглеждаше по-нисък, отколкото Лиймас го помнеше, иначе не се беше променил. Същото престорено равнодушие, същата старомодна надутост; същият ужас от течения, благовъзпитан според закони, които бяха твърде далеч от житейския опит на Лиймас. Същата млечнобяла усмивка, същата претенциозна свенливост, същото почтително придържане към онова поведение, което лицемерно обявяваше за смешно. Всичко си беше същото.

Извади пакет цигари от бюрото и подаде на Лиймас.

— Ще видиш, че са поскъпнали — рече той и Лиймас прилежно кимна. Кънтроул седна, пъхайки цигарите в джоба си.

Настъпи мълчание. Накрая Лиймас промълви:

— Римек е мъртъв.

— Да, наистина — потвърди Кънтроул, сякаш Лиймас бе донесъл добра новина. — Много неприятно... Много... Предполагам, че това момиче го е предало — Елвира?

— Вероятно. — Лиймас не смяташе да го пита откъде знае за Елвира.

— И Мундт го застреля — добави Кънтроул.

— Да.

Кънтроул се изправи и взе да търси пепелник из стаята. Намери един и непохватно го сложи на пода между двата стола.

— Какво почувствува? Искам да кажа, когато застрелях Римек. Видя всичко, нали?

Лиймас вдигна рамене.

— Адски се ядосах — каза той.

Кънтроул наклони глава на една страна и притвори очи.

— Надали само това си почувствувал. Сигурно си се разстроил. Какво по-естествено.

— Разстроих се. Кой не би се разстроил.

— Харесваше ли Римек — като човек?

— Мисля, че да — безпомощно рече Лиймас. — Какъв смисъл има да разнищваме сега това — добави той.

— Как прекара нощта, по-скоро остатъка от нея, след като застрелях Римек?

— Слушай, какво значи това? — разгорещи се Лиймас. — Какво целиш?

— Римек бе последният — разсъждаваше Кънтроул — от серията убийства. Ако не ме лъже паметта, започна с момичето, онова, дето го убиха в Уединг, пред киното. После мъжът от Дрезден и арестите в Йена. Като десетте малки негърчета. Сега Раул, Вирек и Лендзер — всичките мъртви. И накрая Римек. — Той се усмихна укорително. — Загубите станаха твърде големи. Чудех се дали не трябва да спреш дотук.

— Какво искаш да кажеш — дотук?

— Чудех се дали не си уморен. Изхабен. Настъпи дълго мълчание.

— Ти решаваеш — най-после рече Лиймас.

— Трябва да живеем без чувства, нали? Това, разбира се, е невъзможно. Правим се на непроницаеми, а всъщност сме такива. С други думи — човек не може да стои през цялото време вън на студа... разбираш ли какво искам да кажа?

Лиймас разбра. Той виждаше дългия път в околностите на Ротердам, дългият прав път край дюните и върволицата бежанци, които се движеха по него; видя как няколко километра по-нататък лети малък самолет и хората спират и поглеждат към него; как самолетът се

спуска точно над дюните, видя хаоса, безсмисления ад, настъпил при падането на бомбите.

— Не мога да говоря така, Кънтроул — отрони Лиймас накрая. — Какво искаш да направя?

— Искам да останеш още малко във на студа. — Лиймас не продума и Кънтроул продължи. — Етиката на нашата работа по мое мнение е основана на един-единствен принцип. А той е — никога няма да бъдем агресори. Смяташ ли, че това е правилно?

Лиймас кимна. Съгласен беше с всичко, само да не говори.

— Така че ние вършим неприятни неща, но сме в отбранителна позиция. Смятам, че и това е правилно. Вършим неприятни неща, за да могат обикновените хора тук и на други места да спят спокойно нощем в леглата си. Прекалено ли е романтично? Разбира се, от време на време ставаме и много лоши — той се захили като ученик. — И когато претегляме моралните принципи, по-често сме склонни към пристрастни сравнения. В крайна сметка не можеш да приравняваш идеалите на едната страна с методите на другата, нали така?

Лиймас загуби нишката. Беше чувал, че Кънтроул винаги бръщолечи, преди да ти забие ножа в гърба, но никога досега не бе слушал подобна тирада.

— Искам да кажа, че трябва да се сравняват метод с метод и идеал, с идеал. Според мен от войната насам методите — нашите и тези на противниците ни — се уеднаквили много. Така че не може да си по-малко безпощаден от противника само защото политиката на твоето правителство е доброжелателна, нали така? — Той се изсмя тихо и добави: — Това не би довело до никъде.

За Бога — помисли си Лиймас — все едно, че работя за някой гаден свещеник. Какво си е наумил?

— Ето защо — продължи Кънтроул — мисля, че трябва да опитаме да се отървем от Мундт... О, Господи — възкликна той и се обърна към вратата, — къде е това проклето кафе?

Кънтроул прекоси стаята, отвори вратата и каза нещо на някакво невидимо момиче в предната стая. Върна се и рече:

— Наистина смятам, че трябва да се отървем от него... ако можем.

— Защо? Нищо не ни остана в Източна Германия, съвсем нищо. Ти току-що го каза — Римек беше последният. Нямаме какво да

защитаваме.

Кънтроул седна и известно време остана загледан в ръцете си.

— Това не е съвсем вярно — отрони той накрая, — но не смятам за нужно да те отегчавам с подробности.

Лиймас вдигна рамене.

— Кажи ми — продължи Кънтроул — шпионството умори ли те? Прощавай, ако повтарям въпроса. Просто искам да знаеш, че ние тук разбираме това явление. Като при конструкторите на самолети — мисля, че го наричаха умствена умора. Кажи, ако е така.

Лиймас си спомни тазсутрешния полет и се зачуди.

— Ако е така — добави Кънтроул, — ще трябва да намерим друг начин да се справим с Мундт. Това, което имам предвид, е малко по-необичайно.

Момичето влезе с кафето. Остави подноса върху бюрото и наля две чаши. Кънтроул я изчака да излезе от стаята.

— Толкова глупаво момиче — рече той, сякаш на себе си. — Странно е, че вече не могат да намират по-добри. Как бих искал Джини да не взима отпуск в такива моменти. — И той започна тъжно да бърка кафето си.

— Наистина трябва да zlepоставим Мундт. Кажи ми, пиеш ли много? Уиски или нещо такова?

А Лиймас смяташе, че вече е свикнал с Кънтроул.

— Да, пия. Може би повече от нормалното. Кънтроул кимна с разбиране.

— Какво знаеш за Мундт?

— Той е убиец. Работил е в Лондон преди година-две в представителството на източногерманските стоманолехарни заводи. Тогава тук имаше един съветник — Мастън.

— Точно така.

— Мундт е имал агент. Съпругата на човек от Форин Офис. Убил я.

— Той се опита да убие Джордж Смайли. И естествено застреля съпруга на жената. Много неприятен човек. Бивш член на Хитлеровата младеж и тъй нататък. Далеч от интелектуалния тип комунист. Функционер на студената война.

— Като нас — отбеляза сухо Лиймас. Кънтроул не се усмихна.

Джордж Смайли познаваше добре случая. Той вече не е при нас, но смятам, че трябва да го откриеш. Пише нещо за Германия от XVII в. Живее в Челси, точно зад Слоун Скуеър, Байуотър Стрийт, знаеш ли я?

— Да.

— Питър Гилъм също работеше върху този случай. Той е в Сателит 4, на първия етаж. Боя се, че много неща са се променили от времето, когато беше тук.

— Да.

— Посвети им ден-два. Те знаят какво имам предвид. Освен това чудех се дали би прекарал уикенда с мен. За съжаление жена ми — бързо добави той — се грижи за майка си. Ще бъдем само двамата.

— Благодаря, с удоволствие.

— Тогава ще можем по-спокойно да обсъдим нещата. Би било чудесно. Смятам, че от това ще спечелиш много пари. Можеш да задържиш всичко, което ти предложат.

— Благодаря.

— Разбира се, ако си сигурен, че искаш и че не... не страдаш от умствена преумора или нещо подобно.

— Ако целта е да се убие Мундт, влизам в играта.

— Убеден ли си наистина? — любезно запита Кънтроул и след като изгледа замислено Лиймас, отбеляза — Да, мисля, че действително си готов. Но не бива да се смяташ за длъжен. Искам да кажа, че в нашия свят излизаме много бързо извън регистъра на омразата и любовта — като онези звуци, които кучето не може да долови. И в крайна сметка остава само нещо като гадене — не искаш да причиняваш повече страдание. Извини ме, но не се ли почувствува така, когато застреляха Карл Римек? Не омраза към Мундт, не обич към Карл, а едно вътрешно разтърсване, от което ти прилява — като удар върху безчувствено тяло... Съобщиха ми, че цяла нощ си се разхождал — просто си вървял из улиците на Берлин. Вярно ли е?

— Наистина излязох да се поразходя.

— Цялата нощ?

— Да.

— Какво се случи с Елвира?

— Един господ знае... Ще ми се да му видя сметката на тоя Мундт — рече Лиймас.

— Добре... добре. Ако случайно срещнеш някой стар приятел междувременно, едва ли ще е уместно да обсъждаш това с него. Всъщност — добави той, — на твое място аз бих бил сдържан. Нека да си мислят, че сме се отнесли зле с тебе. Най-добре още от самото начало да спазваме набелязаната линия, нали?

3. УПАДЪК

Никой не се изненада особено, когато отзоваха Лиймас. Общо взето, се смяташе, че в Берлин нещата от години не вървят добре и все някой трябва да опере пешкира. Освен това той беше на възраст, а в оперативната работа често се налага да имаш рефлексите на професионален тенисист. Лиймас се беше проявил добре по време на войната, всеки го знаеше. В Норвегия и Холандия той сякаш напук успя някак си да оцелее, накрая му дадоха медал и го освободиха. По-късно, разбира се, го извикаха обратно. Какъв отвратителен късмет имаше с пенсията, наистина лош късмет. Счетоводството разнесе клюката, по-точно Елси. В стола Елси каза, че горкият Алек Лиймас ще трябва да живее само с 400 лири на година, заради това, че има прекъснат трудов стаж. Тя смяташе, че тази наредба наистина трябва да се измени — в края на краищата мистър Лиймас си ги е отслужил тези години, нали? Но от финансовия отдел непрекъснато им опявали, нямало ги вече ония времена и какво можели да направят? Дори под ръководството на Мастън се справяли с нещата по-добре.

Лиймас, осведомяваха те новопостъпилите, бе от старата школа — кръв, смелост, крикет и френски на гимназиално равнище. Това не бе справедливо по отношение на Лиймас, тъй като той бе израснал двуезичен, владееше еднакво немски и английски, а холандският му беше превъзходен. Освен това мразеше крикета. Но пък наистина нямаше висше образование.

Договорът на Лиймас изтичаше след няколко месеца и дотогава го настаниха в банковия отдел. Секция Банково дело се различаваше от Счетоводството. Занимаваше се с плащанията в чужбина, финансирането на агентите и операциите.

Ако не съществуваше строгата секретност, по-голямата част от работата можеше да се върши успешно от всеки начинаещ чиновник. Поради тази причина Банково дело бе една от няколко секции в

Службата, на които гледаха като на складове за офицери, подлежащи на скорошно погребване.

Лиймас западна.

По принцип се смята, че упадъкът е продължителен процес, но при Лиймас бе различно. Пред очите на колегите си той се превърна от достойно оттеглил се служител в отвратителна, пияна отрепка и всичко това само за няколко месеца. За алкохолиците е типична една глуповатост, особено когато са трезви, някаква неадекватност, която ненаблюдателните тълкуват като отплеснатост и която Лиймас придоби с невероятна бързина. Превърна се в мошеник на дребно, заемаше на заем незначителни суми от разни секретарки и забравяше да ги върне, идваше късно или си тръгваше рано, мънкайки някакви измислени оправдания. Отначало колегите му проявяваха съчувствие, може би упадъкът му ги плашеше по същия начин, както ни ужасяват недъгавите, просяците или инвалидите, защото се боим, че и самите ние можем да изпаднем в тяхното положение. Накрая обаче неговата немарливост, бруталната му и безпричинна злоба го изолираха от всички.

За голяма изненада на околните Лиймас, изглежда, нямаше нищо против, че е отстранен. Сякаш изведнъж волята му се разпадна. Начинаещите секретарки, които не искаха да повярват, че Разузнавателните служби са населени от обикновени смъртни, с тревога забелязваха как Лиймас безусловно се разкапва. Все по-малко се грижеше за външния си вид, нито пък обръщаше внимание на обкръжението си — обядваше в стола, където обикновено ходеха младоците, и беше съвсем очевидно, че пие. Превърна се в самотник, един от трагичната категория активни мъже, на които преждевременно са отнели правото да се изявяват — плувци, на които е забранено да приближават до водата или пък актьори, изхвърлени от сцената.

Някои твърдяха, че е направил грешка в Берлин и затова мрежата му се е провалила, но никой не знаеше със сигурност. Всички бяха единомдушни, че с него са се отнесли необичайно сурово, макар Личен състав да не се славеше с филантропията си. Когато минаваше, тайничко го сочеха с пръст, така както хората сочат някой атлет от миналото, и казваха: Това е Лиймас. Обърка конците в Берлин. Покъртителна гледка, как се е запуснал.

И после един ден той изчезна. Не си взе довиждане с никого, очевидно дори с Кънтроул. Само по себе си това не бе изненадващо. Естеството на работата в Службата не предполагаше тържествени сбогувания и златни часовници за спомен, но дори и така напускането на Лиймас им се стори внезапно. Доколкото можеха да преценят, той изчезна преди законното изтичане на договора му. Елси от счетоводството подхвърли една-две дребни подробности: Лиймас изтегли остатъка от заплатата си в брой, което, ако тя въобще разбираше нещо, означавало, че има неприятности с банката. Щели да му изплатят обезщетението за прекъснат договор в края на месеца, не знаела колко, но със сигурност не било четирицифрено число, бедничкият Лиймас. Застрахователният му картон бил препратен. В Личен състав имали някакъв негов адрес, изсумтя Елси, но естествено не го казват, от тях не можеш да очакваш друго.

После се разпространи тая история за парите. Според клюката, както обикновено, не знаеше откъде е тръгнала — внезапното напускане на Лиймас бе свързано с някакви нередности в отчетите на секция Банково дело. Липсвала тлъстичка сума (не три, а четирицифрена по думите на госпожата със синята коса, която работеше в телефонната централа). Възстановили я, почти цялата и наложили заповед на пенсията му. Някои твърдяха, че не вярват в това — ако Алек е искал да ограби касата, казваха те, сигурно би измислил нещо по-умно, вместо да подправя отчетите на дирекцията. Не че не е способен на това — просто щеше да го изпипа по-добре. Но тези, които малко се интересуваха от криминалните заложи на Лиймас, изтъкваха злоупотребата с алкохол, големите разходи, необходими за поддръжката на отделно домакинство, ужасното несъответствие между заплатата тук и издръжката, отпускана в чужбина, и преди всичко изкушението, на което е изложен човек, който борави с горещи пари и когато е наясно, че дните му в Службата са преброени. Всички бяха единодушни, че ако Алек е бръкнал в касата, работата му е спукана — хората от Преназначаване нямаше да го погледнат, а от Личен състав не можеше да очаква препоръка или пък щяха да я напишат с такъв леден тон, че и най-ентузиасираният работодател би изтръпнал, като я види. Злоупотребата с пари беше грях, който Личен състав никога няма да ти позволи да забравиш — а и те самите не го забравяха. Ако Алек

наистина бе ограбил Цирка, той щеше да си носи гнева на Личен състав до гроба — те дори нямаше да платят за покрива му.

Седмица-две след изчезването му някои колеги се чудеха какво е станало с него. Но предишните му приятели вече се бяха научили да стоят настрана. Той се бе превърнал в сприхав досадник, който постоянно хулеше Службата и администрацията ѝ и „момчетата от кавалерията“, както ги наричаше, и които според него я ръководел така, сякаш била полкови клуб. Не пропускаше случая да роптае и срещу американците и техните разузнавателни служби. Сякаш ги мразеше повече от източногерманския Разузнавателен отдел, за който рядко отваряше дума или изобщо не споменаваха. Намекваше, че те са тези, които компрометирали мрежата му. Беше се побъркал на тая тема и опитите да го успокоят бяха напразни. Общуването с него бе неприятно и дори ония, които го познаваха и може би тайно му симпатизираха, го отписаха. Напускането на Лиймас причини само леко вълнение на повърхността. Задухаха нови ветрове, пейзажът се смени и хората скоро го забравиха.

Апартаментът му беше малък и мизерен, боядисан в кафяво, украсен с фотографии на Кловли^[1].

Гледаше право в сивите гърбове на три каменни склада, чиито прозорци от естетически съображения бяха облепени с Креозот. Над един от тях живееше италианско семейство, което нощем се караше, а сутрин тупаше килими. Лиймас нямаше почти нищо, с което да освежи жилището си. Купи няколко абажура, за да прикрие голите крушки, и два чифта чаршафи, с които замени квадратните парчета зебло, дадени му от хазаина. С всичко останало се примири: пердетата на цветя, неподплатени и непоръбени, износените кафяви килими и трмавите мебели от тъмно дърво, взети сякаш от моряшко общежитие. От разкапания жълтеникав бойлер срещу монета от един шилинг се сдобиваше с топла вода.

Трябваше да си намери работа. Нямаше пари, никакви. Така че вероятно приказките за злоупотреба бяха верни. Предложенията за преназначаване, които получи от Службата, бяха формални изключително неподходящи. Първо опита в търговията. Една фирма за производство на индустриални лепила прояви интерес към молбата му за поста помощник-директор и кадровик. Без да обръщат внимание на незадоволителната препоръка от Службата, те не изискваха никаква

квалификация и му предложиха шестстотин лири годишно. Остана една седмица — време, в което отвратителната воня на разлагаща се рибна мас успя да проникне в дрехите и косата му, а в ноздрите си усещаше мирис на смърт. Колкото и да се миеше, не успя да го премахне, затова накрая се подстрига нула номер и изхвърли два от най-хубавите си костюма. После прекара една седмица, опитвайки се да продава енциклопедии на домакините от предградията, но не беше тип, който те можеха да харесат или разберат. Не искаха Лиймас, камо ли енциклопедиите му. Вечери наред се връщаше в апартамента си изнемоощал, с абсурдната мостра под мишница. В края на седмицата телефонира на компанията и събщи, че не е продал нищо. Без да се изненадат, те му напомниха, че е длъжен да върне мострата, ако прекъсва посредническата — си дейност за тях, и затвори. Лиймас изхвъркна бесен от телефонната кабина, оставяйки вътре книгата. Влезе в една кръчма и се натряска за двадесет и пет шилинга, което не беше по кесията му. Изхвърлиха го, защото вдигна скандал на някаква жена, която се опита да го примами за клиент. Казаха му да не стъпва вече там, но след седмица всичко бе забравено. Лека-полека го запомниха.

И на други места започнаха да го разпознават — сивата, тромава фигура от жилищния блок. Не отронваше ни една излишна дума, нямаше нито един приятел, ни жена, ни мъж, ни жива твар. Досещаха се, че е изпаднал в беда — най-вероятно бе избягал от жена Си. Никога не знаеше кое колко струва, нито пък запомняше, след като му кажеха. Все потупваше джобовите си, когато търсеше дребни пари, никога не се сецаше да си вземе пазарска кошница и купуваше торбички. На улицата не го обичаха, но изпитваха нещо като съжаление към него. Освен това им се струваше нечистоплътен — не се бръснеше в почивните дни и ходеше все с мърляви ризи. Някаква си мисис Маккеърд от Садбъри Авеню му чистеше в продължение на седмица, но след като не чу една вежлива дума от него, оттегли услугите си. Тя бе важен източник на информация на улицата, където търговците си разменяха всички необходими сведения, в случай че той поиска кредит. Мисис Маккеърд не ги съветваше да не му се доверяват. Лиймас ни веднъж не е получил писмо, каза тя, и те решиха, че положението наистина е сериозно. Нямаха никакви картини, само няколко книги. Според нея едната била порнографска, макар че не бе съвсем сигурна,

защото била написана на чужд език. По нейно мнение имал съвсем малко средства за съществуване, а и те вече свършвали. Знаеше, че получава социална помощ в четвъртък. Бейзуотър бе предупреден и не беше нужно да му повтарят. От мисис Маккеърд разбраха, че пие като смок. Барманът го потвърди. Барманите и чистачките не са в състояние да осигуряват на клиентите си кредит, но техните сведения се Ценят от тези, които могат да го сторят.

[1] Известен съвременен английски фотограф — Б.пр. ↑

4. ЛИЗ

Накрая постъпи на работа в библиотеката. От трудовата борса му предлагаха това място всеки четвъртък, когато изтегляше помощта си за безработен, но той винаги отказваше.

— Наистина, не е най-подходящото за теб — каза мистър Пит, но заплатата е сносна, а работата е лека за образован човек.

— Каква е тази библиотека? — попита Лиймас.

— Библиотеката в Бейзуотър за психологически изследвания. Дарение е. Имат хиляди томове на най-различна тематика, получили са огромно количество книги и се нуждаят от още един помагач.

Лиймас пое парите и листчето.

— Хората там са малко смахнати — добави мистър Пит, — но пък ти не си човек, дето се задържа на едно място, нали? Мисля, че е време да опиташ при тях а?

Имаше нещо странно в Пит. Лиймас бе сигурен, че го е виждал някъде. В Цирка, по време на войната.

Библиотеката приличаше на църковна зала и беше много студена. Черните петролни печки в двата ѝ края я вмирисваха на парафин. В средата имаше кабинка, прилична на свидетелска ложа, и в нея седеше мис Крейл, библиотекарката.

Лиймас никога не бе предполагал, че може да има жена за началник. В трудовата борса никой не спомена такова нещо.

— Аз съм новият помагач — рече той. — Казвам се Лиймас. Мис Крейл го изгледа така изпитателно иззад картотеката си, сякаш бе чула груби слова.

— Помагач, какво искате да кажете, помагач?

— Помощник. От трудовата борса. Мистър Пит.

Той побутна към нея през гишето формуляр с данните си, попълнени с наклонен почерк. Тя го вдигна и започна да го изучава.

— Вие сте мистър Лиймас — Това не беше въпрос, а първият етап на старателно фактологическо изследване. И сте от трудовата

борса.

— Не. Пратен съм от тях. Казаха ми, че имате нужда от помощник.

— Разбирам. — Вдървена усмивка.

В същия момент извън телефонът, тя вдигна слушалката и започна да спори с някого много разпалено. Лиймас предположи, че тази разправия се води непрекъснато, защото започна без всякакво въведение. Гласът ѝ просто се извиси октава по-високо и тя се впусна в спор за някакви си концертни билети. Лиймас послуша минута-две и се замъкна към рафтовете с книги. В една от нишите видя момиче. То се беше покачило на една стълба и разпределяше големи томове.

— Аз съм новият — рече той. — Казвам се Лиймас. Тя слезе от стълбата и му стисна доста формално ръката.

— Аз съм Лиз Голд. Приятно ми е. Запознахте ли се с мис Крейл?

— Да, но тя говори по телефона сега.

— И вероятно спори с майка си. Какво ще вършите? — Не знам, ще работя.

— В момента маркираме. Мис Крейл откри нов индекс.

Тя беше висока, непохватна, с източен кръст и дълги крака. Носеше равни обувки, тип балетни пантофки, за да изглежда по-ниска. Лицето ѝ, също както тялото, имаше едри черти, които сякаш се колебаеха между неугледността и красотата. Лиймас реши, че е някъде около двадесет и две-три и че е еврейка.

— Просто трябва да проверим дали всички книги са на рафтовете. Ето това е указателят, по който сверяваме. След като си проверил, вписваш с молив новия номер и го отписваш от картотеката.

— После какво?

— Само мис Крейл има право да попълва номера с мастило. Това е закон тук.

— Чий закон?

— На мис Крейл. Защо не започнеш с археологията? Лиймас кимна и заедно отидоха до следващата ниша, където на пода имаше кутия, пълна с картони.

— Правил ли си нещо подобно преди? — попита тя.

— Не. — Лиймас спря, взе един сноп и го прелисти. — Мистър Пит ме изпрати. От борсата — и той върна картоните на мястото им.

— Пак ли само мис Крейл може да попълва картоните с мастило? — запита Лиймас.

— Да.

Момичето го остави там и след кратко колебание той извади някаква книга и погледна заглавната страница. Казваше се „Археологическите разкопки в Мала Азия. Четвърти том“. Изглежда имаха само този.

Беше един часът и Лиймас страшно изгладня. Той отиде до мястото, където Лиз Голд разпределяше книгите, и каза:

— Как стои въпросът с обяда?

— О, аз си нося сандвичи — Изглеждаше малко суетна. — Хапни от моите, ако това те задоволява. На няколко мили наоколо няма кафене.

Лиймас поклати глава.

— Благодаря. Ще изляза. Трябва да напазарувам. Тя го гледаше как се промъква през летящите врати. Когато се върна, часът беше два и половина. Миришеше на уиски. Носеше една торбичка, пълна със зеленчуци, и друга — с хранителни продукти. Сложи ги в ъгъла на една от нишите и отегчено се захвана пак с томовете по археология. Бяха изминали десетина минути, откакто започна да отбелязва книгите, когато усети, че мис Крейл го наблюдава.

— Мистър Лиймас.

Беше се изкачил по средата на стълбата, тъй че погледна през рамо надолу и каза:

— Да.

— Знаете ли откъде се взеха тези торби?

— Мои са.

— Аха, ваши. — Лиймас чакаше. — Съжалявам — най-последно продължи тя, — внасянето на пазарски чанти в библиотеката не е позволено.

— Къде другаде мога да ги оставя? Друго място няма.

— Не и в библиотеката — отговори тя.

Лиймас не ѝ обърна внимание и отново се съсредоточи върху раздел „Археология“.

— Така или иначе в рамките на обикновената обедна почивка — продължи мис Крейл — нямаше да можете да пазарувате. Никой от нас

не прави това, нито мис Голд, нито аз, ние нямаме време да пазаруваме.

— Защо не увеличите почивката с половин час? — запита Лиймас. — Тогава ще имате време. А когато сте натоварени, можете да удължите работното си време с тридесет минути. Ако наистина се налага.

Известно време тя просто стоеше и го наблюдаваше, явно търсейки думите си. Накрая заяви:

— Ще обсъдя това с мистър Айънсайд — и се отдалечи. Точно в пет и тридесет мис Крейл си облече палтото и извисявайки глас за едно „Лека нощ, мис Голд“, излезе. Лиймас предположи, че целият следобед е мъдрувала по въпроса за пазарските чанти. Той отиде до следващата ниша, където Лиз Голд бе седнала на последното стъпало на стълбата и четеше нещо като брошура. Щом видя Лиймас, я пусна гузно в чантата си и стана.

— Кой е мистър Айънсайд? — попита Лиймас.

— Съмнявам се, че съществува — отвърна тя. — Това е най-силното й оръжие, когато не знае какво да отговори. Един път я попитах кой е той. Изведнъж започна да го усуква и стана тайнствена. Отговори ми с: Няма значение. Мисля, че в действителност не съществува.

— Аз не съм съвсем сигурен, че и мис Крейл съществува — рече Лиймас и Лиз Голд му се усмихна.

В шест часа тя заключи и предаде връзката на портиера — един старец, получил шок по време на бой във Втората световна война, който по думите на Лиз стоял буден цяла нощ да не би германците да контраатакуват. Навън беше страшно студено.

— Много път ли имате? — попита Лиймас.

— Двадесет минути пеша. Винаги ходя пеша. А ти?

— Не съм далеч от тук. Лека нощ.

Лиймас се прибра бавно у дома. Отвори и завъртя ключа на осветлението. Никакъв ефект. Изпробва светлината в миниатюрната кухня и накрая — електрическата печка, включена до леглото му. На изтривалката намери писмо. Взе го и го вдигна срещу бледата жълтеникава светлина на стълбищната лампа. Беше от електроснабдяването — съжалявали, че кварталният инкасатор нямал друг избор, освен да прекъсне електричеството, докато не бъде

заплатена внушителната сума от девет лири, четири шилинга и осем пенса.

Беше се превърнал във враг на мис Крейл, а тя обичаше да има врагове. Или го гледаше намръщено, или се правеше, че не го вижда, а когато приближаваше до нея, тя започваше да трепери, да се оглежда наляво и надясно, сякаш търсеше нещо, с което да се защити, или може би начин да избяга. Понякога страшно се обиждаше — например когато той си окачи шлифера на нейния гвоздей. Застана отпред и стоя разтреперана цели пет минути, докато накрая Лиз я забеляза и го повика.

Той отиде при нея и каза:

— Какво ви безпокои, мис Крейл.

— Нищо, абсолютно нищо — отвърна тя беззвучно, като не изговаряше докрай думите.

— Нещо с палтото ми?

— Абсолютно нищо.

— Добре — отговори той и се върна в нишата.

Тя се тресе през целия ден и прекара половината от сутринта на телефона, в театрален шепот.

— Разказва на майка си — рече Лиз. — Винаги разказва на майка си. И за мен ѝ разказва.

Мис Крейл така силно намрази Лиймас, че изобщо не беше в състояние да разговаря с него. В дни на заплата той се връщаше от обяд и намираше на третото стъпало на стълбата си плик, върху който бе написано името му с правописна грешка. Първият път, когато това се случи, той взе парите и плика, отиде при нея и ѝ каза:

— С „й“ се пише, мис Крейл, и само с едно „с“ — при което тя бе обхваната от истински паралитичен тремор, въртеше очи и безцелно подмяташе молива си, докато Лиймас не се оттегли. После часове наред тя тайнствено шепна по телефона.

Около три седмици след като Лиймас започна работа в библиотеката, Лиз го покани на вечеря. Престори се, че идеята ѝ е дошла съвсем внезапно в пет часа същия следобед. Изглежда, усещаше, че ако го покани за следващия или последващия ден, той ще забрави или просто няма да отиде. Затова го покани в пет. Лиймас явно не беше склонен да приеме, но накрая се съгласи.

Вървяха към квартирата ѝ под дъжда. Това би могло да бъде Берлин, Лондон или всеки град, в който паветата се превръщат в езера от светлина под вечерния дъжд, а уличното движение се тътри унило по мокрите улици.

Тази бе първата от многото вечери, които Лиймас вкуси в дома на Лиз. Идваше, когато го поканеше, а тя го канеше често. Никога не говореше много. Щом разбра, че той приема, Лиз започна да слага масата още от сутринта, преди да тръгне за библиотеката. Дори подготвяше предварително зеленчуците и поставяше свещи на масата. Обичаше светлината им. Не я напускаше усещането, че у Лиймас има нещо много странно, че един ден по неразбираеми за нея причини, той ще избяга и тя няма да го види вече.

Опита се да му каже, че знае това и една вечер му подхвърли:

— Трябва да си отидеш, щом почувствуващ, че го искаш. Никога няма да тръгна подире ти, Алек.

Кафявите му очи за момент се впериха в нея:

— Ще ти кажа, когато му дойде времето — отвърна той. Апартаментът ѝ се състоеше от хол, който служеше за спалня, и кухня. В хола имаше две кресла, диван-легло и библиотека, пълна с книги с меки корици, предимно класици, които тя никога не беше чела.

След вечеря Лиз му говореше, а той лежеше на дивана и пушеше. Не беше сигурна дали слуша, но това не я интересуваше. Коленичеше до дивана и му говореше, притискайки дланта му до страната си.

После една вечер го попита:

— Алек, в какво вярваш? Не се смей — кажи ми. Тя зачака и накрая той отговори:

— Вярвам, че автобус номер 11 ще ме отведе в Хамърсмит. И не вярвам, че зад волана му седи Дядо Коледа.

Тя поразмисли върху това и накрая го запитва отново:

— Но в какво вярваш? Лиймас вдигна рамене.

— Не може да не вярваш в нещо — настояваше тя. — Нещо като бог — знам, че вярваш, Алек, понякога изражението ти е такова, сякаш си предопределен да вършиш нещо специално, като свещеник. Не се усмихвай, Алек, вярно е.

Той поклати глава.

— Съжалявам, Лиз, не си разбрала. Не обичам американците и частните училища. Не обичам военните паради и хората, които си

играят на войници — и без да се усмихне, добави: — Не обичам и разговорите за живота.

— Но, Алек, все едно, че казваш...

— Трябваше да добавя — прекъсна я Лиймас, — не обичам хората, които ме наставляват как да мисля.

Тя разбра, че той започва да се ядосва, но вече не можеше да се спре.

— Това е, защото не искаш да мислиш, не смееш! Съзнанието ти е отровено, има някаква омраза. Ти си фанатик, Алек, знам, че е така, но не зная за какво. Ти си фанатик, който не иска да покръства хората, а това е опасно нещо. Приличаш на човек, който е дал клетва за отмъщение или нещо подобно.

Кафявите очи я изгледаха. Когато заговори, злобата в гласа му я уплаши.

— Ако бях на твое място — рече Лиймас грубо, бих си гледал работата.

После се усмихна с тая типична за ирландците дяволита усмивка. Не бе правил това досега и Лиз знаеше, че пуска в действие чара си.

— А в какво вярва Лиз? — запита той и тя отвърна:

— Не можеш да ме спечелиш толкова лесно, Алек. По-късно същата вечер заговориха отново за това. Лиймас повдигна въпроса — попита я дали е религиозна.

— Грешно си ме разбрал — рече тя, — съвсем грешно. Не вярвам в Бога.

— Тогава в какво?

— В историята.

Той я погледна изненадано, после се засмя.

— О, Лиз... о, не. Да не си от тия проклети комунисти? Тя кимна, изчервявайки се като малко момиче от смеха му, обхваната едновременно от яд и от облекчение, че това не му прави особено впечатление.

Тази нощ го задържа и те станаха любовници. Той си тръгна в пет сутринта. Лиз не можеше да разбере — чувствуваше се толкова горда, а Лиймас сякаш се срамуваше.

Лиймас напусна дома ѝ и тръгна по безлюдната улица надолу към реката. Времето беше мъгливо. Малко по-нататък по пътя, може би на около двадесетина метра, се очертаваше фигурата на мъж в мушама, нисък и доста пълен. Стоеше облегал на оградата на парка и силуетът му изпъкваше на фона на носещата се мъгла. С приближаването на Лиймас тя сякаш се сгъсти, обгръщайки плътно фигурата до оградата, а когато се отдръпна, човекът вече го нямаше.

5. КРЕДИТ

Един ден, след около седмица, Лиймас не се появи в библиотеката. Мис Крейл беше възхитена, още преди единадесет и половина тя бе осведомила майка си, а след като се върна от обяд, застана пред шкафовете на раздел „Археология“, където той работеше от момента на пристигането си. Беше се вторачила, театрално съсредоточена в редицата книги, и Лиз усети, че се преструва — уж проверяваше дали Лиймас не е откраднал нещо.

Лиз я избягваше до края на деня, не отговаряше, когато тя се обръщаше към нея и работеше с усърдно постоянство. Вечерта се върна в къщи пеша и плака, докато заспа.

На следващата сутрин пристигна рано в библиотеката. Имаше смътното предчувствие, че ако дойде по-рано, някак си би ускорила появата на Лиймас, но часовете се нижеха и надеждите ѝ помръкваха. Разбра, че никога няма да го види. Беше забравила да си приготви сандвичи, затова реши да вземе автобуса до Бейзуотър Роуд и да отиде в кафенето Ей Би Си. Чувствуваше се зле, изпитваше някаква празнота, но не беше гладна. Дали да не отиде и да го намери? Зарекла се бе, че няма да го търси, но пък той ѝ обеща да я предупреди. Да тръгне ли да го търси?

Спря едно такси и даде адреса му.

Изкачи се по мръсното стълбище и натисна звънеца на вратата. Изглежда бе повреден, не се чу нищо. На изтривалката имаше три бутилки мляко и писмо от електроснабдяването. За момент се поколеба, после заудря по вратата и чу едва доловимо стенание. Втурна се на долния етаж, започна да звъни и да блъска вратата. Никой не отговори и тя изтича един етаж по-долу. Озова се в задната стаичка на някаква бакалница. В ъгъла седеше старица и се люлееше напред-назад на стола си.

— На последния етаж — почти се разкрещя Лиз. — Има много болен човек. Кой има ключ?

Старицата я погледна за момент и подвижна към предната стая, където се помещаваше магазинът.

— Артър, ела, Артър, тук има едно момиче! Някакъв мъж в кафяв работен комбинезон и сива мека шапка погледна иззад вратата и рече:

— Момиче?

— В апартамента на последния етаж един човек е много болен — каза Лиз. — Не може да стане, за да отвори входната врата. Имате ли ключ?

— Не — отвърна той, — но имам чук.

И те забързаха заедно нагоре по стълбите, бакалинът, все още с меката си шапка, с чук и тежка отвертка в ръка. Той почука рязко на вратата и, останали без дъх, те зачакаха отговор. Никаква реакция.

— Преди чух стон, уверявам ви — прошепна Лиз.

— Ще платите ли за вратата, ако я разбия?

— Да.

Чукът дигна ужасен шум. С три удара човекът изкърти парче от рамката и ключалката излезе с нея. Лиз влезе първа, след нея бакалинът. В стаята беше ледено студено и тъмно, но успяха да различат мъжката фигура на леглото в ъгъла.

Господи, помисли си Лиз, ако е умрял, мисля, че не бих могла да го докосна. Но отиде при него и той беше жив. Дръпна пердетата и коленичи до леглото.

— Благодаря ви, ако има нужда, ще ви извикам — рече тя, без да поглежда назад.

Бакалинът кимна и слезе долу.

— Алек, какво ти има, от какво си болен. Какво ти е, Алек? Лиймас раздвижи главата си на възглавницата. Очите му бяха хлътнали дълбоко и той ги държеше затворени. Тъмната му брада изпъкваше на фона на пребледнялото лице.

— Алек, трябва да ми кажеш, моля те, Алек.

Тя държеше ръката му в своята. Сълзи се стичаха по страните ѝ.

В отчаянието си се чудеше какво да прави. Стана, изтича в миниатюрната кухня и сложи чайника да ври. Не беше съвсем сигурна за какво ще ѝ трябва водата, но се успокояваше, че върши нещо. След като остави чайника върху газовата печка, грабна чантата си, взе ключа от нощната масичка и хукна надолу по стълбите, премина четирите

етажа и излезе на улицата. Пресече пътя и се озова в магазина на мистър Слиймън, аптекаря. Купи желе от телешки крака, пилешки гърди, говежди екстракт и шишенце аспирин. Вече стигнала до вратата, тя се върна, за да вземе пакет сухари. Общо всичко струваше шестнадесет шилинга, това значеше, че в чантата ѝ остават четири шилинга и единадесет лири в спестовната ѝ книжка в пощенската станция, но оттам можеше да тегли чак на другата сутрин. Когато се върна в квартирата на Лиймас, чайникът тъкмо започваше да ври.

Пригответи чая от говежди екстракт така, както едно време го правеше майка ѝ — в стъклена чаша, с лъжичка вътре, за да не се спуска, и през цялото време хвърляше погледи към него, сякаш се страхуваше да не е умрял.

Трябваше да го повдигне, за да го накара да изпие чая. В стаята имаше само една спална възглавница, а декоративни възглавнички изобщо не намери, затова смъкна закаченото от вътрешната страна на вратата палто, сви го на топка и го сложи зад възглавницата му. Страхуваше се да го докосне — беше плувнал в пот и късата му сива коса бе влажна и хлъзгава. Лиз постави чашата до леглото, с една ръка обхвана главата му, а с другата му даваше чай. След като той изпи няколко глътки, тя стри два аспирина в лъжичката и му ги даде. Говореше му така, както се говори на дете, седнала на ръба на леглото, гледаше го и от време на време прокарваше пръсти по главата и лицето му, шепнейки непрестанно името му: Алек, Алек.

Постепенно дишането му се нормализира, тялото му се поотпусна, след като болката и напрежението от треската се претопиха в упоението на съня. Лиз, която го следеше внимателно, усети, че найлошото е отминало. Изведнъж осъзна, че навън е почти тъмно.

После се почувствува засрамена, знаеше, че би трябвало да почисти и да подреди. Скочи, донесе подочистачката и парцала за прах от кухнята и трескаво се хвана на работа. Намери чиста покривка за чай и старателно я постла върху нощната масичка, изми пръснатите тук-там из кухнята чаши и чинии. След като свърши, погледна часовника си, беше осем и тридесет. Сложи чайника да ври и се върна до леглото му. Лиймас я гледаше.

— Алек, не се сърди, моля те, недей — рече тя. — Ще си ида, обещавам, но нека да ти приготвя нещо топло за ядене. Болен си, не може да живееш така, ти... о, Алек, — и тя загуби самообладание и се

разплака, закри с ръце лицето си и сълзите ѝ се стичаха между пръстите. Плачеше като дете. Той не я спря, гледаше я с кафявите си очи, а ръцете му стискаха чаршафа.

Лиз му помогна да се измие и обръсне, намери чисти чаршафи. Даде му желе от телешки крака и пилешки гърди от буркана, който купи при мистър Слиймън. Седнала на леглото, тя го гледаше как яде и си мислеше, че никога не е била по-щастлива.

Скоро той заспа. Лиз издърпа одеялото върху раменете му и се настани до прозореца. Дръпна овехтелите пердета, отвори го лекичко и погледна навън. Двата прозореца над склада, обърнати към вътрешния двор, светеха. В единия се отразяваше проблясващата синя сянка на телевизионния екран, а фигурите пред него бяха като вкаменени, овладени от магията му. В другия някаква жена, сравнително млада, си слагаше ролки. На Лиз ѝ се доплака заради несбъднатите илюзии на техните мечти.

Заспа на креслото и се събуди чак когато навън вече просветляваше. Чувствуваше се схваната, беше ѝ студено. Отиде до леглото. Лиймас се размърда, щом тя го погледна. Докосна устните му с върха на пръстите си. Той не отвори очи, нежно я хвана за ръката и я придърпа на леглото. Изведнъж я овладя страшно желание, нищо друго нямаше значение, започна да го целува, а когато го погледна, ѝ се стори, че се усмихва.

В продължение на шест дни идваше всеки ден. Лиймас не говореше много и веднъж, когато го попита дали я обича, каза, че не вярва в приказки. Тя лежеше на леглото, положила глава на гърдите му. Понякога той обхващаше косата ѝ с едрите си пръсти и я опъваше силно, а Лиз се смееше и се оплакваше, че боли. В петък вечер го намери облечен, но брадясал. Почуди се защо не се е обръснал. Без да съзнава причината, тя се обезпокои. От стаята липсваха някои дребни неща — часовникът и евтиният транзистор от масата. Искаше да попита за тях, но не посмя. Беше купила яйца и шунка и ги приготви за вечеря, докато Лиймас седеше на леглото и пушеше цигара след цигара. Когато вечерята бе готова, той отиде в кухнята и се върна с бутилка червено вино.

Почти не разговаряше по време на вечерята, а тя го наблюдаваше и страховете ѝ нарастваха, докато накрая вече не можеше да се сдържи и извика:

— Алек... о, Алек... какво има? Това сбогом ли е?

Той стана от масата, взе ръцете ѝ и я целуна така, както никога досега. Говори ѝ дълго и нежно, каза ѝ неща, които тя схващаше съвсем мъгляво, а и чуваше наполовина, защото през цялото време съзнаваше, че това е краят и вече нищо няма значение.

— Сбогом, Лиз — каза той. — Сбогом. И не ме следвай. Не го прави пак.

Лиз кимна и прошепна:

— Както се разбрахме.

Беше благодарна, че сковаващият студ и тъмнината на улицата скриваха сълзите ѝ.

Следващата сутрин, събота, бе денят, в който Лиймас поиска от бакалина да му отпусне кредит. Не го направи изкусно, не бе пресметнал хода си така, че непременно да му осигури успех. Поръча половин дузина продукти — на стойност не надхвърляха една лира, — а когато му ги опаковаха и ги сложиха в торбичка, той рече:

— Най-добре ми пратете тази сметка. Бакалинът се усмихна с усилие и отвърна:

— Съжалявам, не мога да направя това. — Думичката сър определено липсваше.

— Защо не, по дяволите? — попита Лиймас и опашката след него се размърда смутено.

— Не ви познавам — отговори бакалинът.

— Я не ставай глупав — каза Лиймас, — пазарувам тук от четири месеца.

Бакалинът се изчерви:

— Преди да отпуснем кредит, винаги изискваме препоръка от банката — обясни той и Лиймас загуби самообладание.

— Не ми приказвай тия скапани лъжи — развика се той. — Половината ти клиенти не са виждали отвътре банка, а и никога, по дяволите, няма да видят.

Тези еретични думи минаха границата, тъй като бяха абсолютно верни.

— Не ви познавам — повтори бакалинът пресипнало — и не ви харесвам. Сега напуснете магазина ми. — И той се опита да отнеме пакета, който за нещастие бе вече в ръцете на Лиймас.

Впоследствие мненията за това, какво се случи оттам нататък, бяха най-различни. Някои казваха, че бакалинът, опитвайки се да си вземе торбата, е блъснал Лиймас, други твърдяха, че не е. Така или иначе Лиймас го удари, без да освободи дясната си ръка, която все още стискаше пазарската торбичка, макар че повечето хора мислят добре, преди да направят нещо подобно. Изглежда, нанесе удара не с юмрук, а със страната на лявата си ръка и след това като част от същото феноменално бързо движение с левия лакът; и бакалинът се просна безчувствен и не помръдна повече. По-късно в съда казаха, че бакалинът получил две травми и защитата не оспори това — счупена скула от първия удар и изкълчена челюст от втория. Всекидневниците дадоха достатъчно гласност на случая, макар и да не го превърнаха в сензация.

6. КОНТАКТ

Нощем лежеше в леглото си и се вслушваше в шумовете, които издаваха затворниците. Някакво момче ридаше, а един постоянен обитател на ареста пееше „Туй се случи в бара на Илки Муър“, отмервайки ритъма върху тенекиеното канче за храна. Надзирателят подвикваше: Млъквай, Джордж, нещастнико след всеки куплет, но никой не му обръщаше внимание. Някакъв ирландец пееше песни за ИРА, макар другите да казваха, че лежи за изнасилване.

През деня Лиймас се движеше колкото може повече, надявайки се, че това ще му помогне да спи нощем; но без резултат. Тогава човек най-осезателно усещаше, че е в затвора. През нощта нямаше нищо, никаква измама на въображението или самозаблуда, която да те спаси от потискащото затворено пространство на килията. Невъзможно бе да се отървеш от вкуса на затвора, от миризмата на затворническите дрехи, от вонята на силно дезинфекцираните затворнически тоалетни, от шумовете на затворените мъже. По това време, през нощта, отнетата свобода се превръщаше в непоносимо бreme и тогава Лиймас закопняваше да излезе и да се разходи в меката слънчева светлина на някой лондонски парк. В такива моменти мразеше нелепата стоманена клетка, която го държеше в плен, с усилие трябваше да потиска импулса си да се нахвърли върху ѝ с голи юмруци, да разбие черепите на пазачите си и да изскочи навън в свободните необятни простори на Лондон. Понякога мислеше за Лиз. Насочваше съзнанието си към нея само за секунда, като затвора на фотоапарат, припомняше си за миг нежния и същевременно твърд допир на стройното ѝ тяло и после я изключваше от съзнанието си. Не бе от хората, свикнали да живеят с мечти.

Лиймас се държеше пренебрежително с другарите си по килия и те го мразеха. Мразеха го, защото съумя да бъде такъв, какъвто всеки от тях тайно мечтаеше да бъде — загадъчен. Съхрани за себе си голяма част от личността си, когато се разнежваха, не можеха да го накарат да

разказва за момичето си, за семейството или децата си. Не знаеха нищо за Лиймас. Чакаха го, но той не се приобщи. Новите затворници са предимно два вида — едните, от срам, страх или пък шок чакат, вцепенени от ужас, да ги въведат във всекидневието на затворническия живот, а другите търгуват с окаяното си положение на новаци, за да станат симпатични на останалите и да бъдат приети в тяхното общество. Лиймас не направи нито едното, нито другото. Сякаш бе доволен, че ги презира всичките, а те го мразеха, защото той, както и външният свят, нямаше нужда от тях.

След десетина дни на всички им писна. Големите не бяха получили дължимото признание, дребните — нужното успокоение, затова му направиха „мечка“ на опашката за обяд. „Мечката“ е затворнически ритуал, който много напомня на изблъскването с лакти, популярно през осемнадесети век. То има най-благовидната форма на нещастна случайност, при която канчето за храна на даден затворник се преобръща и съдържанието се излива върху дрехите му. Налетяха му от едната страна, а от другата една услужлива длан се стовари върху горната част на ръката му и постигнаха своето. Лиймас не каза нищо, замислено изглежда мъжете от двете си страни и прие безмълвно гнусната забележка на пазача, който добре знаеше какво се бе случило.

След четири дни, когато копаеше с мотиката цветната лека в затвора, той сякаш се препъна. Държеше сечивото с две ръце пред тялото си, а края на дръжката стърчеше от десния му юмрук около петнадесетина сантиметра. В момента, в който се опита да възвърне равновесието си, затворникът отдясно се преви надве, простена мъчително, и се хвана с ръце за корема. След това вече никой не се опита да му прави „мечка“.

Може би най-странното нещо от престоя му в затвора беше пакетът, обвит в кафява хартия, който му връчиха при напускането. По някакъв абсурден начин той му напомни за брачния ритуал — с този пръстен се женя за теб, с този хартиен пакет те връщам в обществото. Подадох му го и го накараха да се разпише. Съдържаха всичките му притежания на този свят. Друго нямаше. Лиймас почувства този момент като най-нечовешката постъпка от последните три месеца и реши да хвърли пакета веднага щом излезе.

Беше кротък затворник. Оплаквания срещу него нямаше. Управителят проявяваше бегъл интерес към случая му и тайно отдаде

всичко на ирландската кръв, която бе сигурен, че открива у Лиймас.

— Какво ще правиш, след като излезеш оттук? — попита той.

Лиймас отвърна без сянка от усмивка, че смята да започне отначало, и управителят заяви, че това е най-доброто, което може да направи.

— А семейството ти? — позаинтересува се той. — Не би ли могъл да се сдобриш с жена си?

— Ще се опитам — отговори Лиймас с безразличие, — но тя е омъжена повторно.

Офицерът, на когото трябваше да се представя, след като излезе, настоя той да постъпи на работа като санитар в една психиатрична болница в Бъкингамшир и Лиймас се съгласи да подаде молба. Дори си записа адреса и разписанието на влаковете, които тръгваха от Мерилебън.

— Сега линията е електрифицирана до Грейт Мисиндън — добави офицерът и Лиймас каза, че това е чудесно.

И така дадоха му пакета и той си тръгна. Взе автобус до Марбъл Арч, а след това походи пеша. Имаше малко пари в джоба и възнамеряваше да си позволи едно свястно ядене. Смяташе да пресече Хайд Парк и да стигне до Пикадили, а после през Грийн Парк и парка Сейнт Джеймс до Парлъмънт Скуеър, след това да тръгне надолу по Уайтхол до Странд, където можеше да седне в голямото кафене близо до Чаринг Крос Стейшън и да изяде един добър стек за шест шилинга.

Лондон беше красив този ден. Пролетта бе закъсняла и парковете бяха пълни с минзухари и нарциси. Хладен, ободряващ ветрец подухваше от юг. Би могъл да върви цял ден, но все още държеше пакета и трябваше да се отърве него. Кошчетата за отпадъци бяха твърде малки, щеше да стане за смях, ако се опита да го напъха в някое от тях. Може би трябваше да извади отвътре едно-две неща, жалките си документи — застрахователен картон, шофьорска книжка и Е.93 (каквото и да означава това), сложено в бежов плик с инициали ОНМС^[1] — но изведнъж му стана все едно.

Седна на една пейка и сложи пакета на известно разстояние от себе си, после леко се отдръпна. След няколко минути се върна на пътеката, без да вземе неудобния си багаж. Тъкмо стигна алеята и чу вик. Обърна се, може би малко рязко, и видя как един мъж в шлифер

му прави знак да се върне, хванал в свободната си ръка кафявия книжен пакет.

Лиймас бе пхнал ръце в джобовете и не ги извади. Стоеше полуизвърнат, загледан в мъжа със шлифера. Човекът се поколеба, очевидно очакваше, че Лиймас ще дойде при него или ще прояви признаци на интерес, но той не стори нито едното, нито другото. Само вдигна рамене и продължи по пътеката. Отново чу вик, но не му обърна внимание. Вече знаеше, че мъжът е тръгнал след него. Чу стъпките, подтичващи по чакъла, да приближават бързо и после един глас, леко задъхан и раздразнен:

— Ей, ти — слушай — и в този момент те се изравниха. Лиймас спря, обърна се и го изгледа.

— Да?

— Този пакет е твой, нали? Забрави го на пейката. Защо не спря, като те виках?

Висок, с доста къдрава кестенява коса, с оранжева вратовръзка и бледозелена риза. Леко сприхав и пада малко педи, помисли си Лиймас. Може би учител, бивш кадър на Лондонското икономическо училище и ръководител на някой драматичен състав от предградията. Недовижда.

— Хвърли го — рече Лиймас. — Не ми трябва. Човекът се изчерви.

— Не можеш да го оставиш ей така. Това е боклук.

— Мога, по дяволите — отвърна Лиймас. — Някой ще се възползва от него.

И понечи да тръгне, но непознатият продължаваше да препречва пътя му, прегърнал с две ръце пакета, сякаш беше бебе.

— Измитай се — отрони Лиймас, — ако нямаш нищо против.

— Слушай — рече мъжът и гласът му се извиси с цяла октава. — Искah да ти направя услуга. Защо е нужно да се държиш така ужасно грубо?

— Ако толкова настояваш да ми направи услуга — отговори Лиймас, — защо ме следиш от половин час?

Бива си го, мислеше Лиймас. Дори не трепна, макар че сигурно здравата съм го стреснал.

— Ако искаш да знаеш, взех те за един човек, когото познавах някога в Берлин.

— И затова ме следиш вече половин час?

Гласът на Лиймас прозвуча много саркастично, а кафявите му очи не се отместиха нито за секунда от лицето на мъжа.

— Съвсем не е половин час. Зърнах те в Марбъл Арч и помислих, че си Алек Лиймас, един човек, комуто дължа пари. Преди години работех за Би Би Си в Берлин и взех заем от него. Оттогава ме гризе съвестта, затова вървах след теб. Искях да се уверя.

Лиймас продължаваше да го гледа безмълвно. Мислеше си, че не го бива чак толкова, но все пак се справя добре. Версията му не беше много правдоподобна, но това нямаше значение. Важното бе, че я беше измислил импровизирано и не се отказваше от нея, след като Лиймас осуети това изпитание, което обещавахе да бъде класически начин за влизане в контакт.

— Аз съм Лиймас — рече той накрая. — Кой, по дяволите, си ти?

Представи се с името Аш и Лиймас разбра, че го лъже. Мъжът се престори на съвсем сигурен, че Лиймас е Лиймас, затова по време на обяда отвориха пакета и заразглеждаха застрахователния му картон — като двама развратници, помисли си Лиймас, втренчени в порнографска картичка. Аш поръча обяда, преигравайки малко с факта, че не се съобразява с цените. Пиха „Франкенвайн“, за да си припомнят добрите стари времена. Отначало Лиймас упорстваше, че не може да се сети за Аш и Аш отвърна, че е изненадан. Каза го с тон, който подсказваше, че се чувства обиден. Срещнали се на едно събиране, обясни той, организирано от Дерек Уилямс в апартамента му отгатък Ку-дам (тук не сбърка) и всички момчета от пресата били там. Алек сигурно си спомня това? Не, Лиймас не помнеше. Е, не може да не помни Дерек Уилямс от „Обзървър“, онзи сладур, който организираше хубави вечери с пица. Лиймас хич го нямаше по имената, в края на краищата ставаше дума за 1954, много вода бе изтекла оттогава. Аш помнеше (всъщност малкото му име беше Уилям, но обикновено му викали Бил), помнеше съвсем ясно. Пили коктейли, бренди с ментовка и доста се поразвеселили. Дерек довел някакви страхотни мацки, половината кабаре от Малкастен, невъзможно е Алек да не си спомня сега? Лиймас май започваше нещо да се сеца и ако Бил продължи още малко разказа си...

И Бил продължи, несъмнено развихряйки фантазията си, но го правеше добре, като наблягаше повече на тънката част — как накрая се озовали в някакъв секс-клуб с три от момичетата. Алек, едно приятелче от канцеларията на политическите съветници и Бил. Той страшно се притеснил, че няма в себе си пари и Алек платил сметката. Бил искал да отведе момичето си в къщи и Алек дал още десет лири.

— Господи — прекъсна го Лиймас, — сега си спомням, разбира се!

— Знаех си — рече Аш щастливо, като кимаше над чашата си. — Слушай, хайде да изпием и другата половина, толкова е приятно.

Аш бе типичен представител на тази част от човечеството, която във взаимоотношенията си с хората следва принципа на предизвикателството и реакцията. Усетеше ли проява на слабост, настъпваше, откриеше ли съпротива, отстъпваше. Тъй като нямаше определено мнение или предпочитание, той се приспособяваше към вкусовете на събеседника. Готов беше да пие чай във Фортнъмз и бира в Проспект ъв Уитби; да слуша военна музика в парка Сейнт Джеймс или джаз в някое мазе на Комптън Стрийт. Гласът му трепереше от съчувствие, когато говореше за Шарпвил или от възмущение, станеше ли дума за разрастването на цветнокожото население на Великобритания. Тази очевидно пасивна роля отвърщаваше Лиймас и изкарваше наяве всичко тиранично у него. Той неусетно подвеждаше събеседника си до положение, от което не може да се измъкне, и после сам се оттегляше, така че Аш непрекъснато трябваше да се спасява от задънената улица, в която го е подмамил Лиймас. На моменти този следобед Лиймас бе така нагъл, че стигаше до извратеност и съвсем оправдано би било Аш да сложи край на разговора — още повече че плащаше сметката. Но той не стори това. Дребният очилат мъж с тъжна физиономия, който седеше сам на съседната маса и бе потънал в някаква книга за производството на сачмени лагери, би си извадил заключение, ако слушаше разговора, че Лиймас дава свобода на садистичната си природа — или може би (ако е особено деликатен), че Лиймас доказва на себе си, че само човек с някакви задни мисли би могъл да изтърпи подобно отношение.

Беше почти четири, когато поискаха сметката и Лиймас престолено настоя да си я разделят. Аш не искаше да чуе, разплати се

и извади чековата си книжка, за да уреди дълга си.

— Двадесет от най-добрите — рече той и попълни датата върху чека.

После погледна към Лиймас, широко отворил очи, преливащ от любезност:

— Всъщност не е проблем, ако ти дам чек, нали? Лиймас се поизчерви и отговори:

— В момента нямам банка — току-що се връщам от чужбина, още не съм успял да уредя този въпрос. Най-добре ми дай чек и ще го осребря в твоята банка.

— Мили мой, това е абсолютно невъзможно! Трябва да ходиш чак до Родърхайд за целта!

Лиймас вдигна рамене, а Аш се засмя. Уговориха се да се срещнат на същото място следващия ден в един часа и Аш да донесе парите в брой.

Аш взе такси на ъгъла на Комтън Стрийт и Лиймас му махаше с ръка, докато го загуби от очи. След като колата изчезна, погледна часовника си. Показваше четири. Сигурно все още го следяха, затова се спусна пеша до Флийт Стрийт и изпи чаша кафе в „Черно и бяло“. Погледна в книжарниците, зачете се във вечерните издания, изложени по витрините на вестникарските агенции, и после съвсем изненадващо, сякаш това му бе хрумнало в последния момент, скочи в един автобус. Автобусът се насочи към Лъдгейт Хил и там близо до станция на метрото попадна в улично задръстване. Лиймас слезе и взе метрото. Купи си билет от шест пенса, застана прав в последния вагон и слезе на следващата спирка. Хвана друг влак за Юстън и потегли обратно към Чаринг Крос. Когато стигна до гарата, часът бе вече девет и беше станало доста хладно. Отпред чакаше някакъв камион, шофьорът спеше дълбоко.

Лиймас погледна номера, приближи и подвикна през прозореца:

— От Клементе ли си? Човекът се сепна и попита:

— Мистър Томас?

— Не — отвърна Лиймас. — Томас не успя да дойде. Аз съм Еймис от Хаунзлоу.

— Качвайте се, мистър Еймис — отговори оня и откряхна вратата. Тръгнаха на запад към Кинг Роуд. Шофьорът знаеше пътя.

Отвори им Кънтроул.

— Джордж Смайли излезе — рече той. Ще се възползвам за малко от къщата му. Заповядай. — Кънтроул запали осветлението в преддверието чак след като Лиймас влезе и затвори външната врата.

— До обяд ме следяха — каза Лиймас.

Настаниха се в малката дневна. Навсякъде имаше книги. Стаята беше приятна — с висок таван и фризове в стил XVIII в., с големи прозорци и хубава камина.

— Свързаха се с мен тази сутрин. Някой си Аш — Лиймас запали цигара. — Педераст. Ще се срещнем пак утре.

Кънтроул слушаше внимателно разказа на Лиймас, следеше развитието му стъпка по стъпка — от деня, в който бе ударил бакалина Форд до срещата му с Аш тази сутрин.

— Как ти се стори затвора? — запита Кънтроул. Каза го така, сякаш се осведомяваше дали Лиймас е прекарал добре отпуската си. — Извинявай, че не ти създадохме по-добри условия, не ти осигурихме някои дребни удобства, но нямаше как.

— Естествено.

— Човек трябва да е последователен. Трябва да е последователен във всичко. Освен това щеше да ни развали — играта. Бил си болен. Съжалявам. Какво ти имаше?

— Тресеше ме малко.

— Колко време прекара на легло?

— Десетина дни.

— Наистина ужасно и, разбира се, нямаше кой да се погрижи за теб.

Настъпи продължително мълчание.

— Знаеш, че тя е член на Партията, нали? — попита Кънтроул.

— Да. — отвърна Лиймас. Отново мълчание. — Не искам да я забърквате в това.

— Защо да я забъркваме — го сръза Кънтроул и за миг, само за миг Лиймас си помисли, че той проникна през стената на пълното равнодушие. — Кой казва, че трябва?

— Никой — отговори Лиймас. Просто ви предупреждавам. Аз настоявам за това. Знам как стават тези неща. Всичките тия наказателни операции водят до непредвидими резултати, но в

неочаквани обрати. Мислиш, че си хванал една риба, а то се оказва съвсем друга. Не искам да я замесвате.

— О, да, разбира се.

— Кой е този от Трудовата борса — Пит? Не беше ли в Цирка през войната?

— Не познавам човек с такова име, Пит ли каза?

— Да.

— Не, името на ми говори нищо. В Трудовата борса?

— О, Господи! — промърмори Лиймас достатъчно ясно.

— Съжалявам — каза Кънтроул и стана. — Не изпълнявам както трябва задълженията си на заместник-домакин. Ще пиеш ли нещо?

— Не. Искам да замина нощес, Кънтроул. Ще ида в провинцията да поспортувам. Къщата отворена ли е?

— Поръчал съм кола — отговори той. — Утре в колко часа ще се видиш с Аш — в един?

— Ще позвъня на Холдейн да му кажа, че искаш да играеш скуош. Добре ще е също да се прегледаш. Заради оная треска.

— Нямам нужда от лекар.

— Твоя воля.

Кънтроул си наля уиски и безцелно заразглежда книгите в библиотеката на Смайли.

— Защо го няма Смайли? — попита Лиймас.

— Не му харесва тази операция — отвърна Кънтроул с безразличие. — Смята, че е отвратителна. Разбира, че е необходима, но не желае да участва. Неговата треска — захили се той — е от ония, дето повтарят.

— Не мога да кажа, че ме посрещна с открити обятия.

— Точно така. Не иска да се замесва. Но ти разказа за Мундт, въведе те в цялата история?

— Да.

— Мундт е жесток човек. Не бива да забравяме това. И кадърен разузнавач.

— Смайли знае ли причината за тази операция? Специалния ни интерес?

Кънтроул кимна и отпи от уискито.

— И въпреки това не я одобрява?

— Не е въпрос на морал. Той е като хирург, който се е преситил от кръв. С удоволствие оставя другите да оперират.

— Кажи ми — продължи Лиймас — защо си сигурен, че това ще ни заведе там, където искаме? Откъде знаеш, че тук са замесени източногерманци, а не чехи или руснаци?

— Бъди спокоен — малко надутото рече Кънтроул. — Погрижили сме се за това.

Щом стигнаха до вратата, сложи леко ръка на рамото на Лиймас.

— Това е последната ти задача — промълви той. — После можеш да си дойдеш от студа. А момичето — искаш ли да се погрижим за нея, с пари или нещо друго?

— След като всичко свърши. Тогава аз сам ще се заема с това.

— Добре. Каквото и да направим сега, няма да е съвсем безопасно.

— Просто я оставете на мира — повтори натъртено Лиймас. — Наистина не искам да се забърква. Не искам да има досие или нещо подобно. Искам да я забравите.

Той кимна на Кънтроул и потъна в нощта. Навън в студа.

[1] On Her Majesty's service (англ) — На служба при Нейно величество — Б пр ↑

7. КИЙВЪР

На следващия ден Лиймас закъсня с двадесет минути за обяда с Аш и вонеше на уиски. Ентусиазмът на Аш обаче, когато го съзря, съвсем не намаля от това. Заяви, че и той самият пристигнал току-що, защото се позабавил на път за банката. Подаде на Лиймас плик.

— По една лира са — рече той. — Така е добре, надявам се.

— Благодаря — отвърна Лиймас. — Хайде да изпием по едно.

Беше небръснат и яката му бе замърсена. Извика келнера и поръча голямо уиски за себе си и коктейл с джин за Аш. Когато ги донесоха, си наля сода. Ръката му трепереше и едва не преобърна чашата.

Хапнаха добре и пиха много. Аш пое инициативата. Както Лиймас предполагаше, първо започна да говори за себе си — стар трик, но нелош.

— Да ти кажа право напоследък попаднах на нещо доста привлекателно — рече Аш. — Пиша на хонорар статии за Англия за чуждестранната преса. След Берлин малко пообърках конците — Корпорацията не искаше да поднови договора ми и започнах да издавам един скучен захаросан седмичник за хобитата на хора, прехвърлили шейсетте. Можеш ли да си представиш нещо по-ужасно? Фалира при първата печатарска стачка — не мога да ти опиша как ми олекна. След това отидох за известно време да живея при мама в Челтънхъм — тя има антикварен магазин, всъщност чудесно се справя, благодаря. После получих писмо от един стар приятел, казва се Сам Кийвър, който тъкмо основал нова агенция за кратки статии на тема живота в Англия, специално пригодени за чуждестранните вестници. Сещаш се за какво говоря — шестстотин думи за танците на Морис. Сам обаче бе измислил нов номер, продаваше ги вече преведени и, знаеш ли, разликата е огромна. Човек все си представя, че винаги може да плати на преводач или да се справи сам, но ако ти трябва да попълниш половин колона на международната страница, не искаш да

си губиш времето или парите за преводачи. Сам направи удар, защото се свърза директно с редакторите — обикаля Европа като циганин, Горкичкият, но пък парите ваят.

Аш спря, изчаквайки Лиймас да се възползва от поканата и да заговори за себе си, ала той не поде. Само мрачно поклати глава и каза: Страхотно. Аш искаше да поръчат вино, но Лиймас заяви, че продължава с уиски, и докато дойде време за кафето, вече бе изпил четири големи. Изглежда беше в лоша форма. Имаше пианския навик да навежда устните си към ръба на чашата точно преди да отпие, сякаш ръката може да му изневери и пиенето да избяга.

Аш замълча за момент.

— Не познаваш Сам, нали? — попита той.

— Сам?

В гласа на Аш прозвуча нотка на раздразнение.

— Сам Кийвър, шефът ми. Приятелчето, за което ти говорих.

— И той ли беше в Берлин?

— Не. Добре познава Германия, но никога не е живял в Берлин. Направи в Бон няколко журналистически проучвания на хонорар. Може и да си го срещал. Сладур е.

— Съмнявам се. Настъпи пауза.

— С какво се занимаваш напоследък, приятелю? — попита Аш. Лиймас вдигна рамене.

— Пратиха ме в резервите — отвърна той и се захили малко глуповато. — Вън от играта и в резервите.

— Забравих с какво се занимаваше в Берлин. Не беше ли един от онези мистериозни воители на студената война?

Боже мой, помисли Лиймас, май доста поизбързваш. Той се поколеба, после се изчерви и рече настървено:

— Само едно от многото момчета за всичко на скапаните американци.

— Знаеш ли — каза Аш, сякаш обмисляше идеята от известно време, — трябва да се запознаеш със Сам. Ще ти хареса. — И после самата загриженост — Всъщност, Алек, дори не знам къде да те открия.

— Не можеш — отговори Лиймас апатично.

— Не те разбирам, приятелю. Къде живееш?

— Тук и там. Живея как да е. Нямам работа. Копелетата не ми дадоха святна пенсия.

Аш изглеждаше потресен.

— Но, Алек, това е ужасно, защо не ми каза? Слушай, я ела да живееш при мен. Жилището е съвсем мъничко, но има място за още един човек, ако нямаш нищо против да спиш на походно легло. Не можеш просто да живееш по дърветата, скъпи приятелю!

— Известно време ще съм наред — отвърна Лиймас, потупвайки джоба, в който бе пъхнал плика. — Ще си намеря; работа — той решително тръсна глава, — може би до седмица-две. Ще се оправя.

— Каква работа?

— О, не знам. Каквато и да е.

— Но не можеш да се дадеш ей-тъй, за нищо, Алек. Говориш немски като роден език, помня, че е така. Сигурно има куп неща, които можеш да вършиш.

— Работих какво ли не. Продавах енциклопедии за някаква скапана американска фирма, подреждах книги в една библиотека по психология, продупчвах работни карти в някаква воняща фабрика за лепило. Какво, за Бога, мога да направя?

Той не гледаше Аш, а масата пред себе си, възбудените устни се движеха бързо. Аш отвърна на вълнението му, наклони се напред през масата и заговори категорично, едва ли не триумфално.

— Но, Алек, трябва ти връзки, не разбираш ли? Знам какво е, аз самият съм бил на опашката за помощи. В такива моменти човек има нужда от хора. Не зная какво си правил в Берлин, не искам да зная, но службата ти не е била такава, че да срещаш влиятелни хора, нали? Ако преди пет години не се бях запознал със Сам в Познан, още щях да се редя за безплатна храна. Слушай, Алек, остани да живееш при мен седмица-две. Ще поканим Сам, може би и неколцина от старите приятели от Берлин, момчетата от пресата, ако са в града.

— Но аз не мога да пиша — рече Лиймас. — Не бих могъл да напиша и една скапана статия.

Аш сложи длан върху ръката на Лиймас.

— Хайде, не се притеснявай — успокой го той. — Да обмисляме нещата едно по едно. Къде са ти парцалите?

— Какво?

— Нещата ти: дрехи, багаж и разните там?

— Нямам такива. Продадох всичко, което имах — освен пакета.

— Какъв пакет?

— Кафявият книжен пакет, който ти прибра в парка. Този, дето се опитвах да изхвърля.

Аш имаше апартамент на Долфин Скуеър. Беше точно такъв, какъвто си го представяше Лиймас — малък и анонимен, с няколко набързо събрани сувенира от Германия, бирени халби, селска лула и две-три долнокачествени фигурки от нимфенбургски порцелан.

— Събота и неделя прекарвам при майка ми в Челтънхъм — рече той. — Използвам това жилище само през седмицата. Удобно е — добави умолително.

Разтегнаха походното легло в миниатюрната дневна. Беше към четири и половина.

— Откога живееш тук?

— О, почти от година.

— Имаш ли затруднения?

— Нали ги знаеш тия апартаменти, винаги имаш шанс за тях. Записваш се и някой ден ти звънват и ти казват, че ти е дошъл редът.

Аш направи чай и те го изпиха; Лиймас беше мрачен, като човек, който не е свикнал на удобства. Дори Аш малко попритихна. След като свършиха чая, той каза:

— Ще изляза да купя туй-онуй преди да затворят магазините, а после ще решим какво да предприемем. Може да звънна на Сам довечера — смятам, че колкото по-бързо ви запозная, толкова по-добре. Защо не подремнеш — изглеждаш доста уморен.

Лиймас кимна.

— Страшно мило от твоя страна — и направи непохватен жест с ръка, — всичко това.

Аш го потупа по рамото, взе войнишката си мушама и излезе.

Щом прецени, че Аш е на безопасно разстояние и е напуснал сградата, Лиймас слезе долу в централното фоайе, където имаше две телефонни кабинки, като остави входната врата откритата.

Набра номер в Майда Вейл и попита за секретарката на мистър Томас. Веднага млад женски глас изпя:

— Говори секретарката на мистър Томас.

— Обаждам се от името на мистър Сам Кийвър — рече Лиймас.
— Той прие поканата и се надява да се види лично с мистър Томас тази

вечер.

— Ще предам това на мистър Томас. Той знае ли как да се свърже с вас?

— Долфин Скуеър — отвърна Лиймас и даде адреса. — Довиждане.

След като зададе няколко въпроса на рецепцията, той се върна в апартамента на Аш, седна на походното легло и се загледа в заключените си ръце. След малко се излегна. Реши да последва съвета на Аш и да си почине. Щом затвори очи, си спомни как Лиз лежеше до него в квартирата на Бейзуотър и смътно се зачуди какво е станало с нея.

Събуди го Аш, придружен от някакъв дребен, възпълничък мъж с дълга, сивееща коса, сресана назад, и с двуреден костюм. Говореше с лек средноевропейски акцент. Германец може би, трудно бе да се каже. Представи се като Кийвър — Сам Кийвър.

Изпиха по един джин с тоник. Говореше предимно Аш. Точно както едно време в Берлин, твърдеше той — момчетата, събрани заедно и цялата нощ пред тях. Кийвър каза, че не иска да закъснява, на другия ден го чакала работа. Решиха да хапнат в някакъв китайски ресторант, за който се сети Аш — бил точно срещу полицейското управление в Лаймхаус и клиентите си носели сами виното. Невероятно, но Аш имаше в кухнята си бургундско вино. Взеха го със себе си в таксито.

Вечерята беше много вкусна и те изпиха и двете бутилки. На втората Кийвър се поотпусна. Тъкмо се върнал от обиколка из Западна Германия и Франция. Във Франция всичко било с главата надолу, Де Гол си отивал и един Господ знае какво щяло да стане по-нататък. Смяташе, че със завръщането на сто хиляди деморализирани войници от Алжир, фашизмът им е в кърпа вързан.

— А Германия? — попита Аш, за да го насочи.

— Там въпросът е в това, дали янките могат да ги задържат — Кийвър погледна подканящо към Лиймас.

— Какво имаш предвид? — запита Лиймас.

— Точно това, което казвам. С едната ръка Дълес^[1] им даде външна политика, а Кенеди с другата им я отнема. Започват да се озлобяват.

Лиймас кимна рязко и каза:

— Типично за скапаните американци.

— Алек май не си пада много по американските ни братовчеди — мрачно се намеси Аш, а Кийвър промърмори с абсолютна незаинтересованост:

— Наистина ли?

Кийвър играе дълга игра, помисли си Лиймас. Като човек, свикнал с коне, чака те сам да отидеш при него. До съвършенство играе ролята на някой, който подозира, че ще му искат услуга и не се оставя лесно да го убедят.

След вечеря Аш каза:

— Знам едно местенце на Уордър Стрийт — бил си там Сам. Добре се грижат за клиентите. Хайде да вземем такси и да отскочим.

— Чакай малко — обади се Лиймас и в гласа му прозвуча нещо, което накара Аш бързо да погледне към него. — Само едно ми кажи, моля. Кой ще плаща за тия удоволствия?

— Аз — побърза да отговори Аш — Сам и аз.

— Обсъдили ли сте въпроса?

— Е, не.

— Защото аз нямам пукната пара. Знаеш това, нали? Поне нямам толкова, че да пръскам.

— Разбира се, Алек. Досега съм се грижил за теб, нали?

— Да — отвърна Лиймас. — Да, наистина. — Сякаш искаше да добави още нещо, но в последния момент се отказа. Аш изглеждаше притеснен, но не и обиден, а Кийвър бе все така непроницаем.

В таксито Лиймас мълчеше. Аш се опита да каже нещо за помирение, но той само раздражено вдигна рамене. Пристигнаха на Уордър Стрийт и освободиха таксито, като нито Лиймас, нито Кийвър направиха опит да платят. Аш ги поведе. Минаха покрай някаква витрина, отрупана с „голи“ списания и по тясна уличка, в дъното на която светеше безвкусна неонтова реклама: КЛУБ „ВЪРБА“ — само за членове. От двете страни на вратата имаше снимки на момичета и на всяка от тях диагонално бе забодена тънка хартиена лентичка с ръкописен надпис: Изследване от натура — само за членове.

Аш натисна звънеца. Огромен мъж в бяла риза и черни панталони отвори веднага.

— Аз членувам тук — рече Аш. — Двамата господа са с мен.

— Картата ви.

Аш извади от портфейла си жълтеникаво-кафява карта и му я даде.

— Гостите ви трябва да платят по една лира за временно членство. Вие сте поръчител, нали?

Той подаде обратно картата и в същия миг Лиймас се пресегна и я взе. Разгледа я бързо и я върна на Аш.

Извади от страничния джоб на панталона си две лири и ги сложи в протегнатата ръка на мъжа до вратата.

— Две лири — рече Лиймас — за гостите — и без да обръща внимание на протестите на изненадания Аш, ги поведе през входа със спуснати завеси към полумрачния салон на клуба. Той се обърна към портиера:

— Намери ни маса и бутилка скоч. Погрижи се да сме сами. Портиерът се поколеба за секунда, реши да не спори и ги заведе на долния етаж. Докато слизаха, те доловиха приглушените стонове на някаква неопределена музика. Получиха самостоятелна маса в дъното на помещението. Свиреше камерен оркестър от два инструмента, а момичетата се бяха разположили по масите на двойки и на тройки. Две от тях станаха при влизането им, но огромният портиер поклати отрицателно глава.

Докато чакаха уискито, Аш хвърли към Лиймас притеснен поглед, а Кийвър изглеждаше леко отегчен. Келнерът донесе бутилка и три чаши и те мълчаливо го наблюдаваха как налива по малко от питието във всяка от тях. Лиймас взе бутилката и наля по още толкова. След като приключи, се приведе над масата и каза на Аш:

— Сега може би ще ми обясниш какво, по дяволите, става.

— Какво искаш да кажеш, Алек — запита Аш, но гласът му прозвуча неуверено. — Какво искаш да кажеш?

— Проследи ме от затвора в деня, в който ме освободиха — започна той тихо — с някаква скапана и глуповата история, че си ме срещнал в Берлин. Даде ми пари, които не ми дължиш. Плащаш за скъпи обеда и вечери и после ме настаняваш в жилището си.

Аш се изчерви и промълви:

— Ако това е...

— Не ме прекъсвай — рече Лиймас свирепо. — По-добре изчакай, да те вземат мътните, докато свърша, нали така? Членската ти

карта за този клуб е издадена на името Мърфи. Това ли е истинското ти име?

— Не, не е.

— Предполагам, че някой твой приятел с това име ти е дал картата си?

— Всъщност не е така. Ако искаш да знаеш, идвам тук понякога, за да си намеря момиче. Използвах фалшиво име, за да стана член на клуба.

— Тогава защо — продължи Лиймас безмилостно — е регистриран и като наемател на твоя апартамент?

Накрая се обади Кийвър.

— Ти се прибирай — каза той на Аш. — Аз ще имам грижата.

Едно момиче изпълни стриптийз — младо, безцветно същество с тъмнееща синина на бедрото. Притежаваше онази източена, предизвикваща съжаление голота, която предизвиква неудобство, защото не е еротична, защото е непохватна и не буди желание. То се въртеше бавно, като от време на време размахваше ръце и крака, сякаш дочуваше музиката само на пресекулки, и непрекъснато гледаше към тях с преждевременно развития интерес на дете, попаднало в компанията на възрастни. Музиката рязко увеличи темпото и момичето реагира като куче на свирка, подскачайки нагоре-надолу. При последния тон то свали сутиена и го вдигна над главата си, излагайки на показ мършавото си тяло, на три места украсено с евтини дрънкулки, които висяха като ланшна декорация на коледна елха.

Двамата наблюдаваха безмълвно, Лиймас и Кийвър.

— Предполагам ще ми кажеш, че сме гледали по-добри неща в Берлин — най-после се обади Лиймас и Кийвър усети, че все още е много ядосан.

— Ти сигурно си гледал — любезно отвърна той. — Често ходя в Берлин, но за съжаление не обичам нощните заведения.

Лиймас не каза нищо.

— Не съм пуритан, да сме наясно, просто съм рационален. Ако искам жена, знам по-евтини начини да си набавя. Ако искам да танцувам, познавам по-добри места за тази цел.

По нищо не личеше, че Лиймас го слуша.

— Може би ти ще ми кажеш защо този женчо ме преследва — обади се той.

Кийвър кимна.

— Разбира се. Аз го накарах.

— Защо?

— Интересуваш ме. Искам да ти направя предложение, предложение от журналистически характер. Настъпи пауза.

— Журналистически характер — повтори Лиймас. — Разбирам.

— Ръководя една агенция, която осигурява статии в международен мащаб. Заплащането е добро — много добро — за интересните материали.

— Кой публикува материалите, Кийвър?

Гласът на Лиймас прозвуча рязко и заплашително и за миг, само за миг през гладкото лице на Кийвър сякаш премина сянка от страх!

— Чуждестранни клиенти. Имам кореспондент в Париж, който пласира голяма част от материалите ми. Често дори не знам кой в действителност ги публикува. Признавам — добави той с обезоръжаваща усмивка, — не ме и интересува чак толкова. Плащат ми и искат още. Видиш ли, Лиймас, това са хора, които не вдигат шум около неудобните подробности, плащат веднага и нямат нищо против това да става например в чуждестранни банки, където никой не се притеснява за такива дреболии като данъци.

Лиймас не каза нищо. Държеше чашата си с две ръце и се взираше в нея.

Господи, помисли си той, удариха го през просото, чак е неприлично. Спомни си една глупава шега от някакъв мюзикъл: Никое свястно момиче не би приело такова предложение — и освен това, не знам дали си заслужава. Тактически, размишляваше той, прави са да настъпват. Аз съм в безизходица, току-що излязъл от затвора и отвратен от обществото. Старо куче съм, не е нужно да ме въвеждат в играта, не е нужно да се преструвам, че са накърнили достойнството ми на английски джентълмен.

От друга страна, те очакват практически възражения. Очакват, че ще се страхувам. Службата преследва предателите така, както Божието око е следяло Каин през пустинята. И накрая трябва да са наясно, че винаги има риск. Би трябвало да знаят, че човешката природа е непостоянна и това може да провали и най-внимателно обмислената шпионска тактика; че често мошеници, лъжци и престъпници устояват

на всяко ласкателство, докато воднистото зеле във ведомствения стол подтиква уважавани джентълмени към ужасно предателство.

— Ще трябва доста да се поизръсят — промърмори Лиймас накрая. Кийвър му наля още уиски.

— Предлагат да платят в брой петнадесет хиляди лири. Сумата е вече депозирана в Банк Кантонал в Берн. Можеш да я изтеглиш, ако представиш необходимите документи за самоличност, с които моите клиенти ще те снабдят. Те си запазват и правото да ти задават въпроси в период от една година след това, като ти изплатят още пет хиляди. Ще ти помогнат, при положение че възникнат някакви проблеми около евентуалното ти постъпване на нова работа.

— В какъв срок трябва да дам отговор?

— Веднага. Не е необходимо да записваш спомените си. Ще се срещнеш с клиента и той ще уреди материалът да излезе под чуждо име.

— Къде трябва да се срещнем?

— Смятаме, че е в интерес на всички това да стане извън Великобритания. Моят клиент предлага Холандия.

— Нямам паспорт — рече Лиймас мрачно.

— Позволих си да ти осигуря документи — любезно отвърна Кийвър. Нищо в гласа му не издаваше, че се занимава с друго, освен да посредничи в една солидна търговска сделка. — Ще излетим за Хага утре сутрин в 9.45. Хайде да отидем у нас и да обсъдим подробностите.

Кийвър плати. Взеха такси и се отправиха към някакъв адрес в един доста добър квартал, недалеч от Сейнт Джеймс парк.

Апартаментът на Кийвър беше луксозен и скъп, но всичко в него някак си оставяше впечатлението, че е обзаведен набързо. Говори се, че в Лондон има магазини, които продават подвързани книги на метраж, и декоратори, които нагласяват цветовата гама на стените в хармония с някоя картина. Лиймас, който не бе особено чувствителен към подобни изтънчености, непрекъснато забравяше, че се намира в частен апартамент, а не в хотел. Когато Кийвър го заведе в стаята му (тя гледаше към мрачен вътрешен двор, а не към улицата), той запита:

— Откога живееш тук?

— О, отскоро — небрежно отговори Кийвър, — от няколко месеца, не повече.

— Сигурно струва куп пари. Все пак смятам, че ти подхожда.

— Благодаря.

В стаята му върху посребрен поднос имаше бутилка скоч и сифон със сода. В отсрещния край се намираха самостоятелна баня и тоалетна, преградени от помещението със завеса.

— Какво хубавичко гнезденце. И всичко това за сметка на пролетариата.

— Млъквай — обади се Кийвър и добави. — Ако ти трябва, има вътрешен телефон за спалнята ми. Ще съм буден.

— Е, смятам, че ще мога да се съблека сам.

— Тогава, лека нощ — отсече Кийвър и напусна стаята.

И той е напрегнат, помисли си Лиймас.

Лиймас се събуди от звъна на телефона до леглото. Беше Кийвър.

— Шест часът е — рече той. — Закуската е в и половина.

— Добре — отговори Лиймас и затвори. Болеше го глава.

Кийвър сигурно бе повикал такси, защото в седем часа на вратата се позвъни и той попита Лиймас:

— Готов ли си?

— Нямам друг багаж — отвърна Лиймас — освен самообръсначката и четката за зъби.

— За това съм се погрижил. Иначе готов ли си? Лиймас вдигна рамене.

— Предполагам. Имаш ли цигари?

— Не — рече Кийвър, — но в самолета можеш да си купиш. По-добре разгледай това — добави той и му подаде един британски паспорт. Беше издаден на негово име със собствената му снимка отгоре и подпечатан в ъгъла с релефния печат на Форин офис. Не беше нито нов, нито стар: според него Лиймас беше чиновник, семейно положение — неженен. Държейки го в ръце, той за пръв път се почувствува малко нервен. Сякаш се женеше — каквото и да се случеше, нищо вече нямаше да е както преди.

— А пари? — попита Лиймас.

— Не са ти необходими. Фирмата плаща.

[1] Дълес, Джон Фостър (1888–1959) — американски държавник и юрист, държавен секретар (1955–1959) — Б.пр. ↑

8.

ЛЪО МИРАЖ

Утрото беше студено, леката мъгла, влажна и сивкава, щипеше кожата. Аерогарата напомни на Лиймас за войната: самолети, полускрити в мъглата, които очакваха господарите си; кълтящи гласове и тяхното ехо; неочакван вик и нелепо потракване на дамски токчета върху каменната настилка, бумтежа на мотор, който сякаш се намира досама рамото ти. И навсякъде една атмосфера на съзаклятничество, витаеща около тези, които са станали в ранни зори — нещо едва ли не като превъзходство, идещо от това, че са видели как нощта се стопява в утрото. Персоналът имаше онзи вид на знаещи хора, които са запознати с тайнството на зората и оживени от студа. Отнасяха се с пътниците и багажа им с надменността на мъже, завърнали се от фронта: обикновени смъртни, на които тази сутрин няма да се случи нищо особено.

Кийвър беше осигурил багаж за Лиймас. Малка подробност, която възхити Лиймас. Пътниците без багаж привличат внимание, а това не влизаше в сметките на Кийвър. Минаха през гишето на авиолиниите и се отправиха, водени от табелите, към паспортната проверка. Имаше един нелеп момент, когато се загубиха и Кийвър се държа грубо с някакъв носач. Лиймас предположи, че се притеснява за паспорта. — Няма защо, помисли той, всичко е наред.

Полицаят, който проверяваше документите, беше млад дребен мъж с вратовръзка на разузнавателния корпус и с някаква тайнствена значка на ревера. Имаше рижи мустаци и акцент от северните области, който явно беше смъртен враг за кариерата му.

— Дълго ли ще отсъствате, сър? — попита той.

— Няколко седмици — отговори Лиймас.

— Трябва да внимавате, сър. Паспортът ви изтича на тридесет и първи.

— Знам — рече Лиймас.

Тръгнаха рамо до рамо към чакалнята. Лиймас каза:

— Няма що, мнително копеле си, Кийвър — а другият тихичко се изсмя.

— Не можем да те оставим без надзор, нали? Не влиза в договора — отвърна той.

Имаше още двадесет минути до полета. Седнаха на една маса и поръчаха кафе.

— И махнете тези неща — каза Кийвър на келнера, като посочи мръсните чаши, чинийки и пепелници върху масата.

— Сега ще ги съберат с количката — отговори келнерът.

— Вдигнете ги — повтори Кийвър, отново раздразнен. — Отвратително е да оставяте мръсните съдове по този начин.

Келнерът само се обърна и се отдалечи. Дори не приближи до щанда за сервиране, за да поръча кафето им. Побеснял от ярост, Кийвър пребледня като платно.

— За Бога — прошепна Лиймас, — не се впрягай. Животът е кратък.

— Нахално копеле такова — рече Кийвър.

— Добре, добре, направи скандал. Хубав момент си избрал, никога няма да ни забравят тук.

Формалностите на летището в Хага не им създадоха проблеми. Кийвър, изглежда, бе преодолял притесненията си. Оживи се и започна да бърби, докато пресичаха краткото разстояние от самолета до митничарските бараки. Младият холандец в униформа едва погледна багажа и паспортите им и заяви на гърлен нескопосан английски:

— Надявам се, че ще прекарате добре в Холандия.

— Благодаря — рече Кийвър едва ли не с признателност. — Много благодаря.

Оттам тръгнаха по един коридор към приемната в другия край на сградата. Кийвър го поведе към главния изход, лавираше между малките групички пътници, втренчени с празен поглед в магазинчетата, чиито витрини излагаха парфюми, фотоапарати и плодове. Като минаваха през въртяща се стъклена врата, Лиймас погледна назад. До Павильона за вестници, потънало в един брой на „Континентъл Дейли Мейл“, стоеше дребно човече с очила и подобна на жаба фигура, със сериозен и притеснен вид. Приличаше на чиновник или нещо подобно.

На паркинга ги чакаше кола — „Фолксваген“ с холандска регистрация. Зад волана му седеше жена, която не им обръщаше никакво внимание. Караше бавно и спираше на жълта светлина. Лиймас подозираше, че са й дали такива инструкции и че някой ги следва отзад. Той гледаше в страничното огледало и се опитваше да разпознае колата, която ги следи, но не успя. За миг зърна черно „Пежо“ с дипломатически номер, но когато завиха, след тях се показва само една камионетка за превозване на мебели. Познаваше доста добре Хага от войната и се опита да се ориентира в каква посока отиват. Струваше му се, че се движат на северозапад към Шевенинген. Скоро предградията останаха зад тях и те наближиха група вили, разположени зад дюните край морския бряг.

Тук спряха. Жената излезе сама, оставяйки ги в колата, и позвъни на вратата на малко кремаво бунгало в края на редицата от постройки. До покрития вход висеше табела от ковано желязо, на която имаше бледосин надпис с готически шрифт „Льо Мираж“. На прозореца бе закачена бележка, която съобщаваше, че всички стаи са заети.

Вратата отвори приветлива пълна жена. Погледът ѝ мина покрай шофьорката и се спря на колата. Загледана в нея, тя тръгна към тях по алеята, усмихната и доволна. Напомни на Лиймас за една стара негова леля, която веднъж го наби, защото бе похабил някакво парче връв.

— Колко мило, че дойдохте — възкликна тя. — Така се радваме, че дойдохте!

Последваха я и влязоха. Кийвър водеше. Шофьорката се върна в колата. Лиймас погледна към пътя, по който бяха дошли — на около триста метра по-надолу видя паркирана черна кола, може би „Фиат“ или „Пежо“. От нея излизаше мъж, облечен в мушама.

След като влязоха в салона, жената сърдечно се здрависа с Лиймас.

— Добре дошли. Добре дошли в „Льо Мираж“. Приятно ли беше пътуването?

— Приятно — отвърна Лиймас.

— Със самолет ли дойдохте или по море?

— Със самолет — рече Кийвър, — полетът беше много лек. — Говореше така, сякаш бе собственик на авиокомпанията.

— Ще ви приготвя обяд — заяви тя. — Нещо специално. Ще сготвя нещо наистина вкусно. Какво да ви донеса?

— О, Господи — промърмори Лиймас и в този момент се чу звънецът. Жената бързо се скри в кухнята, а Кийвър отвори вратата.

Той носеше мушама с кожени копчета. На ръст бе колкото Лиймас, но беше по-стар от него — Лиймас му даваше около петдесет и пет. Лицето му, набраздено от дълбоки бръчки, имаше сурови черти и сивкав оттенък. Приличаше на човек, който е служил в армията. Подаде ръка.

— Казвам се Питърс — Пръстите му бяха тънки и добре гледани. — Добре ли пътувахте?

— Да — бързо отвърна Кийвър, — съвсем спокойно.

— Ние с мистър Лиймас имаме да говорим за доста неща. Няма смисъл да те задържаме, Сам. Би могъл да върнеш фолксвагена в града.

Кийвър се усмихна. Лиймас забеляза, че го стори с облекчение.

— Довиждане, Лиймас — рече той и гласът му прозвуча весело. — Късмет, приятели.

Лиймас кимна, но не пое ръката му.

— Довиждане — повтори Кийвър и тихичко излезе.

Питърс заведе Лиймас в една от задните стаи. На прозореца висяха тежки дантелени пердета, богато украсени с драперии и волани. На перваза бяха наредени саксии — огромни кактуси, тютюн и някакво странно дърво с широки, сякаш каучукови листа. Мебелировката беше тежка, в псевдостаринен стил. В средата на стаята имаше маса и два стола, украсени с дърворезба. Масата бе застлана с покривка в ръждив цвят, която приличаше по-скоро на килим. Върху нея пред всеки стол бе поставен бележник и молив. Върху бюфета имаше уиски и сода. Питърс отиде и наля по чаша за двамата.

— Слушай — рече Лиймас изведнъж. — Оттук-нататък мога да мина и без цялата тази добронамереност, нали ме разбираш? И двамата знаем за какво става дума, и двамата сме професионалисти. Ти ми плащаш, аз ти продавам сведения — дано останеш доволен. Но, за Бога, не се преструвай, че си се влюбил в мен. — Звучеше напрегнат, несигурен. Питърс кимна.

— Кийвър ми каза, че си горд човек — отбеляза той равнодушно и след това добави без усмивка. — В края на краищата, каква друга причина може да има, за да се нахвърлиш върху един продавач?

Лиймас предположи, че е руснак, но не беше сигурен. Английският му бе почти съвършен, имаше свободните маниери и навиците на човек, който е свикнал да се ползва от удобствата на цивилизования живот.

Настаниха се на масата.

— Кийвър ти е казал колко ще ти платя? — започна Питърс.

— Да, петнадесет хиляди лири, които мога да изтегля от някаква банка в Берн.

— Да.

— Каза, че може би ще имаш допълнителни въпроси през следващата година — рече Лиймас — и ще платиш още пет хиляди, ако съм на разположение.

Другият кимна.

— Не приемам подобно условие — продължи Лиймас. — И двамата чудесно знаем, че така не става. Искам да си взема петнайсетте хиляди и да изчезна. Вашите хора пипат яко, щом става дума за агенти-предатели, нашите също. Нямам намерение да си седя на задника в Сен Мориц, докато ти ликвидираш една по една шпионските мрежи, за които съм ти дал сведения. Те не са глупави, ще знаят кого да търсят. Нищо чудно и сега да са по петите ни.

Питърс кимна.

— Разбира се, можем да те заведем на някое... по-безопасно място, нали?

— Зад завесата?

— Да.

Лиймас само поклати глава и продължи:

— Предполагам, че ще ти трябват около три дни за предварителен разпит. После ще искаш да започнем отначало с подробни сведения.

— Не е задължително — отговори Питърс.

Лиймас го изглежда с интерес.

— Аха — рече той, — изпратили са експерта. Или да не би центърът в Москва да не е информиран за това?

Питърс мълчеше, само наблюдаваше Лиймас и го измерваше с поглед. Накрая взе молива, който бе сложен пред него, и каза:

— Да започнем ли със службата ти по време на войната? Лиймас вдигна рамене.

— Както искаш.

— Добре. Ще започнем оттам. Просто разказвай.

Записах се в инженерните войски през 1939 година. Вече завършвах подготовката си, когато пристигна съобщение — приканваха всички лингвисти да кандидатстват за специалните служби в чужбина. Знаех холандски, немски и достатъчно френски, а и войниклъкът ми бе омръзнал, така че подадох молба. Познавах Холандия добре. Баща ми имаше представителство за машинни инструменти в Лайден, бях живял там девет години. Минах през стандартната беседа и след това ме изпратиха в една школа близо до Оксфорд, там се научих на обичайните маймунджилъци.

— Кой ръководеше школата?

— Чак по-късно разбрах. Запознах се със Стийд-Аспри и един преподавател от Оксфорд на име Филдинг. Те ръководеха училището. През 41 — ва ме пуснаха в Холандия и останах там почти две години. В ония времена губехме агентите си по-бързо, отколкото можехме да ги намерим — кръв се лееше тогава. Холандия е ужасна за този вид работа, няма истински височини, няма скришни места, където да установиш щаб или да сложиш радиостанция. Все в движение, все бягаш. Мръсна игра беше. Измъкнах се в 43 — та и прекарах няколко месеца в Англия, а после трябваше да отида в Норвегия — беше като на пикник в сравнение с Холандия. През 45 — а ми платиха и ме отпратиха, затова се върнах пак тук, в Холандия, и се опитах да възстановя бизнеса на баща ми. Не се получи. Станах съдружник на един стар приятел, който имаше пътническо бюро в Бристол. Издържахме осемнадесет месеца и банкрутирахме. После изневиделица получих писмо от Отдела — имал ли съм желание да се върна? Сметнах, че дотук ми стига, затова отговорих, че ще си помисля. Наех бунгало на Лънди Айлънд. Останах там една година и си угаждах на стомаха, после пак всичко ми омръзна и взех, че им писах. Към края на 49 — а бях отново в техните списъци. Естествено с прекъснат трудов стаж, намалени пенсионни права и обичайните затруднения. Да не би да приказвам много бързо.

— Засега не — отвърна Питърс и му наля още уиски. — Естествено пак ще говорим за това. С имена и дати.

На вратата се почука и жената донесе обеди — огромни порции мезета, хляб и супа. Питърс бутна настрана записките си и те започнаха да се хранят мълчаливо. Разпитът бе започнал.

Жената почисти остатъците от обеди.

— И така върна се в Цирка — заговори Питърс.

— Да. Известно време ме държаха на чиновническа работа, обработвах доклади, правех оценка на военната мощ в страните зад желязната завеса, проследявах части, ей такива работи.

— В коя секция?

— Сателит 4. Там бях от февруари 50 — а до май 51 — ва.

— Кои бяха колегите ти?

— Питър Гилъм, Брайън де Грей и Джордж Смайли. Смайли напусна в началото на 51 — ва и се прехвърли в контрашпионажа. През май 51 — ва ме изпратиха в Берлин като ЗКР — заместник-контрольор на района. Това означава, че движех цялата оперативна работа.

— Кои бяха подчинените ти — Питърс записваше бързо. Лиймас предположи, че си има свой собствен вид стенография.

— Хакет, Сароу и Де Джонг. Де Джонг загина в пътна злополука през 59 — а. Предположихме, че е убит, но не успяхме да го докажем. Всеки си имаше мрежа, а аз отговарях за тях. Искаш ли повече подробности? — попита той сухо.

— Разбира се, но по-късно. Продължавай.

— През 54 — та хванахме първата голяма риба в Берлин: Фритц Фегер, втория човек в Министерството на отбраната на ГДР. Дотогава нещата вървяха мудро — но през ноември 54 — та завербувахме Фритц. Използвахме го почти две години и после изведнъж изчезна. Чух, че умрял в затвора. Минаха още три години, докато успеем да намерим някой от неговия калибър. Тогава през 1959 се появи Карл Римек. Карл беше в Президиума на източногерманската комунистическа партия. Той беше най-добрият агент, когото съм срещал на света.

— Но сега е мъртъв — отбеляза Питърс.

Нещо като сянка от срам премина по лицето на Лиймас.

— Бях там, когато го застреляха — прошепна той. — Имаше любовница, която се прехвърли през границата точно преди Карл да

умре. Беше ѝ разказал всичко — по дяволите, тя знаеше наизуст цялата шпионска мрежа. Нищо чудно, че го разкриха.

— Ще се върнем на Берлин по-нататък. Кажете ми едно. След като Карл умря, ти се върна в Лондон. Там ли прекара останалата част от службата си?

— Да, малкото време, през което работих.

— В какво се състоеше работата ти?

— Бях в секция Банково дело. Надзор над възнагражденията на агентите, плащания отвъд океана за тайните мисии. И дете би могло да се справи с това. Получавахме ордери и подписвахме чекове. От време на време възникваха главоболия заради секретността.

— Директно ли работехте с агентите?

— Как бихме могли? Резидентът от дадена страна прави заявка. Дирекцията слага печат с благословията си и я препраща при нас, за да изплатим сумата. В повечето случаи превеждаме парите в някоя удобна чуждестранна банка, където резидентът може да я изтегли лично и да я предаде на агента.

— Как се означаваха агентите? С кодови имена?

— С номера. В Цирка ги наричат комбинации. На всяка мрежа се дава комбинация, всеки агент се обозначава с буква, прибавена към нея. Например Карл беше осем А чертичка едно.

Лиймас бе започнал да се изпотява. Питърс го наблюдаваше безстрастно и го преценяваше от отсрещния край на масата като професионален комарджия. Колко струва Лиймас? Какво може да го пречупи, да го примамат или уплаши? Какво мрази и преди всичко какво знае? Ще запази ли най-силният си коз за края, за да го продаде възможно най-скъпо? Питърс не го допускаше. Лиймас беше загубил твърде много от душевното си равновесие, за да го разиграва. Той беше в конфликт със самия себе си, човек, който познава един живот и една вяра и им е изменил. Питърс се беше сблъсквал и преди с подобни случаи. Виждал бе това дори у хора, които са преживели пълно идеологическо превъплъщение, които са открили ново верую в тайните часове на нощта и сами, подтиквани от вътрешната сила на убежденията си, се отказваха от призвание, семейство, от родина. Дори те, макар и изпълнени с нов плам и нова вяра, трябваше да се борят с позора на предателството. Дори те едва можеха да потиснат почти физическото терзание да кажат това, което са били обучени никога,

при никакви обстоятелства да не разкриват. Като отстъпници, които се страхуват да подпалят Разпятieto, те се колебаеха между инстинктивното и материалното и Питърс, потопен в същата двойственост, трябваше да ги утеши и да пречупи гордостта им. И двамата съвсем ясно улавяха атмосферата. Заради това Лиймас бе отхвърлил така яростно възможността за човешки взаимоотношения с Питърс, гордостта не му позволяваше. Питърс съзнаваше, че всичко това ще накара Лиймас да излъже, да лъже, може би само като изпуска факти, но все пак да лъже, от гордост като предизвикателство или просто заради самото упорство, свойствено на професията му, и той, Питърс, трябва да хване лъжите. Освен това бе наясно — дори само обстоятелството, че Лиймас е професионалист можеше да накърни интересите му: той щеше да подбира сведенията си и тогава, когато Питърс не искаше това, щеше да предугажда какъв тип информация му е нужна и правейки го, би могъл да отмине някоя незначителна подробност, която би била от съществено значение за тези, дето ще я оценяват. И към всичко това трябваше да се прибави и капризната суета на един алкохолизиран несретник. — Мисля — рече Питърс, — че сега е време да разгледаме по-подробно службата ти в Берлин. Периода от май 1951 до март 1961 година. Налей си още пиене.

Лиймас го наблюдаваше как взима цигара от кутията на масата и как я пали. Забеляза две неща — че Питърс е левак и че отново е сложил цигарата в устата си така, че щемпелът с името на производителя да е от обратния край и да изгори пръв. Лиймас харесваше този жест: той показваше, че и Питърс като него е бил преследван.

Питърс имаше странно лице, сиво и безизразно. Вероятно отдавна бе загубило цвета си — може би в някой затвор през първите дни на революцията. Чертите му бяха вече напълно завършени и той щеше да изглежда така, докато умре. Може би само твърдата сива коса щеше да побелее, но лицето нямаше да се измени. Лиймас смътно се чудеше какво е истинското му име, дали е женен. В него имаше нещо много последователно, което му харесваше. Това бе последователността на силата, на самочувствието. Ако Питърс излъжеше, щеше да има основание за това. Лъжата щеше да бъде обмислена, необходима, много различна от непохватните извъртания

на Аш Аш, Кийвър, Питърс — това беше градация на качеството, на властта, която за Лиймас бе нещо неоспоримо в йерархията на една разузнавателна мрежа. Подозираше, че е и градация в идеологията. Аш, наемникът, Кийвър придружителят, и сега Питърс, за когото целта и средствата бяха едно и също нещо.

Лиймас започна да разказва за Берлин. Питърс го прекъсваше рядко, от време на време задаваше въпрос или коментираше, и в тези случаи проявяваше техническо любопитство и вещина, които напълно отговаряха на темперамента на самия Лиймас. Лиймас бе сякаш отзивчив дори към безпристрастния професионализъм на своя разпитван — това бе качество, което и двамата притежаваха.

Много време било нужно, за да се изгради сваятна мрежа в източната зона на Берлин, обясни Лиймас. По-рано градът гъмжал от второразредни агенти; разузнаването било дискредитирано и така било навлязло във всекидневието на града, че можело да завербуваш някой по време на коктейлите, да го инструктираш, докато трае вечерята, и до сутринта той да бъде разкрит. За професионалистите това било кошмар: десетки служби, в половината от които била проникнала и противниковата страна, хиляди безработни, прекалено много нишки, съвсем малко източници, ограничено пространство за опериране. Е, да, вярно, пробили с Фегер през 1954. Но около 56 — а когато всеки отдел на Службата плачел за висококачествени сведения, били в пълна безизходица. Фегер ги прекарвал с второразредна информация, която едва преварвала новините в пресата. Имали нужда от сериозни сведения и трябвало да чакат още три години, за да ги получат.

Един ден Де Джонг отишъл на пикник в някаква горичка в покрайнините на Източен Берлин. Колата му била с британски военен номер. Паркирал, заключил и я оставил на чакъления път край канала. След пикника децата му изприпкали напред, носейки кошницата. Щом стигнали до колата, спрели, поколебали се, пуснали кошницата и хукнали обратно. Някой бил разбил ключалката — дръжката била счупена, а вратата — леко открената. Де Джонг изругал, защото се сетил, че е оставил фотоапарата си в жабката. Отишъл и прегледал колата. Ключалката била разбита. Предположил, че са използвали парче метална тръба, нещо, което лесно може да се скрие в ръкава. Но фотоапаратът си бил на мястото, същото и палтото му, както и няколкото пакета на жена му. На шофьорската седалка имало кутия от

тютюн, а в нея — малка метална касета. Де Джонг знаел точно какво съдържа — това била касета от филм за суперминиатюрна камера, вероятно „Минокс“.

Де Джонг се върнал в къщи и проявил филма. На него били заснети протоколите от последното събрание на Президиума на източногерманската комунистическа партия, ГЕСП. По странна случайност могъл да направи съпоставка с друг източник, снимките били автентични.

Тогава Лиймас поел случая. Имал страшна нужда от успех. На практика не бил постигнал абсолютно нищо, откакто дошъл в Берлин, а вече минавал средната възрастова граница за пълноценна оперативна работа. Точно след една седмица той закарал колата на Де Джонг на същото място и тръгнал да се разхожда.

Мястото, което Де Джонг избрал за своя пикник, било запустяло — канал с няколко разрушени от бомби бункера, изпръхнали пясъчливи поля и от източната страна — рядка борова горичка, разположена на около 200 метра от чакълени път покрай канала. Преимущество му било, че осигурява уединение — нещо, което рядко се намира в Берлин, а освен това било невъзможно да те наблюдават. Лиймас навлязъл в горичката. Не направил опит да следи колата, защото не знаел от коя посока може да дойде човекът. Ако го видел, че скришом я наблюдава, щял да провали шансовете си и да загуби доверието на своя информатор. Оказало се, че безпокойствата му са излишни.

Когато се върнал, в колата нямало нищо. Прибрал се в Западен Берлин и се проклинал, че се показал такъв глупак. Президиумът щял да заседава чак след петнадесет дни. След три седмици пак взел колата на Де Джонг заедно с една чанта за пикник, в която имало хиляда долара в банкноти от по двадесет. Оставил вратата отключена за два часа, а когато се върнал, в жабката имало кутия от тютюн. Чантата за пикник била изчезнала.

Филмите били пълни с първокачествен документален материал. През следващите шест седмици повторил процедурата още два пъти и всичко протекло по същия начин.

Лиймас разбрал, че е открил златна мина. Дал на източника си кодовото име „Мейфеър“ и изпратил песимистично писмо в Лондон. Съзнавал, че ако им открие дори половината от фактите, те ще поискат

да контролират случая директно, а това той отчаяно се мъчел да предотврати. По всяка вероятност само подобна операция можела да го спаси от пенсиониране, а и значението ѝ за Лондон било такова, че щели да поискат да му я отнемат. Дори да ги държи на почтено разстояние, все още съществувала опасност Циркът да налага свои теории, да прави предложения, да настоява за предпазливост, да изисква действие. Щели да го задължат да дава само нови доларови банкноти с надеждата да ги проследят, да поискат да им изпрати филмовите касети за изследване, да организират непохватни преследвачески акции и да ги разгласят по отделите. Най-вече щели да настояват да осведомят отделите, а това според Лиймас щяло да вдигне страхотен шум около случая. Работил като побъркан в продължение на три седмици. Преровил личните досиета на всеки член на Президиума, направил списък на целия чиновнически състав, който би могъл да има достъп до протоколите. От списъка на персонала на последната страница на факсимилетата той допълнил общия брой на възможни информатори до тридесет и един, включително чиновници и секретарки.

Изправен пред почти непосилната задача да идентифицира един информатор от непълните сведения за тридесет и един кандидати, Лиймас се върнал на оригиналния материал, а това, каза той, било нещо, което трябвало да направи много по-рано. Озадачил го фактът, че на никой от заснетите протоколи, които получил до този момент, нямало номерация, че никой нямал печат с класификация за секретност и че във второто и в четвъртото копие имало думи, зачеркнати с молив или пастел. Накрая стигнал до важно заключение: че фотокопията са свързани не със самите протоколи, а с проектите за тях. Това автоматично поставяло източникът на информация в Секретариата, а той бил много малък. Проектопротоколите били ясно и много внимателно снимани, което предполагало, че фотографът е имал достатъчно време и самостоятелна стая.

Лиймас прегледал отново списъка. В Секретариата имало някакъв мъж на име Карл Римек, бивш лекар в армията с чин полковник, който три години бил военнопленник в Англия, сестра му живеела в Померания по времето, когато руснаците я опустошили, и оттогава не бил чувал нищо за нея. Бил женен и имал дъщеря на име Карла.

Лиймас решил да рискува. Чрез Лондон открил военнопленическия номер на Римек — 29012, и датата на освобождаването му — 10 декември 1945. Купил някаква немска детска научнофантастична книжка и на титулната страница написал на немски с юношески почерк:

„Тази книга принадлежи на Карла Римек, родена на 10 декември 1945 година в Байдфърд, Северен Девън.
Подпис: Лунната Космонавтка 29012“

А отдолу добавил:

„Желаещите да летят в Космоса трябва да се представят за инструктаж лично пред К. Римек. Прилагаме молба-формуляр. Да живее Народната република на демократичния космос.“

Той разчертал на лист хартия няколко колонки за име, адрес и възраст и написал най-отдолу:

„Всеки кандидат ще бъде интервюиран лично. Пишете на обичайния адрес, като отбележите къде и кога желаете да се състои срещата. Молбите ще се разглеждат в седемдневен срок.

К.Р.“

Лиймас сложил листа в книгата. Пак с колата на Де Джонг отишъл до обичайното място и оставил книгата на предната седалка,

като под корицата ѝ сложил пет стари банкноти от по сто долара. Когато се върнал, книгата я нямало, а на седалката била оставена кутия от тютюн. В нея имало три филма. Лиймас ги проявил същата вечер: единият, както обикновено, съдържал протоколите от последното събрание на Президиума; вторият представлявал проекторезюме на отношенията между Източна Германия и СИВ; а третият бил подробен анализ на източногерманската разузнавателна служба, включително функциите на отделите и характеристика на отделни личности.

Питърс го прекъсна:

— Секунда — рече той. — Искаш да кажеш, че всичките тези сведения са идвали от Римек?

— А защо не? Знаеш на колко неща е бил свидетел.

— Струва ми се невъзможно — отбеляза Питърс едва чуто. — Сигурно е имал помощник.

— По-късно — да. Сега ще стигна дотам.

— Знам какво ще ми кажеш. Но не си ли имал чувството, че е получавал помощ и от горе, не само от агентите, които е вербувал след това.

— Не, никога. Не ми е минавало през ума.

— Сега, като погледнеш назад, не ти ли се струва вероятно?

— Не особено.

— Когато изпрати целия този материал в Цирка, не си ли помислиха, че дори за мъж с положението на Римек тази информация е феноменално всеобхватна?

— Не.

— Не са ли те питали откъде има Римек такъв фотоапарат, кой го е учил да снима документи?

Лиймас се поколеба.

— Не... Убеден съм, че не са питали.

— Невероятно — отбеляза сухо Питърс. — Съжалявам. Моля, продължавай. Нямах намерение да те карам да избързваш.

Точно след седмица, продължи Лиймас, отишъл при канала, но този път бил нервен. Още като завил по чакълестия път, видял три велосипеда, захвърлени на тревата, а двеста метра по-надолу — трима рибари. Както обикновено, излязъл от колата и се запътил към редицата от дървета в отсрещния край на полето. Не изминал и двадесетина метра и чул вик. Огледал се и видял, че единият мъж му

маха с ръка. Другите двама се били обърнали и също го гледали. Лиймас носел стара мушам, ръцете му били в джобовете и вече било твърде късно, за да ги извади, знаел, че мъжете от двете страни пазят този в средата и че ако извади ръцете си от джобовете, те сигурно ще го застрелят: щели да помислят, че в джоба си държи пистолет. Лиймас спрял на десет метра от мъжа в средата.

— Искате ли нещо? — запитал той.

— Вие ли сте Лиймас?

Бил дребен, пълничък мъж, доста набит. Говорел английски.

— Да.

— Какъв е номерът на британската ви карта за самоличност?

— PRT чертичка L 58003 чертичка 1.

— Къде прекарахте нощта на победата над Япония?

— В Лайден, Холандия, в работилницата на баща ми с едни мои приятели холандци.

— Да се поразходим, мистър Лиймас. Мушамата няма да ви е нужна. Съблечете я и я оставете на земята, точно там, където сте застанали. Приятелите ми ще се погрижат за нея.

Лиймас се подвоумил, накрая вдигнал рамене и свалил мушамата. Двамата тръгнали с бързи крачки към гората.

— Не по-зле от мен знаеш кой беше това — рече Лиймас уморено. — Третият по власт човек в Министерството на вътрешните работи, секретар на Президиума на ГЕСП, завеждащ Координационния комитет за защита на народа. Предполагам, че е разбрал за Де Джонг и за мен: видял е в Разузнавателния отдел досиетата ни за контрашпионаж. Имал е три начина да постигне целта си: Президиума, достоверните вътрешнополитически и икономически доклади и достъп до досиетата на източногерманската служба за сигурност.

— Но достъпът му е бил ограничен. Никога не биха дали на външен човек да ползва всичките им досиета.

Лиймас вдигна рамене.

— Сторили са го — рече той.

— Какво е правел с парите си?

— От този следобед нататък престанах да му плащам. Циркът веднага пое това в свои ръце. Превеждаха парите в една

западногерманска банка. Той дори ми върна сумите, които му бях дал. Лондон му ги депозира по сметка.

— Ти какво разказа на онези в Лондон?

— След този случай — всичко. Налагаше се. А после Циркът уведоми отделите. След това — добави Лиймас злостно — беше само въпрос на време, за да се провали всичко.

Началството, подтиквано от отделите, стана ненаситно, започнаха да изискват все повече и повече, да му предлагат повече пари. Накрая трябваше да накараме Карл да вербува нови източници на информация и образувахме мрежа. Идиотска история, Карл бе подложен на голямо напрежение, опасността се увеличи, доверието му в нас се разклати. Това беше началото на края.

— Какво научихте от него? Лиймас се зачуди.

— Какво ли? Боже мой, не знам. Историята продължи ненормално дълго. Смятам, че го разкриха много преди да го заловят. Качеството на информацията значително спадна през последните няколко месеца. Сигурно вече бяха започнали да го подозират и го държаха настрана от най-важните неща.

— Но в общи линии какви сведения ви даде? — настояваше Питърс.

Постепенно Лиймас възстанови всички подробности и от дейността на Карл Римек. Питърс със задоволство откри, че паметта му е забележително свежа, като се има предвид количеството на изпития алкохол. Цитираше дати и имена, спомняше си каква е била реакцията на Лондон, каква подкрепа е получил, ако е имало такава, възпроизвеждаше суми, поискани и платени, дати на внедряване на другите агенти в мрежата.

— Съжалявам — рече Питърс накрая, — но не мога да повярвам, че един човек, в каквато и изгодна позиция да се намира, колкото и да е предпазлив, колкото и да е усърден, е в състояние да се сдобие с подробна информация в такъв широк обхват. Но дори и да е така, той никога не би могъл да я заснеме.

— Но ето че успя — настоя Лиймас, изведнъж ядосан. — Успя, по дяволите, и това си е.

— И Циркът никога не ти нареди да го разпиташ точно как и кога е видял всичките тия материали?

— Не — тросна се Лиймас. Римек беше чувствителен на тази тема и Лондон се задоволяваше да не дълбае в подробностите.

— Хм...м — замислено изсумтя Питърс. След малко той се обади:

— Вероятно си чул за оная жена?

— Каква жена? — остро запитва Лиймас.

— Любовницата на Карл Римек, тази, дето се прехвърли в Западен Берлин през нощта, в която го застреляха — Е?

— Намерили са я мъртва преди седмица. Убита. Застреляли я от някаква кола, когато излизала от апартамента си.

— Този апартамент беше мой едно време — автоматично рече Лиймас.

— Може би — продължи Питърс — е знаела повече от теб за мрежата на Римек.

— Какво, по дяволите, искаш да кажеш? — наостри се Лиймас.

Питърс вдигна рамене.

— Всичко това е много странно — отбеляза той. — Чудя се кой я е убил.

След като изчерпаха случая Карл Римек, Лиймас продължи да разказва за други не така забележителни агенти, после за похватите на берлинската Служба, за връзките и персонала ѝ, за записващата и снимачната ѝ техника. Говориха до късно през нощта и през целия следващ ден и когато вечерта Лиймас най-после се довлече до леглото, осъзна, че вече е издал всичко, което знае за съюзническото разузнаване в Берлин и че за два дни е изпил две бутилки уиски.

Озадачаваше го само едно: настоятелното твърдение на Питърс, че Карл Римек е имал помощник, че му е съдействал някой високопоставен сътрудник. Кънтроул беше задал същия въпрос — сега си спомняше, — Кънтроул бе попитал до какви материали има достъп Римек. Как можеха и двамата да бъдат толкова сигурни, че Карл не е действал сам? Естествено имаше помощници — например телохранителите при канала в деня, когато Лиймас го видя за пръв път. Ала те бяха дребни риби — Карл му беше разказал за тях. Но Питърс — а Питърс в крайна сметка знаеше точно до какво може да се докопа Карл, — Питърс отказваше да повярва, че той е действал сам. Очевидно по този въпрос Питърс и Кънтроул бяха единодушни.

Може би беше така. Може би е имало още някой. Може би това бе „специалният интерес“, който Кънтроул държеше да предпази от Мундт на всяка цена. В такъв случай Карл Римек е сътрудничел с този „специален интерес“ и е доставял информацията, която двамата заедно са събирали. Може би за това са говорили Кънтроул и Карл, когато останаха сами онази вечер в апартамента на Лиймас в Берлин.

Както и да е. Утре ще се разбере. Утре той ще изиграе коза си.

Чудеше се кой е убил Елвира. И също — защо е била убита. Разбира се, тук имаше нещо, имаше някакво възможно обяснение — Елвира е знаела кой е специалният сътрудник на Римек и е била ликвидирана от него самия. Не, това беше много далечно предположение. А и преминаването от Изток на Запад беше трудно: в края на краищата Елвира бе убита в Западен Берлин.

Чудеше се също защо Кънтроул не му каза, че Елвира е мъртва. За да реагира естествено, когато Питърс му съобщи? Тези размишления сега бяха безполезни. Кънтроул си имаше свои причини; обикновено те бяха така дяволски заплетени, че бе необходима поне седмица, за да се разгадаят.

Заспивайки, той промърмори: Карл беше такъв глупак. Тази жена го предаде, сигурен съм. Сега тя беше мъртва, падаше ѝ се. Той си спомни за Лиз.

9. НА ВТОРИЯ ДЕН

На следващата сутрин Питърс пристигна в осем часа. Без да се церемонят много, те седнаха на масата и започнаха.

— И така ти се върна в Лондон. Какво прави там?

— Изолираха ме. Разбрах, че с мен е свършено още от момента, в който тоя глупак от Личен състав ме посрещна на аерогарата. Трябваше да ида направо при Кънтроул и да му докладвам за Карл. Беше мъртъв — какво друго можех да му кажа?

— Как постъпиха с теб?

— Отначало казаха да се навъртам из Лондон и да чакам, докато дойде време за пенсия. Държаха се толкова етично, че чак ме доядя — казах им, че ако наистина държат да хвърлят пари по мен, най-естественото нещо би било да сметнат целия ми трудов стаж, а не да вдигат такъв шум заради прекъснатата служба. Тогава пък те се ядосаха. Настаниха ме в секция Банково дело, където е пълно с жени. Не помня кой знае колко от този период — започнах повечко да пия. Минах през лоша фаза.

Той запали цигара. Питърс кимна.

— Затова ме ритнаха всъщност. Не им харесваше, че пия.

— Разкажи ми онова, което си спомняш за секция Банково дело — предложи му Питърс.

— Скапана работа. Винаги съм знаел, че не ме бива за чиновник. Затова стоях в Берлин. Знаех си, че ще ме пратят в резервите, когато ме отзоваха, но Боже мой!

— Какво правеше? Лиймас вдигна рамене.

— Седях си на задника, същото, което правеха и другите две жени в стаята — Тързби и Ларет. Виках им Тързди и Фрайди^[1] — той се захили доста глуповато.

Питърс го погледна с недоумение. — Просто си прехвърляхме хартийки. От Финансовия отдел се получава писмо: „Изплатете сумата 700 долара на еди-кой си, с разрешението на еди-кой си. Моля

придвижете въпроса.“ В най-общ вид това беше. Тързди и Фрайди го поразмотаваха, завеждаха го, подпечатваха го, а аз написвах чек или карах банката да направи трансфер.

— Коя банка?

— Блат и Родни, една шикозна малка банка в Сити. В Цирка съществува някакво схващане, че випускниците на Итън са дискретни.

— Всъщност в такъв случай ти знаеш имената на агентите от цял свят.

— Не е точно така. Ей това беше номерът. Виж сега подписвам чек или пък ордер за банката, но оставям свободно място за името на получателя. Приложеното към него писмо или каквото имаш там е подписано и после папката се връща в Отдела за специални пратки.

— Кои са те?

— Те най-вече разполагат с подробна информация за агентите. Те нанасят имената и пращат ордерите. Дяволски хитро, дума няма.

Питърс изглеждаше разочарован.

— Искаш да кажеш, че не е имало начин да знаеш имената на получателите.

— Обикновено не.

— Случвало ли се е понякога?

— От време на време стигахме близко до истината. Разбира се, това разтакаване между Банково дело, Финанси и Специални пратки водеше до какви ли не бъркотии. Много сложна организация. И тук-там попадахме на нещо специално, което да ни поразведри.

Лиймас стана.

— Направих списък на всички плащания, за които си спомням. В стаята ми е. Ще го донеса.

Той излезе с провлачената походка, която бе усвоил, откакто пристигна в Холандия. Върна се, държейки в ръка няколко листа разчертана хартия, откъснати от евтина тетрадка.

— Написах това снощи — рече той. — Сметнах, че ще ни спести време.

Питърс взе записките му и ги прочете бавно и внимателно. Изглеждаше впечатлен.

— Добре — промълви той. — Много добре.

— Освен това съвсем ясно си спомням една операция — Ролинг Стоун. Заради нея пътувах на няколко пъти. Веднъж до Копенхаген и

веднъж до Хелзинки. Просто оставях пари в банката.

— Колко?

— Десет хиляди долара в Копенхаген, четиридесет хиляди марки в Хелзинки.

Питърс остави молива на масата.

— За кого?

— Един Господ знае. По Ролинг Стоун работехме със система от депозитни сметки. Службата ми даде фалшив британски паспорт, отидох в Ройъл Скандинавиън Банк в Копенхаген и в Нашънъл Банк във Финланд в Хелзинки, внесох парите и открих банкова книжка за общ влог — за мен на новото ми име и за някой друг — агента, предполагам също с фалшиво име. Оставих на банките образец с подписа на съдружника ми по сметка — дадох ми го от Дирекцията. След това те са изпратили на агента книжката и фалшивия му паспорт и той ги е представил в банката, когато е теглил парите. Знаех единствено това име. — Лиймас се чуваше как говори и думите му звучаха абсурдно, невероятно.

— Обичайна ли беше тази процедура?

— Не. Това беше специален начин за заплащане. Имаше подписна листа.

— Какво е това?

— Имаше кодово име, което бе известно на съвсем ограничен брой хора.

— Какво беше кодовото име?

— Казах ти — Ролинг Стоун. Операцията включваше отделни изплащания на суми от по десет хиляди долара в различни валути и в различни столици.

— Винаги в столици?

— Доколкото знам. В архива прочетох, че и преди да попадна в секцията, е имало други плащания по Ролинг Стоун, но секция Банково дело е натоварвала с тази задача местния резидент.

— Тези плащания преди твоето идване, те къде са били извършвани?

— Едното в Осло. За другото не си спомням.

— Винаги едно и също ли беше фалшивото име на агента?

— Не. Бяха взети допълнителни мерки за сигурност. По-късно чух, че сме усвоили тези методи от руснаците. Това беше най-сложната

схема за плащания, която съм виждал. По същия начин и аз използвах различни имена и, разбира се, различни паспорти при всяко пътуване. — Това ще го задоволи, ще му помогне да запълни празнините.

— А фалшивите паспорти, които давах на агента, за да изтегли парите — знаеш ли нещо за тях — как ги правеха и как ги изпращаха?

— Не. О, освен че трябваше да имат виза за страната, в която са внесени парите. И печати за влизане.

— Печати за влизане!

— Да. Предполагах, че паспортите никога не се използват на границата — само се представят в банката и служат за идентификация. Агентът сигурно е пътувал със собствените си документи и съвсем легално е влизал в страната, в която се намира банката, а после при тегленето е показвал фалшивия паспорт. Така предполагам.

— Сещаш ли се каква може да е причината предишните плащания да се извършват от резидента, а следващите — чрез някой, който идва специално от Лондон за целта?

— Знам защо. Попитах жените от секция Банково дело Тързди и Фрайди. Кънтроул се притесняваше, че...

— Кънтроул?! Искаш да кажеш, че сам Кънтроул е бил поел случая?

— Да, той го ръководеше. Страх го беше, че в банката могат да разпознаят резидента. Затова използваше пощальон: мен.

— Кога предприе тези пътувания?

— До Копенхаген на 15 юни. Излетях обратно същата вечер. До Хелзинки — в края на септември. Преспях две нощи. Някъде към 28 — и се върнах. Позволих си малко развлечения там — той се захили, но Питърс не обърна внимание.

— А останалите депозити кога бяха внесени?

— Съжалявам, не си спомням.

— Но единият със сигурност беше в Осло?

— Да, в Осло.

— Какъв период от време ги разделяше от първите два влога — тези, извършени от резидента?

— Не знам. Мисля, че не беше много. Може би месец Или малко повече.

— Според теб дали агентът е работил известно време, преди да му изплатят първата сума? Нещо в архива не навеждаше ли на тази

мисъл?

— Нямам представа. Архивът просто отразяваше внесените депозити. Първият — в началото на 59 — а, нямаше друга дата. По тази схема се работи, когато имаш ограничена подписка. Различни архиви се занимават с различни части на един и същ случай. Само някой, който притежава цялата документация, може да го сглоби.

Сега Питърс пишеше непрекъснато, Лиймас предполагаше, че някъде в стаята има скрит магнетофон, но прехвърлянето на записа би отнело време. Това, което Питърс записваше в момента, щеше да залегне в основата на телеграмата до Москва тази вечер, а междувременно момичетата от съветското посолство в Хага щяха да прекарат цялата нощ, телеграфирайки на интервали дума по дума целия текст.

— Кажи ми — рече Питърс, — това са големи суми. Уреждането на изплащането им е било много сложно и скъпо. Самият ти до какво заключение стигна?

Лиймас вдигна рамене.

— Какво можех да предположа? Мислех, че Кънтроул сигурно има някакъв страхотен източник на информация, но никога не съм виждал материалите му, така че не знам. Не ми харесваше начинът, по който го правят — беше прекалено авторитетно, прекалено сложно, прекалено хитро. Защо не се срещаха с него и не му плащаха в брой? Дали наистина го караха да минава граници със собствения си паспорт, докато в джоба му е фалшивият? Съмнявам се — рече Лиймас.

Време беше да пусне малко пушек и да го остави да гони Михаля.

— Какво искаш да кажеш?

— Искам да кажа, че не е чудно парите изобщо да не са изтеглени от банките. Представи си, че е някой много високопоставен агент зад желязната завеса — влогът ще е депозиран и ще стои, докато е в състояние да си го вземе. Ето това си мислех всъщност. Не съм умувал много по този въпрос. И защо ли? Такава ни е работата — знаем само отделни части от цялостния план. Наясно си с това. Ако любопитстваш, Господ да ти е на помощ.

— Добре де, ако парите не са били изтеглени, защо биха си дали труд да правят всички тия паспорти?

— Когато бях в Берлин, бяхме уредили нещо за Карл Римек, в случай че трябва да бяга и не може да се свърже с нас. Държахме за него фиктивен западногермански паспорт в една квартира в Дюселдорф. Следвайки предварително уточнен план, той можеше да го вземе винаги, когато поиска. Поддържахме го валиден — отдел Специални пътувания го подновяваше заедно с визите, щом срокът му изтечеше. Може би Кънтроул е използвал същия вариант за своя човек. Не знам, това е само предположение.

— Откъде си така сигурен, че са издавани паспорти?

— В архива имаше протоколи, разменени между секции Банково дело и Специални пътувания. Последният се занимава с фалшивите документи за самоличност и с визите.

— Разбирам — Питърс се замисли за момент, след това попита: — Какви имена използва в Копенхаген и Хелзинки?

— Роберт Ланг, електроинженер от Дерби. Това беше в Копенхаген.

— Кога точно беше там? — запита Питърс.

— Казах ти, 15 юни. Пристигнах към 11.30 сутринта.

— В коя банка отиде?

— За Бога, Питърс — ядоса се изведнъж Лиймас. — Ройъл Скандинавиън. Имаш я записана.

— Само исках да се уверя — отвърна равнодушно другият и продължи да пише. — А в Хелзинки?

— Стивън Бенет, корабен инженер от Плимут. Бях там — добави той саркастично — в края на септември.

— И посети банката още същия ден, в който пристигна?

— Да. 24 — ти или 25 — и, казах ти вече, не съм сигурен.

— От Англия ли носеше парите?

— Не естествено. Във всеки от случаите ги прехвърляхме на сметката на резидента. Той ги изтегляше, посрещаме ме на аерогарата с парите, сложени в куфарче, и аз ги отнасях в банката.

— Кой е резидентът в Копенхаген?

— Петер Йенсен, продавач в университетската книжарница.

— А кои бяха имената, които щеше да използва агентът?

— Хорст Карлсдорф в Копенхаген. Мисля, че така беше, да точно така, спомням си — Карлсдорф. Все ми идеше да кажа Карлсхорст.

— Описание?

— Мениджър от Клагенфурт, Австрия.
— А другото? Името в Хелзинки?
— Фехтман, Адолф Фехтман от Сен Гален, Швейцария. Имаше титла — да, точно така: доктор Фехтман, архивист.
— Ясно, и двамата немскоговорящи.
— Да, забелязах това. Но не може да е германец.
— Защо?
— Аз бях шеф на цялата берлинска организация, нали? Щях да съм осведомен. Такъв първокачествен агент в Източна Германия трябваше да се ръководи от Берлин. Щях да знам.
Лиймас стана, отиде до бюфета и си сипа уиски. Не си направи труд да налее на Питърс.
— Ти сам каза, че е имало специални предпазни мерки, специални процедури в този случай. Може би са сметнали, че не е необходимо да знаеш.
— По дяволите, не ставай глупав — скастри го Лиймас.
— Разбира се, че щях да знам.
Щеше да се придържа към това, каквото и да става. Искаше да ги накара да се почувствуват по — осведомени от него, така щеше да придаде повече тежест на останалата информация, която им даде. Те ще се опитат да правят изводи независимо от теб, беше го предупредил Кънтроул. Трябва да им поднесем фактите, без да се осланяме на техните заключения. Да заложим на техния интелект и самочувствие, на мнителността им един към друг — ето това трябва да направим.
Питърс кимна, сякаш потвърждаваше тъжната истина.
— Ти си много горд човек, Лиймас — отново заяви той.
Скоро след това Питърс го остави. Пожела му приятен ден и тръгна надолу по пътя край морето. Беше време за обяд.

[1] Четвъртък и петък (англ.) — Б.пр. ↑

10.

ТРЕТИ ДЕН

Питърс не се появи следобеда, нито на другата сутрин. Лиймас седеше в къщата и с нарастващо раздражение очакваше някакво съобщение. Нищо не се получи. Попита икономката, но тя само се усмихна и вдигна пълните си рамене; Към 11 часа на следващата сутрин реши да излезе и да се поразходи по брега, купи си цигари и постоя известно време, загледан мрачно в морето.

На плажа имаше някакво момиче, което хвърляше хляб на чайките. Беше обърнато с гръб към него. Морският вятър развяваше дългата му черна коса и придърпваше палтото така, че тялото му придобиваше формата на дъга, като лък, опънат в посока към морето. В този момент той разбра какво точно му е дала Лиз — това, заради което щеше да се върне и да открие, ако изобщо някога пак се озове у дома в Англия. Това бе способността да се радваш на дребните неща — вярата в обикновения живот, тази простота, която те кара да натрошиш парчета хляб в хартиен плик, да отидеш на брега и да ги хвърлиш на чайките. Ето това внимание към незначителните неща, което досега не му бяха позволили да възпита у себе си, все едно дали е хляб за чайките или любов, каквото и да е, той щеше да се върне и да го открие, щеше да накара Лиз да го посвети в него. Седмица или две и ще си бъде в къщи. Кънтроул бе казал, че може да задържи всичко, което му платят — щеше да бъде достатъчно. С петнадесет хиляди лири, премиалните при напускането и пенсията от Цирка човек — както би казал Кънтроул — може да си позволи да се прибере от студа.

Мина по един заобиколен път и се върна в бунгалото в дванадесет без четвърт. Жената му отвори, без да отрони дума, но когато стигна до задната стая, я чу как вдига слушалката и набира някакъв номер. Говори само няколко секунди. В дванадесет и половина му донесе обед и за голямо негово удоволствие няколко английски вестника, на които той се отдаде чак до три часа. Лиймас, който нямаше навика да чете, поглъщаше вестниците бавно и съсредоточено.

Запомняше подробности като имена га и адресите на хора, споменати във второстепенните новини. Правеше това почти несъзнателно, нещо като свой собствен начин за трениране на паметта, и то го поглъщаше изцяло.

В три часа пристигна Питърс. Още щом го видя, Лиймас разбра, че нещо се е случило. Не седнаха на масата. Питърс не съблече мушамата си.

— Лоши новини за теб — рече той. — В Англия те търсят. Научих го тази сутрин. Следят пристанищата и летищата.

Лиймас отвърна безстрастно:

— В какво ме обвиняват?

— Формално, че не си се явил в полицейското управление в законния срок след излизането от затвора.

— А всъщност?

— Говори се, че те търсят за нарушение на закона за държавна тайна. Снимката ти е по всички вечерни вестници в Лондон. Заглавията са много мъгляви.

Лиймас бе заставал съвсем неподвижно.

Това е работа на Кънтроул. Кънтроул е вдигнал цялата тази шумотевица. Няма друго обяснение. Дори да са прибрали Аш или Кийвър и те да са проговорили — дори тогава, Кънтроул бе отговорен за тая дандания. „Няколко седмици, бе казал той. Вероятно ще те отведат някъде, за да те разпитат — може би в чужбина. Все пак за няколко седмици сигурно ще приключиш. А после нещата сами ще си текат. Ще трябва да кротуваш тук, докато се размотаят конците, но, сигурен съм, това няма да ти бъде неприятно. Споразумяхме се да те поддържаме със средства от оперативния фонд, докато ликвидираме Мундт; стори ми се най-справедливо.“ И ето сега — това.

Не се бяха договорили така. Беше съвсем различно нещо. По дяволите, какво да прави? Ако се отдръпне в този момент, ако откаже да сътрудничи на Питърс, проваляше цялата операция. Имаше и минимална вероятност Питърс да е излъгал, това да е проба — в такъв случай непременно трябваше да се съгласи да тръгне. Но ако отиде, ако склони да иде на изток, в Полша, Чехословакия или Бог знае къде, не виждаше защо биха го пуснали да си върви след това — нямаше и особена причина (тъй като на теория властите в целия Запад го издирваха) той да има желание за това.

Кънтроул е направил всичко — сигурен беше. Условията бяха прекалено благоприятни, през цялото време си го знаеше. Те не хвърлят току-така пари на вятъра за нищо — освен ако смятат, че има опасност да те загубят. Тази щедрост беше бакшиш заради неудобствата и опасностите, неща, които Кънтроул не искаше да признае открито. Толкова много пари се даваха като знак за предупреждение. Лиймас не му беше обърнал внимание.

— Как, по дяволите — попита той тихо, — са могли да разберат всичко? — През главата му сякаш мина някаква мисъл и той каза: — Разбира се, твоят приятел Аш би могъл да ги осведоми, или пък Кийвър...

— Възможно е — отвърна Питърс. — И ти като мен добре знаеш, че такива неща винаги могат да се случат. Няма сигурност в нашата работа. Но проблемът е в това — добави той с нотка на нетърпение, — че сега ще бъдеш извън закона във всички западни страни.

Лиймас сякаш не чу думите му.

— Здравно съм захапал въдицата ти, нали? — рече той. — Твоите хора сигурно умират от смях. А може би самите те са изплюли информацията?

— Надценяваш стойността си — кисело отвърна Питърс.

— Тогава защо си наредил да ме следят, кажи ми? Тази сутрин отидох да се разходя. Две дребни човечета в кафяви костюми, един зад друг, на разстояние двадесетина метра ме следваха по брега. А когато се прибрах, икономката ти позвъни по телефона.

— Да се придържаме към това, което знаем — предложи Питърс. — По какъв начин вашите власти са те разкрили — не ни интересува чак толкова в момента. Това е факт и толкоз.

— Донесе ли вечерните лондонски вестници?

— Не, разбира се. Тук е невъзможно да се купят. Получихме телеграма от Лондон.

— Лъжеш. Знаеш много добре, че апаратурата ви може да се свързва само с Центъра.

— В случаи като този е позволено да се установи връзка между две външни станции — ядосано го сръза Питърс.

— Е, добре — рече Лиймас с кисела усмивка. — Трябва да си доста голяма клечка. Или пък — сякаш през главата му проблесна

мисъл — може би Центърът не е замесен в това? Питърс се направи, че не е чул въпроса.

— Знаеш какви са възможностите. Или ни остави да се погрижим за теб, да ти осигурим безопасно прехвърляне, или се оправяй сам, но бъди сигурен, че в някой момент ще те пипнат. Нямах фалшиви документи, нямаш пари, нищо нямаш. След десет дни британският ти паспорт ще е невалиден.

— Има и трета възможност. Дайте ми швейцарски паспорт и малко пари и ме оставете да бягам. Сам ще се погрижа за себе си.

— Боя се, че това не е желателно.

— Искаш да кажеш, че не си довършил разпита. И съм ти необходим, докато приключиш.

— Горещо-долу, това е положението.

— А какво ще правиш с мен, след като свършиш? Питърс вдигна рамене.

— Ти какво предлагаш?

— Нова самоличност. Скандинавски паспорт може би. Пари.

— Много е нагласено — отговори Питърс, — но ще го предложи на началството. Идваш ли с мен?

Лиймас се поколеба. После се усмихна несигурно и попита:

— Ако не дойда, какво ще направиш? В края на краищата имам доста неща за разказване, нали?

— Подобни истории се доказват трудно. Аз заминавам довечера. А Аш и Кийвър... — той повдигна рамене. — Какво ще кажеш за тях?

Лиймас отиде до прозореца. Над сивото Северно море се надигаше буря. Той се загледа в чайките, които се виеха на фона на тъмните облаци. Момичето си беше отишло.

— Добре — рече накрая. — Започвай да уреждаш.

— Полети на Изток има чак утре. Но след час излита самолетът за Берлин. Ще го хванем. В последната минута.

Пасивната роля, в която бе поставен Лиймас същата вечер, му позволи още веднъж да се възхити на простотата и ефективността в действията на Питърс. Паспортът явно е бил готов много отдавна — вероятно Центърът се е погрижил за това. Бе издаден на името на Алигзандър Туейт, търговски пътник, и бе пълен с визи и гранични печати — старият, поомачкан паспорт на професионален пътник. Холандският граничар на летището само кимна и го подпечата, за да

спази установения ред. Питърс беше три-четири човека зад него на опашката и не прояви никакъв интерес към формалностите.

Щом влязоха в залата, обозначена „само за пътници“, Лиймас зърна един павилион за книги. На него бяха изложени най-различни вестници — „Фигаро“, „Монд“, „Нойе Цюрхер Цайтунг“, „Ди Велт“ и пет-шест британски всекидневници и седмичници. Докато ги разглеждаше, момичето излезе пред павилиона и пхна на стойката и „Ивнинг Стандърд“. Лиймас прекоси забързан и си взе един вестник.

— Колко? — попита той. Бъркайки в джоба на панталона, той изведнъж се сети, че няма холандска валута.

— Трийсет цента — отвърна момичето. Беше доста хубавичко, тъмнокосо и засмяно.

— Имам само два английски шилинга. Това прави един гулден. Ще ги приемете ли?

— Да моля — рече тя и Лиймас ѝ подаде флорина.

Погледна назад. Питърс беше все още на гишето за паспорти, с гръб към него. Без да се колебае, Лиймас се отправи към мъжката тоалетна. Там прегледа бързо, но внимателно всяка страница, после пхна вестника в кошчето за отпадъци и се върна в чакалнята. Беше истина: намери снимката си с кратка, мъглява информация под нея. Чудеше се дали Лиз я е видяла. Замислен се върна в залата за пътници. След десет минути се качиха на борда на самолета за Хамбург и Берлин. За пръв път, откакто започна тази история, Лиймас се уплаши.

11.

ПРИЯТЕЛИ НА АЛЕК

Мъжете я потърсиха същата вечер. Квартирата на Лиз Голд беше в северния край на Бейзуотър. В нея имаше диван-легло и газова печка — беше доста хубава и вместо старомодното клокочене свистеше. Понякога, когато Лиймас беше там и когато само печката осветяваше стаята, Лиз обичаше да се взира в нея. Той лежеше на дивана, а тя седеше до него и го целуваше или пък наблюдаваше пламъка с лице, долепено до неговото. Вече се страхуваше да мисли прекалено много за Алек, защото бе забравила как изглежда, допускаше го в съзнанието си само за миг, сякаш погледът ѝ пробягваше по неясно очертан хоризонт и после си спомняше някоя дреболия, нещо, което е казал или направил, начин, по който я е погледнал или, както най-често се случваше, не и е обърнал внимание. Най-ужасното беше, като се замислеше: нямаше никакъв спомен от него — нито снимка, нито сувенир, нищо. Дори нямаха общ приятел — само мис Крейл от библиотеката, чиято омраза се оправда с драматичното му напускане. Веднъж Лиз посети квартирата му и се срещна с хазаина. Не бе съвсем сигурна защо го прави, но събра кураж и отиде. Хазаинът се изказа много мило за Алек. Мистър Лиймас си плащал наема като джентълмен до самия край, е, дължал пари за около седмица-две, но един негов приятел се отбил и платил от щедро по-щедро, без да задава въпроси, без нищо. Винаги е твърдял и винаги ще твърди, че мистър Лиймас е джентълмен. Не от тия, дето завършват частните училища, не, съвсем че някакъв сноб, а истински джентълмен. Понякога обичал да се мръщи и, разбира се, си пийвал повечко, но никога не му личало да е пиан, когато се връщал в къщи. А това дребно човече, което го посетило, смешно малко същество с очила, казал, че мистър Лиймас го помолил, изрично настоявал да уредят сметките по наема. Ако и това не е джентълменска постъпка, здраве му кажи. Един Господ знае откъде е вземал парите, но грешка няма, хитрец е мистър Лиймас. А с Форд, бакалина постъпил така, както на

мнозина им се е щяло още от времето на войната. Стаята? Да, стаята била заета — един джентълмен от Корея. Два дни след като прибрали мистър Лиймас.

Може би затова Лиз продължи да работи в библиотеката — защото там поне той продължаваше да съществува. Стълбите, рафтовете, книгите, картотеката бяха неща, които той познаваше, бе докосвал и някой ден може би щеше да се върне пак. Беше казал, че никога няма да се върне, но тя не го вярваше. Все едно да твърдиш, че никога няма да се възстановиш от някоя болест, как да повярва на такова нещо? Мис Крейл смяташе, че той ще се появи отново: бе открила, че му дължи пари — изплатила му по-ниска заплаха — и беснееше при мисълта, че нейното чудовище се е показало толкова нечудовищно, та дори да не ги прибере. Откакто Лиймас изчезна, Лиз за момент не спря да си задава въпроса защо е ударил мистър Форд? Знаеше, че е ужасно раздразнителен, но това беше друго нещо. Решил е, че ще го направи още от момента, в който му мина треската. Защо иначе се бе сбогувал с нея предната вечер? Знаел е, че на следващата сутрин ще удари мистър Форд. Тя отказваше да приеме единственото друго възможно обяснение: че му е омръзнала и е скъсал с нея, а на другия ден, все още възбуден и напрегнат от тяхната раздяла, е изпуснал нервите си и е ударил мистър Форд. Лиз знаеше, винаги бе усещала, че има нещо особено, което Алек трябва да свърши. Самият той дори бе казал същото. А какво бе то, можеше само да предполага.

Отначало мислеше, че се е карал с мистър Форд, че има някаква дълбока вражда, която съществува от години. Нещо, свързано с жена, или може би със семейството на Алек. Но човек трябваше само да погледне мистър Форд, за да види колко е смешно предположението. Той беше съвършен образец на дребния буржоа, предпазлив, самодоволен и подъл. А така или иначе, ако Алек наистина е смятал да отмъщава на мистър Форд, защо ще ходи в магазина му в събота, в най-оживения пазарски час, когато всеки може да го види?

Обсъдили бяха това на събранието на кварталната партийна организация. Джордж Ханби, касиерът, минавал пред бакалницата на Форд, когато се случило всичко. Не видял подробности, защото имало много хора, но говорил с един човек, който бил свидетел на цялата история. Ханби толкова се впечатлил, че позвънил на „Уъркър“ и те изпратили свой сътрудник при разглеждането на делото. Всъщност ето

защо вестникът му отдели цяла средна страница. Типичен случай на протест — внезапно социално осъзнаване и омраза към потисническата класа по думите на „Уъркър“. Онзи приятел, с когото разговарял Ханби (дребен, обикновен човечец с очила, вероятно чиновник), твърдял, че всичко станало съвсем неочаквано — спонтанно, е искал да каже, а това било още едно потвърждение за Ханби колко податлив на възпламеняване е материалът, от който е изтъкана капиталистическата система. Лиз не продума, докато Ханби говореше. Естествено никой от тях не знаеше за нея и Лиймас. Тогава осъзна, че мрази Джордж Ханби. Той беше надут, — малък човек с мръсно подсъзнание, който винаги ѝ се хилеше насреща и се мъчеше да я опипа.

След това дойдоха мъжете.

Сториха ѝ се прекалено изискани за полицаи: пристигнаха с малка черна кола, на която имаше антена. Единият беше нисък и закръглен, носеше очила и доста необикновени и скъпи дрехи. Беше любезно, притеснено човече и без Лиз да знае защо, той някак си спечели доверието ѝ. Другият имаше по-лъскав вид, но не беше фрапантен — с доста момчешка фигура, макар че според нея не беше под четиридесетте. Казаха ѝ, че идват от Специалния отдел и показаха карти с печатен шрифт и снимки, покрити с целофанена обвивка. Говореше предимно пълничкият.

— Доколкото зная, били сте приятели с Алек Лиймас — започна той. Тя бе готова да се ядоса, но пълничкият мъж имаше толкова сериозен вид, че и се стори глупаво.

— Да — отвърна Лиз. — Откъде знаете?

— Разбрахме това съвсем случайно онзи ден. Когато влизаш в... затвора, трябва да дадеш името на най-близкия си роднина. Лиймас каза, че няма такъв. В интерес на истината това е лъжа. Попитаха го на кого да съобщят, ако нещо се случи с него в затвора. И той посочи вас.

— Разбирам.

— Някой друг знае ли, че сте били приятели?

— Не.

— Бяхте ли на делото?

— Не.

— Не са ви търсили нито хора от пресата, нито кредитори, никой?

— Не. Казах ви. Никой друг не знаеше. Нито дори родителите ми, никой. Работехме заедно в библиотеката, разбира се — библиотеката по психически изследвания, — но само мис Крейл, библиотекарката, би могла да знае. Надали й е минало през ума, че между нас има нещо. Тя е странна — простичко добави Лиз.

За миг дребният мъж се втренчи много сериозно в нея, след това попита:

— Изненадахте ли се, че Лиймас се нахвърли върху мистър Форд?

— Да. Разбира се.

— Според вас защо го е направил?

— Не знам. Вероятно защото Форд не му е отпуснал кредит. Но струва ми се, че е било преднамерено.

Чудеше се дали не каза прекалено много, но така копнееше да го сподели с някого, чувстваше се толкова самотна, а и това надали щеше да му навреди.

— Оная нощ, нощта преди да се случи тази история, разговаряхме. Имахме нещо като официална вечеря. Алек пожела така и аз разбрах, че това е последната ни нощ. Беше взел отнякъде бутилка червено вино. На мен не ми хареса много. Той изпи повечето. Тогава го попитах: Това сбогом ли е? — дали всичко е приключило.

— И какво отговори той?

— Каза, че трябва да свърши една работа. Някой трябвало да си плати за нещо, което е направил на негов приятел. Не успях съвсем да разбера всичко, не схванах.

Настъпи дълго мълчание и дребният мъж изглеждаше страшно притеснен. Накрая я попита:

— Повярвахте ли му?

— Не знам.

Изведнъж, без да знае защо, тя изпита ужас за Алек. Мъжът попита:

— Лиймас има две деца, не ви ли е казвал? — Лиз не продума. — И въпреки това е дал вашето име като най-близък роднина. Защо мислите го е сторил?

Дребният мъж изглеждаше притеснен от собствения си въпрос. Гледаше ръцете си — те бяха меки и лежаха склучени в скута му. Лиз се изчерви.

— Аз бях влюбена в него — отговори тя.

— А той беше ли влюбен във вас?

— Може би. Не зная.

— Още ли го обичате?

— Да.

— Казвал ли ви е, че ще се върне? — попита по-младият.

— Не.

— Но се сбогува с вас? — бързо се обади другият.

— Сбогува ли се с вас? — бавно, внимателно повтори въпроса дребният мъж. — Уверявам ви, нищо повече не може да му се случи. Но ние искаме да му помогнем, затова, ако имате някаква представа защо е ударил Форд, дори най-малката представа от нещо, което е казал, може би неволно, или нещо, което е направил, тогава заради Алек кажете ни.

Лиз поклати глава.

— Моля, вървете си — рече тя, — не ми задавайте повече въпроси. Моля, сега си идете.

Тръгвайки към вратата, по-възрастният мъж се поспря неуверено, после извади визитна картичка от портфейла си и предпазливо я сложи върху масата, сякаш тя можеше да вдигне шум. На Лиз ѝ се струваше много срамежлив.

— Ако някога имате нужда от помощ — ако нещо се случи във връзка с Лиймас, или... — позвънете ми — рече той. — Разбирате ли?

— Кой сте вие?

— Приятел съм на Алек Лиймас — той се поколеба. — Още нещо — добави той, — един последен въпрос. Знаеше ли Алек, че вие... Знаеше ли Алек за Партията?

— Да — отвърна тя безнадеждно. — Казах му.

— А Партията знае ли за вас с Алек?

— Казах ви. Никой не знаеше. — След това пребледняла тя извика изведнъж: — Къде е той? Кажете ми къде е? Защо не ми казвате къде е? Не виждате ли, аз мога да му помогна. Ще се грижа за него... дори да е полудял, не ме интересува, кълна се, не ме интересува... Писах му в затвора. Знам, че не биваше да го правя. Просто му казах, че може да се върне, когато пожелае, че винаги ще го чакам.

Повече не можеше да говори, разрида се, застанала по средата на стаята, закрила с ръце разстроеното си лице, а дребният мъж я

наблюдаваше.

— Заминал е в чужбина — меко рече той. — Не знаем точно къде е. Не е луд, но не е трябвало да ви казва всичко това. Жалко.

— Кой сте вие? — отново запита Лиз.

— Приятели на Алек — повтори младият, — добри приятели.

Тя чу как те слязоха тихо по стълбите и излязоха на улицата. Наблюдаваше ги от прозореца как влизат в малката черна кола и как тръгват в посока към парка.

Тогава си спомни за визитната картичка. Отиде до масата, взе я и я насочи срещу светлината. Беше скъпа изработка. Струва повече, отколкото би могъл да си позволи един полицаи, помисли тя. Гравирана. Пред името нямаше титла, нямаше полицейско управление или нещо такова. Само името с мистър отпред. А някой да е чувал за полицаи, който живее в Челси?

МИСТЪР ДЖОРДЖ СМАЙЛИ
9 БАЙУОТЪР СТРИЙТ, ЧЕЛСИ.

И отдолу телефонен номер.

Това беше много странно.

12. НА ИЗТОК

Лиймас откопча колана.

Казват, че осъдените на смърт понякога изпадат в неочаквани изблици на въодушевление, сякаш както при нощните пеперуди, попаднали в пламъка, тяхната кончина се отъждествява с най-върховната им изява. Решил да остане верен на собственото си решение, Лиймас чувстваше нещо подобно: облекчение, краткотрайно, но успокоително, което го поддържаше известно време. После бе обзет от страх и глад.

Работеше на по-бавни обороти. Кънтроул бе прав.

За пръв път забеляза това при случая Римек в началото на годината. Карл бе изпратил съобщение; беше се добрал до нещо специално и пристигаше на едно от редките си посещения в Западна Германия — някаква официална конференция в Карлсруе. Лиймас успя да си вземе самолетен билет до Кьолн и от аерогарата нае кола. Беше още ранна утрин и той се надяваше, че ще изпревари натовареното движение по аутобана за Карлсруе, но тежкотоварните камиони вече бяха плъзнали по шосето. Измина седемдесет километра за половин час, лавирайки сред превозните средства. Шофираше рисковано само и само да печели време. Тогава някаква малка кола на четиридесет метра пред него, може би „Фиат“, излезе вляво, за да мине в най-бързото платно. Лиймас удари спирачка, включи дългите светлини, започна да свири и само Господ го спаси да не връхлети върху нея — части от секундата го деляха от сблъсъка. Задминавайки колата, с крайчеца на окото си той зърна на задната седалка четири деца, които му махаха с ръце и се смееха, и глупавото; уплашено лице на бащата зад волана. Продължи напред, като сипеше ругатни, и в този миг се случи нещо необичайно: изведнъж ръцете му се разтресоха, по лицето му изби пот, сърцето му заблъска лудо. Успя да отбие на едно разширение, измъкна се навън и застанал задъхан до колата, се загледа в профучаващия с грохот поток от гигантски камиони. Представи си малката кола,

притисната между тях, чукана и мачкана, докато нищо не остане от нея, нищо друго освен истеричния вой на клаксони и проблясващата синя светлина; и телата на децата — разкъсани, като тези на убитите бежанци от шосето край дюните.

Останалата част от пътя той караше много бавно и изпусна срещата си с Карл.

Оттогава винаги, когато шофираше, някъде в съзнанието му изникваше споменът за рошавите деца, които махаха от задната седалка на онази кола, и бащата, вкопчен във волана като фермер, стиснал дръжките на ръчния плуг.

Кънтроул би нарекъл това треска.

Лиймас седеше мрачен на мястото си над крилото. До него бе настанена някаква американка с обувки с високи токчета, сложени в полиетиленови калъфи. В един момент му се прищя да ѝ предаде някаква бележка за хората в Берлин, но веднага се отказа. Ще помисли, че я сваля, а и Питърс ще го види. Освен това какъв смисъл имаше? Кънтроул знаеше какво е станало, той бе причината да се случи това. Нищо не можеше да каже.

Чудеше се какво ще стане с него. Кънтроул не бе говорил за това, а само за стратегията:

„Не им давай всичко наготово, накарай ги да се потрудят. Объркай ги с подробности, изпускай неща, връщай се пак назад. Бъди капризен, труден, инат. Пий като смок, не отстъпвай на тема идеология, няма да им вдъхнеш доверие.

Те искат да се борят с човека, когото са купили, очакват сблъсък на противоположности, Алек, а не някакво пребоядисано мекотело. И преди всичко искат сами да стигнат до заключенията. Почвата е подготвена. Направихме го отдавна, дребни неща, трудно разгадаеми улики. Ти си последният етап в играта за търсене на съкровището.“ Длъжен беше да приеме: не можеш да се измъкнеш от голямата битка, след като други са ти извоювали всички предварителни схватки.

„В едно мога да те уверя: струва си. Струва си заради специалния ни интерес, Алек. Ако запазим живота му, значи сме спечелили голяма победа.“ Не смяташе, че би издържал на мъчения. Помнеше една книга на Кьостлер, в която старият революционер се бе подготвял за мъченията, държейки пръстите си над запалена клечка кибрит. Не беше чел много, но нея бе прочел и я помнеше.

Почти се бе стъмнило, когато кацнаха на Темпелхоф: Лиймас гледаше как светлините на Берлин се надигат, за да ги посрещнат, усети туптящите удари, щом самолетът докосна земята, видя как чиновниците от митническата и емиграционната проверка изплуваха от сумрака.

За миг Лиймас се притесни да не би някой стар познат да го види случайно на аерогарата. И както вървяха рамо до рамо с Питърс по безкрайните коридори, през формалната митническа проверка и гишетото на емиграционните власти и ни едно познато лице не се обърна да го поздрави, Лиймас разбра, че всъщност безпокойството му е било надежда — надежда, че някак си обстоятелствата ще осуетят мълчаливото му решение да продължи.

Забеляза, че Питърс вече не си прави труд да го лишава от правата му. Сякаш възприемаше Западен Берлин като безопасна територия, където нямаше нужда от такава строга бдителност и охранителни мерки — просто една техническа спирка на въздушните линии по пътя им на Изток.

Прекосяваха голямата зала за пристигащи, запътени към изхода, когато изведнъж Питърс сякаш промени намеренията си, рязко сви настрани и насочи Лиймас към малък страничен вход, който водеше към паркинг и стоянка за таксите. Там поспря за мит, застанал под лампата над вратата, после сложи куфара до себе си на земята, бавно извади вестника изпод мишницата си, стъгна го, пхна го в левия джоб на шлифера и отново взе куфара. В същия миг някъде откъм паркинга светнаха фарове, после превключиха на къси и накрая угаснаха.

— Да вървим — рече Питърс и енергично закрачи по чакълената настилка. Лиймас го следваше с по-бавна крачка.

Щом стигнаха първия ред коли, някой отвори отвътре задната врата на един черен „Мерцедес“ и малката лампичка в купето светна. Питърс, който бе на десетина метра пред Лиймас, бързо приближи до колата, поговори тихо с шофьора и извика Лиймас.

— Ето колата. По-живо.

Беше стар „Мерцедес 180“. Лиймас влезе, без да отрони дума. Питърс седна до него на задната седалка. Излизайки от паркинга, те задминаха малко ДКВ с двама мъже отпред. На двадесетина метра надолу по пътя имаше телефонна будка, в която някакъв мъж говореше. Изглежда ги, като минаха край него, бърбрейки без да спира.

Лиймас погледна през задното стъкло и видя, че декавето ги следи Голямо посрещане, помисли си той.

Караха много бавно. Лиймас седеше, отпуснал длани върху коленете, и гледаше право пред себе си. Не искаше да види Берлин тази вечер. Знаеше, че това е последният му шанс. Както бе застанал в момента, можеше да притисне с дясната си ръка гърлото на Питърс и да смачка гръдния му кош. Можеше да скочи навън и да се втурне, криволичейки, за да избегне куршумите от задната кола. Щеше да се освободи — в Берлин познаваше хора, които биха се погрижили за него — можеше да избяга.

Не направи нищо.

Оказа се съвсем лесно да прекосиш границата на сектора. Помотаха се около десет минути и Лиймас предположи, че трябва да преминат в предварително уточнен час. Когато наближиха западногерманския пропускателен пункт, декавето се изтегли, задмина ги с натрапчивото боботене на форсирана машина и спря до полицейската барака. Мерцедесът чакаше тридесетина метра по-назад. След две минути червено-бялата бариера се вдигна и пропусна декавето, в този момент двете коли прекосиха заедно. Двигателят на мерцедеса работеше с пронизителен шум на втора скорост, а шофьорът бе прилепен плътно до седалката, хванал волана с изпънати ръце.

Докато преминаваха петдесетте метра, които разделяха двата пропускателни пункта, Лиймас като в полусън забеляза новите предохранителни съоразения от източната страна на стената — железобетонни кръстачки, наблюдателни — кули и два реда бодлива тел. Засилили бяха мерките.

Мерцедесът не спря на втория пропуск. Бариерите бяха вдигнати и те минаха. Военните полицаи само ги наблюдаваха през биноклите си. Декавето бе изчезнало, но след десет минути Лиймас го видя отново — караше пак след тях. Сега се движеха бързо — Лиймас мислеше, че ще спрат в Източен Берлин, че вероятно ще се прехвърлят в друга кола и ще се поздравят за успешната операция, но те продължаваха да карат на изток през града.

— Къде отиваме? — попита той Питърс.

— Стигнахме. Германската демократична република. Осигурили са ти квартира.

— Мислех, че ще продължим по на изток.

— Да. Но първо ще останем ден-два тук. Смятаме, че германците имат право да поговорят с теб.

— Разбирам.

— В крайна сметка по-голямата част от дейността ти е била свързана с Германия. Изпратих им подробности от изявлението ти.

— И те поискаха да ме видят?

— Никога не са имали в ръцете си някой от твоя калибър, някой, който да е толкова... близо до източника. Моите хора приеха, че трябва да им дадем възможност да се срещнат с теб.

— И оттук нататък? Къде ще отидем след Германия?

— Отново на изток.

— С кого ще се срещна от германска страна?

— Има ли значение?

— Не особено. Познавам по име повечето от хората в Разузнавателния отдел и това е всичко. Просто се чудех.

— Кого очакваш да видиш?

— Фидлер — бързо отвърна Лиймас, — заместник-началник на сигурността, човек на Мундт. Той се занимава с всички по-важни разпити. Гадник.

— Защо?

— Жестоко копеле. Чувал съм за него. Залови един агент на Питърс Гилъм и едва не го уби.

— Шпионажът не е игра на крикет — кисело отбеляза Питърс. След това и двамата мълчаха. Значи ще е Фидлер, каза си Лиймас.

Той знаеше доста неща за него. Познаваше го от снимките в архива и от докладите на предишните си подчинени. Слаб мъж, доста млад, с изрядна външност и гладко лице. Тъмна коса, блестящи кафяви очи, интелигентен и жесток, както отбеляза Лиймас. Гъвкаво, пъргаво тяло, съчетано с търпелив, проникателен ум. На пръв поглед човек без собствени амбиции, ко безпощаден към околните. Фидлер бе изключително явление в Разузнавателния отдел — не участваше в интригите, изглежда се задоволяваше да живее в сянката на Мундт, без каквато и да е перспектива за повишение. Не можеха да го причислят към тази или онази клика. Дори хората, които бяха работили в най-близко сътрудничество с него в Отдела, не бяха в състояние да посочат мястото му в йерархията на властта. Фидлер беше единак, бояха се от

него, не го обичаха, нямаха му доверие. Каквито и да са мотивите му, те винаги бяха скрити зад разрушителен сарказъм.

„Обзалагам се, че ще бъде Фидлер“, бе обяснил Кънтроул.

Вечеряха тримата — Лиймас, Кънтроул и Питър Гилъм — в мрачната малка къщурка в Съри, прилична на онази от приказката за седемте джуджета, където Кънтроул живееше със своята съпруга с мънистени очички, заобиколен от индийски масички с дърворезба и медни плотове. „Фидлер е дяконът, който един ден ще прободне в гърба игумена. Той единствен може да се мери с Мундт. На това място Гилъм бе кимнал с глава — и го мрази до дъното на душата си. Естествено Фидлер е евреин, а Мундт е точно обратното. Комбинацията никак не е добра. Нашата работа е — заяви, той, посочвайки Гилъм и себе си — да осигурим на Фидлер оръжието, с което да унищожи Мундт. А твоята, скъпи мой Лиймас, ще бъде да го подтикнеш да го използва. Косвено, разбира се, тъй като никога няма да го видиш. Поне искрено се надявам да е така.“ Всички се бяха засмели, включително и Гилъм. Тогава това им се беше сторило сполучлива шега. Всъщност добра — според понятията на Кънтроул. Сигурно минаваше полунощ.

Известно време пътуваха по непавиран път през гориста, а после през открита местност. Накрая спряха и секунди след това декавето паркира до тях. Още докато излизаха с Питърс, Лиймас забеляза, че във втората кола сега има трима души. Двамата от тях вече се измъкнаха навън. Третият седеше на задната седалка, зачетен на светлината на малката лампа от тавана в някакви документни — дребничка фигура, полускрита в сянката.

Бяха спрели до някакви изоставени конюшни. Постройката: бе тридесетина метра по-навътре. На светлината на фаровете Лиймас забеляза ниска ферма със стени от дърво и варосани тухли. Луната бе изгряла и блестеше толкова ярко, че залесените хълмове отзад се очертаваха съвсем ясно на фона на бледото нощно небе. Тръгнаха пеша към къщата — Питърс и Лиймас начело, а другите двама зад тях. Третият мъж в колата не бе направил опит да се помръдне. Остана да чете там.

Щом стигнаха вратата, Питърс спря и изчака останалите да ги настигнат. Единият носеше в лявата си ръка връзка ключове и докато се пипкаше с тях, другият стоеше отстрани с ръце в джобовете и го пазеше.

— Не поемат никакви рискове — отбеляза Лиймас, обръщайки се към Питърс. — За какъв ме взимат?

— На тях не им плащат да мислят — отвърна Питърс и попита единия на немски:

— Ще дойде ли?

Германецът вдигна рамене и се обърна назад към колата.

— Ще дойде — рече той. — Обича да идва сам.

Влязоха в къщата, мъжът ги водеше. Приличаше на ловна хижа, със стара част и нова пристройка. Осветлението беше слабо, с бледа светлина, идеща от центъра на тавана. Сградата изглеждаше запусната, миришеше на плесен, сякаш я отваряха специално за случая. Тук и там се забелязваха признаци на бюрократизъм — инструкции за действие в случай на пожар, традиционната зелена боя на вратата, тежки резета. В хола, подреден доста удобно — тъмна тромава мебелировка, силно изпожулена и неизменните снимки на съветски ръководители. За Лиймас тези изключения от общата анонимност бяха белег за неволното отъждествяване на Разузнавателния отдел с бюрокрацията. Това явление му бе познато от Цирка.

Питърс седна, Лиймас стори същото. Чакаха около десетина минути, може би повече, после Питърс заговори един от двамата мъже, застанали непохватно в отсрещния край на стаята.

— Иди и му кажи, че чакаме. И ни намери нещо за ядене, гладни сме.

Мъжът тръгна към вратата, а Питърс подвижна:

— И уиски — кажи им да донесат уиски и чаши. Мъжът сви в знак на недоволство раменете си и излезе, като остави вратата отворена след себе си.

— Идвал ли си тук преди? — попита Лиймас.

— Да — отговори Питърс, — няколко пъти.

— За какво?

— Все за подобни неща. Не същото, но този вид работа.

— С Фидлер?

— Да.

— А него бива ли го? — Питърс сви рамене.

— Не е лош за евреин — отвърна той.

Лиймас, който долови звук от другия край на стаята, се обърна и видя Фидлер, застанал на вратата. В едната ръка държеше бутилка

уиски, а в другата — чаши и минерална вода. Надали имаше метър и седемдесет. Облечен беше в тъмносин еднореден костюм, самото беше прекалено дълго. Имаше нещо мазно и животинско в него. Очите му бяха кафяви и лъскави. Не гледаше към тях, а към пазача до вратата.

— Махай се — рече той. Имаше едва доловима саксонска интонация. — Върви и кажи на другия да ни донесе храна.

— Казах му — обади се Питърс, — вече знаят. Но не са донесли нищо.

— Какви сноби — сухо отбеляза Фидлер на английски — Смятат, че за храната трябва да има прислуга.

Фидлер бе прекарал войната в Канада. Лиймас си спомни това сега, след като разпозна акцента. Родителите му бяха германски евреи, бежанци-марксиста и чак през 1946 г. семейството се върнало в родината, изгарящо от желание да участва, независимо на каква цена, в изграждането на сталинистка Германия.

— Здравейте — прибави едва ли не между другото, обръщайки се към Лиймас — Радвам се да ви видя.

— Здравейте, Фидлер.

— Стигна до края на пътя.

— Какво, по дяволите, искаш да кажеш? — бързо попита Лиймас.

— Искам да кажа, че противно на всичко, което си чул от Питърс, няма да ходиш по на изток. Съжалявам — звучеше развеселен.

Лиймас се обърна към Питърс.

— Вярно ли е? — гласът му трепереше от яд. — Вярно ли е това? Кажи ми!

Питърс кимна.

— Да, аз съм посредникът. Трябваше да го направим по този начин. Съжалявам — добави той.

— Защо?

— Форсмажорно — обади се Фидлер. — Първоначалният разпит се осъществи на Запад, където само посолство можеше да осигури връзката, от която имахме нужда. Германската демократична република няма посолства на Запад. Все още. Затова свързочната ни секция уреди да използваме удобства, връзки и имунитет, които за момента не са ни предоставени.

— Копеле — изсъска Лиймас, — гадно копеле такова! Знаеше, че няма да се оставя в ръцете на скапаната ти Служба. Това е причината, нали? Затова използва руснак.

— Използвахме съветското посолство в Хага. Какво друго можехме да направим? До този момент операцията си беше наша. Съвсем разумно решение. Нито ние, нито някой друг би могъл да знае, че твоите собствени хора в Англия ще се намесят толкова бързо.

— Така ли? Макар че вие самите ги пуснахте по петите ми? Нали съм прав, Фидлер? Да, нали?

„Не забравяй да им напомняш, че ги ненавиждаш — беше казал Кънтроул. — Така ще ценят повече това, което измъкнат от теб.“ — Съмненията ти са абсурдни — отвърна Фидлер рязко. Поглеждайки към Питърс, той добави нещо на руски. Питърс кимна и стана.

— Довиждане — каза той на Лиймас. — Успех. Усмихна се уморено, кимна на Фидлер и се отправи към вратата. Сложи ръка на дръжката, след това се обърна и повтори на Лиймас:

— Успех.

Изглежда, искаше да провокира някоя забележка, но Лиймас се държеше така, сякаш не е чул. Силно пребледнял, той бе скръстил отпуснати ръце пред себе си с палци, обърнати нагоре, сякаш се готвеше всеки момент да започне бой. Питър остана до вратата.

— Трябваше да се досетя — рече Лиймас и в гласа му прозвуча онази особена осъдителна нотка, характерна при силно раздражение. — Трябваше да се досетя, че няма да имаш смелост да свършиш собствената си черна работа, Фидлер. Типично за скапаната ти малка полустрана и за мизерната ти малка Разузнавателна служба — да накарате по-големия брат да ви сводничи. Вие изобщо не сте страна, не сте правителство, вие сте петоразредна диктатура на политически невротичи — и изстрелвайки насочения си показалец към Фидлер, той изкрещя:

— Познавам те, садистично копеле, това е типично за теб. През войната беше в Канада, нали? Приятно местенце за онова време, нали? Обзалагам се, че си навирал дебелията си глава в престилката на маминка всеки път, когато са прелитали самолети. Какво представляваш сега? Един (жалък, мазен слуга на Мундт с двадесет и две съветски дивизии, които са се настанили на майчиния ти праг. Да, съжалявам те, Фидлер, заради деня, в който ще се събудиш и ще

разбереш, че са си отишли. Тогава ще настъпи сеч и нито маминка, нито по-големият брат ще те спасят от това, което заслужаваш.

Фидлер сви рамене.

— Приеми го като посещение при зъболекар, Лиймас. Колкото по-бързо свършим всичко, толкова по-скоро ще можеш да се върнеш у дома. Хапни и си легни.

— Чудесно знаеш, че не мога да се върна у дома — грубо отвърна Лиймас. — Ти се погрижи за това. Разнесохте ме из цяла Англия, вие двамката. Много добре знаете, че никога не бих дошъл тук, ако не бях принуден. Фидлер се загледа в тънките си, силни пръсти.

— Това едва ли е най-подходящото време за философстване — рече той, — но, знаеш ли, всъщност не можеш да се оплачеш. Цялата ни работа — както твоята, така и моята — е основана на теорията, че общото е по-важно от личното. Ето защо комунистът приема секретните служби като естествено продължение на ръката си и затова в собствената ти страна разузнаването е обгърнато в един вид английски пуританизъм. Експлоатацията на личността може да се оправдае единствено с колективните нужди, нали? Намирам възмущението ти дори за малко смешно. Не сме се събрали тук да спазваме етикета на английския провинциален живот. В края на краищата — добави той с меден глас — собственото ти поведение до този момент от пуританска гледна точка не е безукорно.

Лиймас гледаше Фидлер с отвращение.

— Знам какво кроиш. Ти си пуделът на Мундт, нали? Казват, че искаш да му вземеш мястото. Предполагам, че сега ще успееш. Време е да се сложи край на династията на Мундт. Нали така?

— Не разбирам — отвърна Фидлер.

— Аз съм големият ти успех, нали? — изхили се Лиймас. Фидлер сякаш се замисли за миг, после вдигна рамене и каза:

— Операцията беше успешна. А дали ти струваш нещо, не е съвсем сигурно. Ще видим. Но операцията беше добра. Задоволява единственото изискване на нашата професия: даде резултат.

— Предполагам, че ти обираш лаврите? — настойчиво повтори Лиймас, хвърляйки поглед към Питърс.

— Не става въпрос за лаври — сухо отвърна Фидлер, — изобщо не става дума за това.

Той седна на облегалката на дивана, изглежда за миг замислено Лиймас и рече:

— Така или иначе с право се възмущаваш за едно нещо. Кой е уведомил твоите хора, че сме те прибрали? Не сме ние. Може и да не ми вярваш, но е така. Не сме им казвали нищо. Дори не искахме те да знаят. Имахме разни идеи тогава да те вербуваме да работиш за нас по-късно — идеи, които, сега разбирам, са били абсурдни. Така че кой ги е осведомил? Ти беше пропаднал, мотаеше се безцелно, нямаше постоянен адрес, нямаше ни връзки, ни приятели. Тогава как, по дяволите, са разбрали, че си заминал? Някой им е казал — едва ли Аш или Кийвър, те и двамата са арестувани в момента.

— Арестувани?

— Така изглежда. Не точно заради участието им в твоя случай, имаше други неща...

— Виж ти, виж ти.

— Това, което ти разправям сега, е вярно. Щяхме да сме предоволни да имаме доклада на Питърс от Холандия. Ти щеше да си получиш парите и да се изпариш. Но още не си ни казал всичко, а аз искам да знам всичко. В края на краищата присъствието ти тук ни създава проблеми, нали ти е ясно?

— Е, минал си се. По дяволите, знам всичко и вие също го знаете.

Настъпи тишина. През това време Питърс с рязко и доста недружелюбно кимване, отправено към Фидлер, безшумно напусна стаята.

Фидлер взе бутилката с уиски и наля по малко във всяка чаша.

За съжаление нямаме сода — рече той — искаш ли вода? Поръчах сода, но са донесли някаква скапана лимонада.

— О, върви по дяволите — отвърна Лиймас. Изведнъж се почувства много уморен.

Фидлер поклати глава.

— Ти си много горд човек — отбеляза той, — но нищо. Изяж си вечерята и лягай.

Един от пазачите влезе с поднос храна — черен хляб, салам и студена зелена салата.

— Малко е примитивно — каза Фидлер, — но върши добра работа. Жалко, че няма картофи. Временен недостиг.

Започнаха да се хранят мълчаливо. Фидлер ядеше много внимателно, като човек, който брой калориите.

Пазачите отведоха Лиймас в стаята му. Оставиха го да си носи багажа — същия, който Кийвър му беше дал преди да напуснат Англия — и той крачеше между тях по широкия централен коридор, който започваше от входната врата и пресичаше цялата къща. Стигнаха до голяма двукрила врата, боядисана в тъмнозелено. Единият пазач отключи. Направиха знак на Лиймас да мине пръв — той бутна вратата и се озова в малка казармена спалня с два нара, стол и примитивно писалище. Приличаше на стая в затвор. На стената висяха снимки с момичета, а прозорците бяха покрити с капаци. В отсрещния край на стаята имаше още една врата.

Пак му дадоха знак да върви. Той остави багажа на земята, отиде и отвори вратата. Втората стая бе досущ като първата, само дето имаше едно легло и стените бяха голи. — Вие донесете куфарите рече той. — Уморен съм. Легна съвсем облечен и след няколко минути заспа дълбоко.

Събуди го един пазач със закуската: черен хляб и слабо кафе. Той стана от леглото и отиде до прозореца.

Къщата бе построена на билото на хълм. Склонът се спущаше стръмно току под прозореца му, а върховете на боровите се виждаха над хребета. Под тях, забележителни по своята симетрия, се простираха безкрайни хълмове, гъсто обрасли с дървета. Тук там някоя долчинка за свличане на дървен материал или изорана противопожарна ивица образуваше тясна кафява пролука между боровите, сякаш Аароновата пръчка чудодейно държеше разделени безбрежните морета от настъпващи гори. Нямаше следа от човешки крак, ни къща, ни църква, нито дори развалини от някаква съществувала постройка — само пътят, жълтият коларски път, като изтеглена с молив линия през долината. Не се чуваше никакъв звук. Невероятно бе в нещо толкова огромно да владее такава тишина. Денят беше студен, но ясен. Сигурно бе валяло през нощта. Земята беше влажна и всичко наоколо се открояваше така отчетливо на фона на бялото небе, че Лиймас можеше да различи дори очертанията на отделни дървета на най-отдалечения хълм.

Облече се бавно, като в същото време отпиваше от киселото кафе. Беше почти готов и тъкмо се канеше да си хапне от хляба, когато Фидлер влезе в стаята.

— Добро утро — каза той весело. — Не се притеснявай от мен, закусвай.

Той седна на леглото. Лиймас не можеше да не му отдаде дължимото: не губеше лесно самообладание. Не че беше нужна смелост да дойде да го види — пазачите вероятно бяха все още в съседната стая. Но в държанието му имаше някакво постоянство, някаква определена целенасоченост, която Лиймас усещаше и на която се възхищаваше.

— Поставяш ни доста интригуваща задача — отбеляза Фидлер.

— Казах ти всичко, което знам.

— О, не — усмихна се той, — не си. Каза ни всичко, което съзнаваш, че знаеш.

— Колко дяволски умно — промърмори Лиймас, бутна настрана яденето и запали цигара — последната, която имаше.

— Нека да ти задам един въпрос — подхвана Фидлер с преувеличената добронамереност на човек, който предлага някаква обща игра. — Като опитен разузнавач, какво би направил ти с информацията, която ни даде?

— Каква информация?

— Драги ми Лиймас, ти ни даде едно-единствено сведение — каза ни за Римек — ние знаехме за него. Разправи ни за отношенията в берлинската организация, за хората в нея, за агентите ѝ. Това, ако мога така да се изразя, е прочетена книга. Точна наистина. Добра основа, интересно четиво, тук-там полезни странични сведения, тук-там по някоя дребна риба, която ще извадим от водата. Но не е — може да прозвучи грубо — информация за петнадесет хиляди лири. Не — той се усмихна отново — при сегашните цени на пазара.

— Слушай — рече Лиймас, — не аз предложих тази сделка, а вие — ти, Кийвър и Питърс. Аз не съм пълзял в краката на твоите приятели — педераста, пробутвайки им стари сведения. Твоите хора търчаха подир мен, Фидлер. Вие определихте цената и поехте риска. Освен това аз нямах пукнат грош. Така че не обвинявай мен, ако операцията се е провалила.

Накарай ги те да дойдат при теб, помисли си Лиймас.

— Не се е провалила — отвърна Фидлер, — просто не е завършена. Не би могла да бъде. Не си ни казал какво знаеше. Повтарям, досега си ни дал само едно сведение. Говоря за Ролинг Стоун. Питам те пак — какво би направил ти, ако аз, Пигърс или някой като нас ти бе разказал подобна история.

Лиймас сви рамене.

— Ще се чувствам притеснен — рече той. — И преди се е случвало. Получавах указание, може би няколко, че в някой отдел или на дадено ниво има шпионин. Е, та какво. Не можеш да арестуваш целия държавен апарат. Не можеш да поставиш капан за един цял отдел. Просто си седиш мирно и чакаш. Имаш го предвид. В случая с Ролинг Стоун дори не можеш да определиш в коя страна работи той.

— Ти си оперативен работник, Лиймас — отбеляза Фидлер и се изсмя. — а не човек, който дава преценки. Ясно е. Нека да ти задам няколко елементарни въпроса.

Лиймас не отговори.

— Папката — самата папка, в която бе документацията по Ролинг Стоун, какъв цвят беше?

— Сива, с червен кръст отгоре — това означава ограничен достъп.

— Имаше ли нещо прикрепено от външната страна?

— Да. Предупреждението. Това е етикетът за достъп. На него има указание, според което всеки неупълномощен, у когото попадне папката и чието име не е отбелязано на етикета, трябва незабавно да я предаде, без да я отваря, на секция Банково дело.

— Кои бяха в списъка на допуснатите?

— За Ролинг Стоун?

— Да.

— Пълномощникът на Кънтроул, Кънтроул, секретарката му, секция Банково дело, мис Брийм от Специалната регистратура и Сателит 4. Мисля, че това са всички. И Специални пратки, предполагам, но за тях не съм сигурен.

— Сателит 4? С какво се занимават те?

— Страните зад желязната завеса, без Съветския съюз и Китай. Зоната.

— Имаш предвид ГДР?

— Имам предвид Зоната.

— Не е ли необичайно цяла секция да е означена в списъка за достъп?

— Да, вероятно. Не зная — никога преди това не съм се занимавал с документация с ограничен достъп. Освен в Берлин естествено, но там всичко беше по-различно.

— Кой работеше в Сателит 4 по това време?

— О, Боже, Гилъм, Хавърлейк, Де Джонг. Де Джонг тъкмо се беше върнал от Берлин.

— На всичките ли беше позволено да работят с тази папка?

— Не знам, Фидлер — сопна се Лиймас раздражено. — И ако бях на твоето място...

— Тогава не е ли странно, че в списъка за достъп е отбелязана цяла секция, а всички останали в него са отделни личности?

— Казвам ти, не знам — откъде мога да знам? Аз бях само един чиновник там.

— Кой разнасяше папката от едно място на друго?

— Предполагам, че секретарки — не си спомням. По дяволите, има месеци оттогава...

— Тогава защо в списъка не фигурират такива. Само секретарката на Кънтроул.

За момент настъпи мълчание.

— Не, прав си, сега си спомням — рече Лиймас с нотка на изненада в гласа. — Предавахме я на ръка.

— Кой друг от Банково дело се занимаваше с тази папка?

— Никой. Беше моя грижа още от момента, в който постъпих в секцията. Преди една от жените бе вършила това, но когато дойдох, ми прехвърли задълженията и тях ги снеса от списъка.

— В такъв случай ти единствен си носил лично папката от човек на човек?

— Да... да. Предполагам, че е така.

— На кого я предаде?

— Аз... не мога да си спомня.

— Мисли! — Фидлер не бе повишил тон, но в гласа му изведнъж прозвуча настойчивост, която изненада Лиймас.

— Мисля, че на пълномощника на Кънтроул, за да покажем какви мерки сме взели или препоръчваме.

— А кой я донесе?

— Какво искаш да кажеш? — Лиймас като че ли бе изваден от равновесие.

— Кой ти донесе папката? Трябва да ти я донесъл някой, който фигурира в списъка.

С несъзнателен нервен жест Лиймас докосна с пръсти страната си.

— Да, някой трябва да я е донесъл. Виж какво, Фидлер, трудно е, по това време пиех здравата — тонът му беше странно помирителен. — Не разбираш колко е трудно да...

— Питам те пак. Мисли. Кой ти донесе папката? Лиймас седна до масата и поклати глава.

— Не мога да си спомня. Може да се сетя по-късно. В момента просто не мога да си спомня, наистина. Няма смисъл да се мъча.

— Не е било момичето на Кънтроул, нали? Винаги си предавал папката обратно на пълномощника на Кънтроул. Ти ми каза това. Така че всички в списъка вероятно са я видели преди Кънтроул.

— Да, предполагам, че е така.

— И Специална регистратура, мис Брийм.

— Тя просто беше жената, която завеждаше трезора за архива с ограничен достъп. Там стоеше папката, когато никой не я използваше.

— Тогава — рече Фидлер с меден глас — най-вероятно са я донесли от Сателит 4, нали така?

— Да, сигурно са те — рече Лиймас безпомощно, сякаш не бе в състояние да следва блестящите умозакljučения на Фидлер.

— На кой етаж работеха Сателит 4?

— На втория.

— А Банково дело?

— На четвъртия. До Специалната регистратура.

— Спомняш ли си кой я донесе горе? Помниш ли например някога да си слизал долу, за да вземеш папката от тях?

Лиймас отчаяно поклати глава. После изведнъж се обърна към Фидлер и извика:

— Да, да, спомних си! Разбира се! Взех я от Питър! — Лиймас сякаш се бе разбудил от дълбок сън, лицето му беше зачервено, възбудено. — Това е: веднъж взех папката от Питър в неговата стая. Побъбрихме си за Норвегия. Нали разбираш, заедно работихме там.

— Питър Гилъм?

— Да, Питър — бях забравил за него. Беше се върнал от Анкара няколко месеца преди това. Той беше в списъка! Разбира се, че беше! Това е. Пишеше: Сателит 4 и П.Г. в скоби, инициалите на Питър. Преди това някой друг бе вършил това и Специална регистратура беше залепила бяло листче върху старото име и бе поставила инициалите му.

— Каква територия покриваше Гилъм?

— Зоната. Източна Германия. Икономическа дейност, водеше малка секция, съвсем затънтена работа. Той беше. Веднъж пък ми донесе папката горе, сега си спомням. Но той нямаше мрежа от агенти. Не знам точно как бе попаднал там — Питър и неколцина други провеждаха изследвания върху недостига на хранителни продукти. Всъщност само теоретична оценка.

— Не сте ли обсъждали това заедно?

— Не, това е табу. Поне за архива с ограничен достъп; бях получил предупреждение от жената в Специална регистратура — Брийм — никакво обсъждане, никакви въпроси.

— Но като имаме предвид сложните мерки за безопасност около операцията, нали съществува вероятност така наречената изследователска работа на Гилъм да е включвала частично и ръководството на този агент, Ролинг Стоун.

— Казах на Питърс — почти изкрещя Лиймас, удряйки с юмрук по писалището, — идиотска глупост е да си въобразявате, че може да е била провеждана някаква операция против Източна Германия без моето знание — без знанието на Берлинската организация. Аз щях да знам, не разбираш ли? Колко пъти трябва да ви повтарям това? Щях да съм осведомен!

— Естествено — каза меко Фидлер, — разбира се, щеше да знаеш.

Той се изправи и отиде до прозореца.

— Трябва да видиш това място през есента — рече той, поглеждайки навън. — Великолепно е, когато брезите си сменят цвета.

13.

КАРФИЦИ ИЛИ КЛАМЕРИ

Фидлер обичаше да задава въпроси. Понякога, тъй като бе юрист по професия, го правеше само за собствено удоволствие, за да демонстрира несъответствието между фактите и абсолютната истина. Но той притежаваше онзи вид настойчива любознателност, типична за журналисти и юристи, която сама по себе си беше самоцел.

Следобед излязоха на разходка. Тръгнаха по чакълестия път, който се спускаше към долината, а после се разклоняваше и навлизаше в гората, следвайки широко, неравно трасе, застлано с дървени трупи. Фидлер подпитваше през цялото време, без сам да издава някаква информация. За сградата на Кембридж Съркъс и за хората, които работеха в нея. От каква социална среда произхождаха, в кои части на Лондон живееха, има ли съпругески двойки, които работят заедно в един отдел. Разпитваше за заплатите, за отпуските, за морала на служителите, за стола. Интересуваше се от любовните им интриги, от клюките, от тяхната философия.

За Лиймас това бе най-трудният въпрос.

— Какво искаш да кажеш — философия — отвърна той.

— Не сме марксиста, никакви не сме. Просто хора.

— В такъв случай сте християни?

— Надали броят им е голям. Не познавам много от хората. — Тогава какво ги кара да се занимават с тази работа? — настояваше Фидлер. — Не може да нямат философия.

— А защо трябва да имат? Може би и те не знаят, сигурно дори не ги интересува. Не всеки има собствена философия — отвърна Лиймас едва ли не безпомощно.

— Кажете ми тогава каква е вашата философия?

— За Бога — тросна се Лиймас и известно време след това вървяха без да продумат. Но Фидлер не се отказваше лесно.

— Ако не знаят какво искат, как могат да са толкова сигурни, че са прави.

— Кой, по дяволите, е казал, че са прави? — отвърна Лиймас раздразнено.

— Но тогава какво е основанието им? Какво? За нас е лесно, нали ги обясних снощи. Разузнавателният отдел и този вид организации са като естествено продължение на ръката на Партията. Те са в първите редици на борбата за мир и прогрес. За Партията те са това, което самата тя е за социализма — те са авангардът. Сталин е казал — той се усмихна иронично — сега не е модерно да се цитира Сталин, но той е казал, че: „Половин милион ликвидирани са статистика, а един човек, загинал в пътна катастрофа е национална трагедия.“ Разбираш ли, присмивал се е на буржоазната чувствителност на масите. Голям циник беше. Но все пак мисълта му е правилна: едно движение, Лиймас, което се защитава от контрареволуция, едва ли може да се задоволи с експлоатацията — или унищожението — на неколцина индивиди. Всичко е едно цяло, никога не сме претендирали, че сме съвсем справедливи в търсене на смисъл за обществото. Нали някакъв римлянин беше казал в християнската Библия — най-целесъобразно е един да умре за благо на всички.

— Предполагам — отвърна Лиймас с отпаднал глас.

— Тогава какво мислиш за това? Каква е твоята философия?

— Просто мисля, че вие всичките сте копелета — нахвърли се Лиймас върху него.

Фидлер кимна.

— Разбирам твоята гледна точка. Примитивна, негативна и много глупава — но е мнение, съществува. А какво ще кажеш за останалите от Цирка?

— Не знам. Как мога да знам?

— Някога водил ли си философски разговори с тях?

— Не. Ние не сме германци — той се поколеба и после апатично добави: — Предполагам, че не обичат комунизма.

— И това е оправдание например да отнемеш един човешки живот? Това оправдава бомбата, поставена в един препълнен ресторант? Оправдава бързината, с която губите агентите си, така ли?

— Лиймас сви рамене:

— Предполагам.

— Виждаш ли, за нас тия неща важат — продължи Фидлер. — Аз сам бих сложил бомба в някой ресторант, ако това щеше да ни приближи до крайната цел. После щях да тегля чертата — толкова и толкова жени, толкова деца. И толкова по-близо до целта. Но християните — а вашето общество е християнско, — те вероятно не биха направили равностойка.

— Защо не? Нали и те трябва да се защитават?

— Но те вярват, че човешкият живот е свещено нещо. Вярват, че всеки има душа, която може да бъде спасена. Те вярват в саможертвата.

— Не знам. И не ме интересува много — добави Лиймас. — И Сталин не е вярвал, нали?

Фидлер се усмихна.

— Харесвам англичаните — рече той сякаш на себе си, — и баща ми ги харесваше. Много обичаше англичаните.

— Много ме грее това — грубо отвърна Лиймас и отново потъна в мълчание.

Спряха. Фидлер подаде на Лиймас цигара и я запали.

Изкачваха се по стръмнината, Лиймас беше доволен от разходката, вървеше отпред с големи крачки и издадени напред рамене. Фидлер го следваше, дребен и подвижен, като териер, който подтичва след господаря си. Сигурно бяха вървели около час, може би повече, когато изведнъж клоните над тях се разкъсаха. Небето се показа. Бяха стигнали билото на малък хълм. Отдолу се разстиляше непроходима борова гора, сред която само тук-там се виждаха сиви крайбрежни ивици. Отвъд долината погледът на Лиймас различи ловната хижа, кацнала над билото на отсрещния хълм, ниска, тъмна постройка, открояваща се на фона на дърветата. В средата на сечището имаше грубо скалпена пейка, а до нея купчина цепеници и влажна пепел от изгорели въглища.

— Да поседнем за малко — рече Фидлер, — след това трябва да се връщаме.

Той се спря.

— Кажи ми, тези пари, тези големи суми пари в чуждестранни банки — за какво, мислиш, са служели?

— Какво имаш предвид? Казах ти, с тях плащаха на някакъв агент.

— Агент от страна зад желязната завеса?

— Смятам, че да — уморено отвърна Лиймас.

— Какво те наведе на тази мисъл?

— Първо, сумите бяха адски големи. После сложният начин за изплащането им; специалните мерки за безопасност. И, разбира се, участието на Кънтроул.

— Как смяташ, какво е направил агентът с парите?

— Слушай, казах ти — не знам. Дори не знам дали ги е изтеглил. Нищо не знаех, по дяволите, бях най-обикновен чиновник.

— Какво направи със спестовните книжки от влоговете?

— Върнах ги веднага щом се прибрах в Лондон — заедно с фалшивия паспорт.

— Банките в Копенхаген и Хелзинки някога писали ли са ти в Лондон — на фалшивото име имам предвид?

— Не знам. Така или иначе предполагам, всички писма са били предавани направо на Кънтроул.

— Фалшивиите подписи, които използва, за да откриеш сметките — Кънтроул имаше ли образец от тях?

— Да. Аз се упражнявах много, те имат образците.

— Повече от един?

— Да. Цели страници.

— Разбирам. В такъв случай възможно е писма до банките да са били изпращани и след като си открил сметките. Не е било нужно да ти казват. Можели са да фалшифицират подписите и да пращат писма без твое знание.

— Да. Така е. Предполагам, че точно това са правили. Подписах и доста празни листове. Винаги съм смятал, че някой друг се занимава с кореспонденцията.

— Но всъщност не си знаел никога със сигурност, че такава кореспонденция съществува.

Лиймас поклати глава.

— Не е така — рече той, — ти просто абсолютизираш нещата. Наоколо циркулираше много документация — това беше просто част от всекидневната работа. Не съм се замислял много по тези въпроси. И защо ли? Беше скрито-покрито, но пък цял живот работата ми е била такава, че знаех една малка част, а някой друг — останалото. Освен това страшно ми писва от документи. Не съм прекарвал безсънни нощи заради тая история. Разбира се, пътуванията ми харесваха —

теглех оперативни средства, добре ми дойдоха. Но не седях по цял ден на бюрото да си блъскам главата заради Ролинг Стоун. Освен това — добави той малко засрамено — попрекалявах с пиенето тогава.

— Да, каза ми вече — отбеляза Фидлер, — и аз, разбира се, ти вярвам.

— Не ми пука дали ми вярваш — разгорещено отвърна Лиймас.

Фидлер се усмихна.

— Чудесно. Ето това ти е хубавото — рече той. — Това е най-важното ти качество — безразличието. Е, от време на време има и малко презрение или гордост, но това е дребна работа: нещо като деформация на звука при магнетофонен запис. Обективен си. Хрумна ми — продължи Фидлер след кратка пауза, — че все пак ти можеш да ни помогнеш да установим дали тези пари са били изтеглени. Какво ти пречи да пишеш на всяка банка и да поискаш извлечение. Можем да твърдим, че си в Швейцария, да използваме някакъв адрес. Имаш ли нещо против?

— Може и да помогне. Зависи дали Кънтроул не е кореспондирал с банката самостоятелно, като е използвал моя фалшив подпис. Възможно е да не се получи.

— Мисля, че нямаме какво да губим.

— А какво ще спечелиш?

— Ако парите са изтеглени, в което и аз се съмнявам, ще установим къде е бил агентът на определена дата. Това би могло да ни е от полза.

— Мечти. Никога няма да го откриеш, Фидлер, с информацията, която имаш. Попадне ли на Запад, той може да иде в кое да е консулство в най-затънтеното градче и да вземе виза за някоя друга страна. Как ще го надхитриш? Дори не знаеш дали е източногерманец. Какво целиш?

Фидлер не отговори веднага. Взираше се разсеяно в долината.

— Ти каза, че си свикнал да разполагаш само с част от цялата истина, а аз не бих могъл да ти отговаря, без да издам това, което не бива да знаеш. — Той се поколеба. — Но Ролинг Стоун беше операция, насочена срещу нас, уверявам те.

— Срещу вас?

— ГДР — той се усмихна. — Зоната, ако предпочетеш. Всъщност не съм толкова чувствителен.

Сега Лиймас наблюдаваше Фидлер, кафявите му очи се бяха втренчили замислено в него.

— Ами аз? — Запита той. — Да предположим, че не напиша писмата? — Той повиши глас. — Не е ли време да поговорим за мен, Фидлер?

Фидлер кимна.

— Защо не? Отговори той любезно.

За миг настъпи тишина, после Лиймас се обади:

— Аз си свърших работата, Фидлер. Ако съберете информацията си, Питърс и ти ще знаете всичко, което мога да кажа. Никога не съм давал съгласието си да пиша писма до разни банки — такова нещо може да се окаже дяволски опасно. Но това не те притеснява, знам. Какво те засяга теб, лесно можеш да ме жертваш.

— Нека бъда откровен — отвърна Фидлер. — Както сам знаеш, разпитът на дезертьор се провежда на два етапа. В твоя случай първият етап е почти завършен: вече ни каза всичко, което ни интересува и което можем да документираме. Не си ни казал например дали Службата предпочита да използва карфици или пък кламери, тъй като не сме те питали, а и защото не си сметнал, че това е достатъчно важно, за да го споменеш по собствена инициатира. И от двете страни съществува несъзнателно подбиране на факти. Винаги е възможно — и това ме тревожи най-много, Лиймас — винаги има реална вероятност след месец или два най-неочаквано отчайващо да се нуждаем от информация за карфиците и кламерите. Това обикновено става във втория етап, който ти отказа да приемеш в Холандия.

— Искаш да кажеш, че ще ме държиш в резерва?

— Професията на дезертьора — отбеляза Фидлер с усмивка — изисква много търпение. Малко хора са наистина подготвени за това.

— Колко време? — настоя Лиймас. Фидлер мълчеше.

— Е?

В гласа на Фидлер изведнъж прозвуча настойчивост.

— Давам ти дума, че веднага щом е възможно, ще отговаря на въпроса ти. Слушай, бих могъл да те излъжа, нали? Бих могъл да ти кажа месец или по-малко, само и само да си доволен. Но ти заявявам — не зная, защото това е истината. Ти ни даде някои данни. Докато ги проверим, не искам и да чуя за освобождаване. Но след това, ако

нещата стоят така, както предполагам, ще имаш нужда от приятел и този приятел ще бъде аз. Давам ти честната си дума на германец.

Лиймас беше толкова изненадан, че в първия момент не продума.

— Добре — рече той накрая. — Ще ти вървя по свирката, Фидлер, но ако ме праметнеш, да знаеш, ще ти счупя врата.

— Надявам се, че няма да се наложи — отвърна Фидлер безстрастно.

Човек, който играе някаква роля, не само за пред другите, но и пред себе си, несъмнено е изложен на психологическа опасност. По същество залъгването не изисква кой знае какви усилия, то е въпрос на опит, на професионално умение, то е способност, която всеки лесно би могъл да придобие. Но докато един мошеник, комедиант или комарджия може да се оттегли от представлението и да се върне при своите почитатели, тайният агент не може да си позволи такова отпускане, за него измамата е преди всичко въпрос на самозащита. Той трябва да се предпазва не само от външни, но и от вътрешни опасности, да върви против най-естествените си импулси. И да спечели състояние, ролята може да не му позволи да купи дори едно бръснарско ножче; и да притежава голяма ерудиция, може да му се наложи да бърбри само с изтъркани фрази; и да е любящ съпруг и баща, каквито и да са обстоятелствата, той трябва да се въздържа в присъствието на тези, на които е най-естествено да се довери.

Съзнавайки силните изкушения, на които човек е подложен, когато е в постоянна изолация на своята измама, Лиймас реши да следва линия, която ще го поддържа в най-добра форма. Дори когато беше сам, той си налагаше да живее с възприетата фалшива самоличност. Казват, че на смъртния си одър Балзак с безпокойство разпитвал за здравето и благоденствието на героите, които е създал. По същия начин Лиймас, потопен в илюзорното си съществуване, се превъплъщаваше в личността, която бе създал. Качествата, които показва пред Фидлер, неспокойството и несигурността, защитната арогантност, с която прикриваше срама си, не бяха имитация, те доразвиваха черти, които той действително притежаваше — оттук и едва доловимото влачение на краката, занемарения външен вид, безразличието към храната, и все по-силната му зависимост от цигарите и алкохола. Когато беше сам, той оставаше верен на тези

навици. Дори малко ги преувеличаваше, като често си мърмореше нещо за несправедливото отношение на Службата.

В много редки случаи, както сега, лягайки си, той си позволяваше опасния лукс да признае пред себе си голямата лъжа, в която живее.

Невероятно, но Кънтроул се бе оказал абсолютно прав. Като сомнамбул, воден за ръката, Фидлер влизаше в мрежата, която Кънтроул бе оплел за него: сякаш двамата се бяха споразумели върху един и същ план, а Лиймас бе изпратен, за да го изпълни.

Може битова беше отговорът. Може би Фидлер бе специалният интерес, за чието съхранение Кънтроул така отчаяно се бореше. Лиймас не се задълбочи в това предположение. Не искаше да знае. За подобни неща той изобщо не беше любопитен. Наясно бе, че от изводите му едва ли ще излезе нещо добро. И все пак се молеше на Господ да е прав. В такъв случай имаше вероятност, малка вероятност да се върне у дома.

14.

ПИСМО ДО ЕДИН КЛИЕНТ

Лиймас беше още в леглото, когато на следващата сутрин Фидлер дойде и му донесе да подпише писмата. Едното бе върху тънката синя хартия на хотел „Зайлер“ в Алпенблик, езеро Спиз, Швейцария, а другото — на бланки на хотел „Палас“, Гщаад.

Лиймас прочете първото писмо:

До Управителя
На Ройъл Скандинавиън Банк Лтд,
Копенхаген

ДРАГИ ГОСПОДИНЕ,

От няколко седмици съм на път и не съм получавал поща от Англия. Съответно не съм получил и отговор на писмото си от 3 — ти март, с което Ви молах да ми изпратите извлечение за текущото състояние на депозитната сметка, подписана от мен заедно с г-н Карлсдорф. За да се избегне по-нататъшно забавяне, ще бъдете ли така добър да ми изпратите дубликат от извлечението на следния адрес, където ще пребивавам от 21 — ви април в продължение на две седмици.

Чрез мадам И. дьо Сангло:
13, Авеню де Коломб, Париж, Франция.

Извинявам се, че създадох това усложнение
Искрено ваш: Робърт Ланг.

— Каква е тази история с писмото от З — ти март? — попита Лиймас. — Не съм писал никакво писмо.

— Така е. И доколкото знам, никой не им е писал. Това ще притесни хората от банката. Ако има някакво несъответствие между писмото, което изпращаме сега, и тези, получени от Кънтроул, те ще помислят, че липсващата информация е в изгубената поща от З — ти март.

Второто писмо бе копие на първото; различни бяха само имената. Адресът в Париж бе същият. Лиймас взе чист лист и химикалка и със замах написа Робърт Ланг пет-шест пъти, после сложи подписа си на първия лист. Поупражни се с втория подпис, обръщайки назад наклона на писалката, докато резултатът го задоволи и накрая написа: „Стивън Бенет“ под второто писмо.

— Възхитително — отбеляза Фидлер, — наистина възхитително.

— А сега какво?

— Утре писмата ще бъдат пуснати в Швейцария, в Ингерлакен и Гщаад. Нашите хора в Париж ще ми телеграфират отговорите веднага щом пристигнат. До една седмица трябва да имаме резултат.

— А дотогава?

— Ще бъдем непрекъснато заедно. Знам, че ти е неприятно и се извинявам. Мислех си, че можем да се разхождаме, да пообиколим с кола хълмовете, да убиваме времето. Искам да се отпуснеш и да разказваш за Лондон, за Кембридж Съркъс, за работата в отдела. Каж ми клюките, разправи ми за заплатите, отпуските, стаите, документите и хората. За карфиците и кламерите. Искам да знам всички най-незначителни подробности. Всъщност... тонът му се промени рязко.

— Да?

— Тук имаме някои допълнителни удобства за тези, които... които прекарват известно време при нас. Нещо за развлечение и така нататък.

— Предлагаш ми жени? — попита Лиймас.

— Да.

— Не, благодаря. За разлика от теб още не съм паднал дотам, че да имам нужда от сводник.

Фидлер прие отговора с безразличие. Той продължи бързо.

— Но в Англия си имаш приятелка, нали — момичето от библиотеката?

Лиймас се нахвърли върху него. Ръцете му висяха край тялото с разтворени длани.

— Запомни — изкрещя той, — само това, единствено това не споменавай никога вече, нито на шега, нито като заплаха, нито дори, за да ме подтикнеш да говоря, Фидлер, защото няма да помогне, никога. Ще си затворя устата, разбираш ли, докато съм жив една скапана дума повече от мен няма да чуеш. Кажи им го, Фидлер, на Мундт и на Щамбергер или на който там жалък негодник те е посъветвал да споменеш за това — предай им думите ми.

— Ще им кажа — отвърна Фидлер. — Ще им предам. Дано не е прекалено късно.

Следобед пак излязоха на разходка. Небето беше тъмно и надвиснало от облаци, въздухът — топъл.

— Само веднъж съм бил в Англия — нехайно отбеляза Фидлер. — На път за Канада с родителите ми преди войната. Разбира се, тогава бях още дете. Останахме два дни.

Лиймас кимна.

— Сега мога да ти разкажа — продължи Фидлер. — За малко да отида там преди няколко години. Щях да заема мястото на Мундт в представителството на стоманолейярните заводи — знаеш ли, че той работеше в Лондон едно време?

— Да, знаех — отвърна Лиймас загадъчно.

— Все се чудя какво ли щеше да бъде, ако бях поел тази служба.

— Предполагам обичайните контакти с другите представителства от социалистическия блок. Взаимоотношения с британската търговия, но не особено оживени — Лиймас звучеше отегчено.

— Но Мундт се справяше добре. Не му се стори трудно. — И аз така чух — рече Лиймас, — дори успял да убие няколко човека.

— О, значи и за това си чул?

— От Питър Гилъм. Той разследваше случая заедно с Джордж Смайли. По дяволите, Мундт едва не уби и Джордж.

— Случаят Фенън — замислено промълви Фидлер. — Невероятно как Мундт изобщо успя да избяга, нали?

— Да, наистина.

— Да не повярва човек, че някой, чиято снимка и лични данни се намират в досиетата на Форин Офис, тъй като е служител на чуждестранно представителство, би могъл да се измъкне, когато цялата британска служба за сигурност е тръгнала срещу него.

— От това, което чух — рече Лиймас, — всъщност не са си дали много труд да го хванат.

Фидлер се сепна:

— Какво каза?

— Питър Гилъм сподели, че според него те не са искали да заловят Мундт, това е. Тогава имахме друга организационна структура — имахме Съветник, вместо Оперативен контрол — един мъж, Мастън се казваше. Още в началото объркал страшна каша от случая Фенън, така разправяше Гилъм. Питър смяташе, че ако били заловили Мундт, щяло да се размирише — щели да го осъдят и вероятно да го обесят. Мръсотията, която щяла да излезе наяве, би сринала кариерата на Мастън. Питър не е научил какво точно се е случило, но беше абсолютно уверен, че не са положили всички усилия да издирят Мундт.

— Сигурен ли си в това, сигурен ли си, че Гилъм ти разказа всичко така подробно? Не са положили всички усилия?

— Разбира се.

— Гилъм не подозира ли, че има някаква друга причина, поради която са пуснали Мундт невредим?

— Какво имаш предвид?

Фидлер поклати глава и те продължиха да вървят по пътеката.

— Представителството на стоманолеярните заводи бе закрито след случая Фенън — отбеляза Фидлер след малко. — Затова не отидох в Англия.

— Мундт сигурно е луд. На Балканите, да речем, или пък тук човек би могъл да убива безнаказано, но не и в Лондон.

— Все пак той се измъкна, нали? — бързо се намеси Фидлер. — И свърши добра работа.

— Като например да вербува Кийвър и Аш? Господ да му е на помощ.

— Те използваша оная жена, Фенън, много дълго. Лиймас сви рамене.

— Кажи ми още нещо за Карл Римек — отново поде Фидлер. — Той се запозна с Кънтроул, нали?

— Да, в Берлин преди около година и малко повече.

— Къде се срещнаха?

— Тримата се събрахме в моя апартамент.

— Защо?

— Кънтроул обичаше да се включва във всички успешни акции. През цялото време Карл ни предаваше страхотна информация — предполагам, че в Лондон са били доволни. Кънтроул дойде за няколко дни до Берлин и ме помоли да уредя срещата.

— Ти имаше ли нещо против?

— Защо да имам?

— Той беше твой агент. Може би не ти е било приятно да се среща с други оперативни работници.

— Кънтроул не е оперативен работник, той е шеф на Отдела. Карл го знаеше и това гъделичкаше самолюбието му.

— През цялото време ли бяхте тримата заедно?

— Да. Всъщност не съвсем. Оставих ги сами около четвърт час — не повече. Кой знае защо, Кънтроул искаше да остане сам с Карл за няколко минути, затова излязох под някакъв предлог, забравих точно какъв. О, да, престорих се, че ми е свършил скочът. Всъщност аз наистина отидох и взех една бутилка от Де Джонг.

— Знаеш ли какво е станало, докато те нямаше?

— Откъде мога да знам. Пък и не ме интересуваше чак толкова.

— Карл не ти ли каза после?

— Не съм го питал. В някои отношения Карл беше нагло копеле, винаги с претенции, че уж с нещо ме държи в ръцете си. Не ми харесваше и начинът, по който се присмиваше на Кънтроул. Право да си кажа, имаше за какво да се хили — държанието му бе наистина комично. Всъщност и двамата се посмяхме на това. Не беше нужно да засягам самолюбието му — цялата тази история със срещата трябваше да му послужи за стимул.

— В такъв случай той е бил депресиран?

— О, съвсем не. Вече се беше разглезил. Много добре му плащаха, много го обичаха, много му вярваха. Донякъде грешката беше моя, донякъде на Лондон. Ако не го бяхме разглезили, нямаше да разкаже всичко за мрежата си на тая проклета жена.

— Елвира?

— Да.

Известно време вървяха мълчаливо, после Фидлер излезе от унесеността си и отбеляза:

— Започвам да те харесвам. Само едно ме озадачава. Странно — това не ме притесняваше преди да те срещна.

— Какво е то?

— Защо изобщо дойде? Защо дезертира? — Лиймас отвори уста да каже нещо, но Фидлер се изсмя: — Боя се, че не беше много тактично, нали? — рече той.

Цялата седмица прекараха в разходки по хълмовете. Вечер се връщаха в хижата, изяждаха безвкусната вечеря, промиваха си гърлата с ферментирало бяло вино и седяха с часове на хвойнова ракия пред камината. Огънят беше идея на Фидлер — в началото не им бе дошло наум, но един ден го дочу как заръчва на телохранителя да донесе дърва. Вечерите не му се струваха вече толкова скучни. След цял ден, прекаран на чист въздух, сгрят от огъня и силния алкохол, той разказваше за Службата, без да го питат, скачайки от тема на тема. Предполагаше, че всичко се записва, но това му беше безразлично.

С всеки изминал ден, прекаран по този начин, той забелязваше, че напрежението у събеседника му расте. Веднъж излязоха с декавето — беше късно вечерта — и спряха пред една телефонна будка. Фидлер го остави в колата с ключовете на таблото и проведе дълъг разговор.

Когато се върна, Лиймас рече:

— Защо не се обади от хижата? — но Фидлер само поклати глава.

— Трябва да внимаваме — отвърна той. — Ти също трябва да внимаваш.

— Защо? Какво става?

— Парите, дето беше внесъл в банката в Копенхаген — помниш ли, писахме им?

— Разбира се.

Фидлер не продължи и безмълвно подкара колата към хълмовете. Там спряха. Под тях, полускрита от призрачната плетеница на високите борове, се разстиляше падина, образувана от пресичането на двете широки долини. Стръмните склонове на залесените хълмове

бавно избледняваха в настъпващия здрач, докато накрая се откриха сиви и безжизнени в мрачината.

— Каквото и да стане — рече Фидлер, — не се безпокой. Всичко ще бъде наред, разбираш ли? — Той хвана с тънките си пръсти ръката на Лиймас, гласът му звучеше настоятелно. — Може би ще се наложи известно време сам да се грижиш за себе си, но няма да е за дълго, нали разбираш? — отново попита той.

— Не, не разбирам. И след като не искаш да ми кажеш, ще трябва да изчакам и да видя сам. Не се притеснявай толкова за кожата ми, Фидлер. — Лиймас раздвижи ръката си, но другият продължаваше да го държи. Мразеше да го докосват.

— Познаваш ли Мундт? — попита Фидлер. — Чувал ли си за него?

— Вече говорихме за Мундт.

— Да — повтори Фидлер, — говорихме за него. Първо стреля, а после пита. Принципът на разубеждаването. Странна система за професия в която въпросите винаги са се смятали за по-важни от стрелбата. — Лиймас знаеше какво иска да му каже Фидлер. — Странна система, освен ако се страхуваш от отговорите — продължи шепнешком той.

Лиймас чакаше. След малко Фидлер рече:

— Никога досега не се е занимавал с разпити. Преди винаги оставяше това на мен. Казваше ми: Ти ги разпитвай, Йенс, никой не го може като теб. Аз ще ги залавям, а ти ги карай да пеят. Твърдеше, че хората, които се занимават с контрашпионаж, били като художниците — имали нужда някой да стои с чук зад тях и да удря щом свършат творбата си, иначе забравяли какво се стремят да постигнат. Все ми повтаряше: Аз съм твой чук. В началото беше на шега, после лека-полека се превърна в действителност. И когато започна да убива, да ги убива, преди да пропеят, точно както ти каза — тук един, там друг, застрелян или умъртвен, аз го попитах, примолех му се: Защо не ги арестуваш? Защо не ми ги оставиш за месец-два? Каква стойност имат за теб, когато са вече мъртви. А той само поклащаше глава и казваше, че имало закон, според който трънките трябва да се отсичат, преди да могат да разцъфнат. Чувствах, че е приготвил отговора още преди да съм задал въпроса. Много го биваше за оперативна работа, много е добър. Знаеш ли, чудеса направи в Отдела. Има си собствена теория по

този въпрос — разговарял съм с него до късно през нощта. Пие кафе — нищо друго, — непрекъснато само кафе. Той смята, че германците са прекалено самогълбени, за да бъдат добри агенти, и това се отразява на контрашпионажа. Казва, че хората от контрашпионажа са като вълци, които предъвкват оглозгани кокали — трябва да им отнемеш кокалите, за да ги накараш да потърсят друга плячка. Виждам, че е така, разбирам какво иска да каже. Но той отиде твърде далеч. Защо уби Вирек? Защо ми го отне? Вирек беше прясна жертва, разбираш ли, още дори не бяхме успели да отделим месото от кокала. Защо го взе? Защо, Лиймас, защо? — Пръстите, хванали ръката му, стискаха силно. В непрогледната тъмнина на колата Лиймас усети как чувствата на Фидлер застрашително напират. — Мислил съм за това ден и нощ. Откакто застрелях Вирек, все се питам: — Защо? Отначало изглеждаше фантастично. Казвах си, че завиждам, че работата ми е замаяла главата, че подозирам в предателство всеки срещнат. Такива стават хората в нашия свят. Но не можех да се сдържа, Лиймас, трябваше да намеря отговор. Преди имаше и други случаи. Той се страхуваше, че ще заловим някой, който знае прекалено много!

— Какво говориш! Полудял ли си? — рече Лиймас и в гласа му се долавяше страх.

— Всичко съответстваше, разбираш ли? Мундт се измъкна от Англия толкова лесно, ти сам призна това. И какво ти каза Гилъм? Че не са искали да го заловят. Защо? Ще ти кажа защо — бил е техен човек. Обърнали са го, уличили са го и това е била цената, която е платил за свободата си — също и парите, които са му дали.

— Казвам ти, побъркал си се! — изсъска Лиймас. — Ще те убие, ако само му мине през ума, че измисляш подобни неща. Това са глупости, Фидлер. Хайде, млъквай и карай към къщи.

— Ето тук грешиш! Ти сам ми даде отговор, Лиймас. Затова се нуждаем един от друг.

— Не е вярно! — изкрещя Лиймас. — Непрекъснато ти повтарям, че това е невъзможно. Циркът не би могъл да ръководи дейността му срещу Зоната без мое знание! Това е просто невъзможно по административни причини. Опитваш се да ме убедиш, че Кънтроул лично е ръководел заместникначалника на Отдела без знанието на берлинската служба. Ти си луд, Фидлер, просто съвсем си се смахнал,

по дяволите! — Изведнъж той се изсмя тихо. — Може би искаш мястото му, бедни нещастнико. Знаеш ли, не е нещо необичайно. Но...

Известно време никой не проговори.

— Тези пари — рече Фидлер — в Копенхаген. Банката отговори на писмото ти. Директорът се безпокои много да не би да е станала грешка. Парите са били изтеглени от съдружника по сметка точно една седмица, след като си ги внесъл. Датата съвпада с двудневното посещение на Мундт в Дания през февруари. Той отиде там под фалшиво име, за да се срещне с един наш американски агент, който участваше в световната конференция на учените. — Фидлер се поколеба и добави: — Предполагам, че трябва да пишеш на банката, за да ги увериш, че всичко е наред.

15.

ПОКАНА ЗА ТАНЦ

Лиз гледаше писмото от Партийния център и се чудеше за какво става дума. Стори ѝ се малко странно. Наистина беше доволна, но защо първо не я бяха попитали. Районният комитет ли бе предложил името ѝ, или пък изборът бе от Центъра? Но там никой не я познаваше, поне доколкото ѝ беше известно. Разбира се, познаваше разни оратори, а на районното събрание се беше ръкувала с партийния организатор. Може би мъжът от Културни връзки се бе сетил за нея — онзи русият, доста женствен мъж, който толкова ѝ се слагаше. Аш, така се казваше. Беше проявил интерес към нея и може би той е предложил името ѝ, или пък се е сетил за нея, когато е дошла стипендията. Странна личност — заведе я на кафе в „Черно и бяло“ след събранието и я заразително за интимните ѝ връзки. Никакви любовни намерения, нищо такова — честно казано, стори ѝ се по-скоро хомосексуалист, — но ѝ зададе един куп въпроси за личния ѝ живот. От колко време членува в Партията, мъчно ли ѝ е за дома, след като живее далеч от родителите си. Поддържа ли връзка с много мъже, или си, има някой, на който е вярна. Не ѝ се беше понравил особено, но приказките му бяха интересни — държавата на работническата гласа в Германската демократична република, идеалът на поета работник и разни такива. Наистина знаеше всичко за Източна Европа, сигурно е пътувал много. Предположи, че е учител — имаше нещо поучително и шлифовано в маниерите му. После събираха пожертвувания за борческия фонд и Аш даде цяла лира, направо ѝ взе ума. Да, беше сигурна вече, че Аш се е сетил за нея. Той е казал на някой от Районния комитет в Лондон, а той от своя страна — на Центъра или нещо такова. Дори да беше така, изглеждаше странен този начин да се уреждат нещата, макар че Партията винаги действаше тайно — вероятно това се дължи на революционния ѝ характер. Тази тайнственост не допадаше много на Лиз, сякаш имаше нещо нечестно тук. Но сигурно е необходимо и господ е свидетел, мнозина изпитваха удоволствие от това.

Тя прочете писмото. Беше на бланка от Центъра, с плътния червен печатен шрифт отгоре и започваше със „Скъпа другарко“. На Лиз ѝ звучеше съвсем по военному, омразно ѝ беше, така и не можа да свикне с това „другарко“.

Скъпа другарко,

Неотдавна с другарите от Единната социалистическа партия на Германската демократична република обсъдихме възможността да осъществим пътувания на разменни начала между наши партийни членове и другари от демократична Германия. Идеята е да се създаде основа за размяна според ранга и чиновническия опит между двете партии. Единната социалистическа партия е наясно, че при сегашните дискриминиращи мерки от страна на британското вътрешно министерство едва ли в близко бъдеще нейни представители ще могат да посетят Великобритания, но смята, че точно поради това този обмен би бил още по-важен. Те най-благородно ни предоставиха да изберем петима секретари на квартални организации с опит и добри характеристики за стимулиране масовите изяви на улицата. Всеки избран другар ще прекара три седмици в Германия — ще присъства на обсъждания, ще изучава напредъка в индустриалната и социалната област и ще има възможност на място да види доказателствата за фашистките провокации от страна на Запада. Това ще бъде една чудесна възможност за нашите другари да се възползват от опита на младата социалистическа система.

Затова помолихме кварталните организации да предложат онези млади кадрови работници от своите райони, които биха извлекли най-голяма полза от това пътуване. Вашето име бе сред тях. Бихме искали да заминете, ако ви е възможно, за да изпълните втората част от програмата — да установите връзка със съответната квартална партийна организация в Германската

демократична република, чиито членове са от работнически произход и имат проблеми, близки до вашите. Квартал Бейзуотър Саут е побратимен с Нойенхаген, предградие на Лайпциг. Фреда Люман, секретарка на кварталната организация в Нойенхаген, вече се приготвя за официалното ви посрещане. Сигурни сме, другарко, че вие сте най-подходяща за тази работа и ще се справите отлично. Всички разноси се поемат от културната служба на ГДР.

Убедени сме, че съзнавате каква чест е това за вас и се надяваме, че няма да позволите на обстоятелства от личен характер да повлияят на решението ви. Посещенията са предвидени за края на следващия месец, около двадесет и трети, но избраните другари ще пътуват поотделно, тъй като не всички покани съвпадат по време. Моля, уведомете ни и ние ще ви предоставим по-нататъшна информация.

Колкото повече четеше писмото, толкова по-странно ѝ се струваше то. Преди всичко не ѝ даваха време да се подготви — откъде бяха сигурни, че може да вземе отпуск от библиотеката? После изведнъж се сети, че Аш я бе попитал как е прекарала ваканцията, дали вече е ползвала тазгодишната си отпуска и дали трябва да предупреди много по-рано, ако реши да подава молба. Защо не ѝ съобщаваха кои са другите избраници? Не беше наистина необходимо, но така изглеждаше някак странно. И писмото беше толкова дълго. В Центъра имаше такъв недостиг на секретарки, че обикновено пращаха съвсем кратки писма или пък молеха да ги търсят по телефона. А това писмо беше безупречно, прецизно напечатано, сякаш не беше писано в Центъра. Но беше подписано от организатора по културната работа. Няма грешка, подписът беше негов. Беше го виждала стотици пъти под разни съобщения. И писмото бе написано в този тромав, полубюрократичен, полу месиански стил, с който по неволя отдавна беше свикнала. Глупаво бе да се твърди, че е стимулирала масови прояви на улицата. Това не беше вярно. Всъщност мразеше тази страна на партийната работа — високоговорителите пред входа на фабриката,

продаването на „Дейли“ на уличния тъгъл, ходенето от врата на врата по време на местните избори. Дейността, свързана с борбата за мир, не ѝ беше толкова неприятна; означаваше нещо за нея, имаше смисъл. Можеше, гледайки децата по улицата или майките, които бутаха колички, или старците по входовете, да каже: За тях го правя. Това наистина беше борба за мир.

Но никога не можеше да възприеме борбата за набиране на гласове или за продажба на вестника по същия начин. Вероятно защото опираше до количество. Лесно беше, когато десетина човека се събираха на кварталното събрание и се опитваха да преустроят света, строени в авангарда на социализма, и да говорят за неизбежността на историята. Но след това трябваше да излезе на улицата с купчина от „Дейли Уъркър“ под мишница и често да чака час или два, за да продаде един брой. Понякога и тя като останалите използваше измама, сама плащаше за дузина вестници, за да може да се отърве и да си иде в къщи. На другия ден те се хвалеха, забравяйки, че са ги купили от джоба си — „Другарката Голд продаде осемнадесет броя в събота вечер — осемнадесет!“ Това се отразяваше в протоколите, а после и в кварталния бюлетин. От Района си потриваха ръце и имаше шанс да я споменат в малкото каре на първа страница, отделено за борческия фонд. Светът бе толкова малък, искаше ѝ се да бъдат по-честни. Но тя и себе си лъжеше. Сигурно всички го правеха. Или може би другите разбираха по-добре защо са нужни тия лъжи.

Толкова странно ѝ се стори, че я избраха за квартален секретар — Мълигън я предложи: нашата млада, енергична и привлекателна другарка... Сигурно си е мислил, че ще спи с него, ако я направи секретарка. Другите гласуваха за нея, защото я харесваха и защото можеше да пише на машина. Защото щеше да върши работа, а не да ги кара да ходят да агитират в събота и неделя. Поне не толкова често. Гласуваха за нея, защото искаха да имат малък приличен клуб, приятен и революционен, без да вдигат много шум. Всичко бе една голяма лъжа. Изглежда, Алек беше разбрал това; той просто не го бе приел на сериозно. „Едни отглеждат канарчета, други влизат в Партията“ — каза той веднъж и излезе съвсем прав. Поне това важеше за Бейзуотър Саут и Районният комитет го знаеше чудесно. Затова ѝ се струваше много странно, че я избраха. Затова съвсем не бе склонна да повярва, че Районният комитет има някакъв дял във всичко това. Убедена бе, че

обяснението е в Аш. Може би се беше влюбил в нея, може би не бе педераст и външният му вид заблуждаваше.

Лиз рязко сви рамене с онзи пресилен жест, който хората използват, когато са сами и развълнувани. Така или иначе ставаше дума за чужбина, беше безплатно и звучеше интересно. Никога не бе излизала от страната, бе изключено да си позволи подобно разточителство. Щеше да е доста забавно. Наистина имаше предубеждение към германците. Знаеше, бяха ѝ казвали, че Западна Германия е войнолюбива и реваншистка, а Източна — демократична и миролюбива. Но ѝ се виждаше съмнително всички добри германци да са се събрали от едната страна, а всички лоши — от другата. И лошите бяха убили баща ѝ. Може би затова Партията е избрала нея — като благороден жест на помирение. Може би това е имал предвид Аш, когато ѝ е задавал всички тия въпроси. Разбира се — ето обяснението. Изведнъж я обзе чувство на топлина и признателност към Партията. Те наистина бяха свестни хора, беше горда и благодарна, че принадлежи към тях. Отиде до писалището и отвори чекмеджето, в което в стара ученическа чанта държеше бланките и пликите на кварталната организация заедно с таксовите марки. Тя сложи лист в старата пишеща машина „Андъруд“ — бяха я изпратили от Районния комитет, като разбраха, че може да пише, малко скачаше, но иначе работеше добре. Съчини един възпитан благодарствен отговор и прие поканата. Центърът беше нещо прекрасно — строг, снизходителен, безпристрастен, вечен. Те бяха добри, добри хора. Хора, които се борят за мир. Когато затваряше чекмеджето, погледът ѝ попадна на визитната картичка на Смайли. Спомни си този дребен човечец със сериозно смръщено лице, който, застанал на вратата на стаята, я бе попитал: Знаеше ли Партията за вас двамата с Алек? Колко беше глупава. Е, това ще я поразсее.

16

АРЕСТ

Фидлер и Лиймас изминаха останалата част от пътя в мълчание. В здрача хълмовете изглеждаха черни и осеяни с вдлъбнатини, а кацналите по върховете светлини се бореха с настъпващия мрак, сякаш бяха далечни кораби в морето.

Фидлер паркира колата под навеса до къщата и двамата се запътиха към входната врата. Тъкмо щяха да влязат, на хижата се почука и чуха вик откъм дърветата, а след това някой назова Фидлер по име. Обърнаха се. На около двадесетина метра Лиймас различи в сумрака три мъжки фигури. Явно чакаха придружителя му.

— Какво искате? — попита Фидлер.

— Искаме да говорим с теб. Идваме от Берлин. Фидлер се поколеба.

— Къде е този проклет пазач? — попита той Лиймас. — На входа трябваше да има пазач.

Лиймас сви рамене.

— Защо не светят лампите в салона? — запита Фидлер отново. После, малко нерешително, тръгна бавно към мъжете.

Лиймас почака и след като не чу шум, тръгна през неосветената къща към пристройката отзад — паянтова барака, залепена към задната част на сградата и полускрита от гъстата млада борова гора. Беше разделена на три свързани без коридор спални. На Лиймас бяха дали средната, а в стаята най-близо до хижата имаше двама пазачи. Лиймас така и не разбра кой обитава третата. Веднъж се опита да отвори междинната врата, но тя се оказа заключена. Беше открил само, че е спалня, когато излезе на разходка рано една сутрин и надникна през тесния процепа в дантелените пердета. Двата пазачи, които навсякъде вървяха на петдесетина метра след него, още не бяха се подали иззад ъгъла на хижата и той погледна през прозореца. В стаята имаше постлано единично легло и малко писалище с документи отгоре. Предполагаше, че някой го наблюдава от тази стая с типично

американско усърдие. Но той бе старо куче, това, че го следят, не можеше да го притесни. В Берлин то бе станало неделима част от живота му — ако не успееш да ги забележиш, толкова по-зле за теб: означаваше или че полагат необичайно големи усилия, или че ти губиш форма. Лиймас обикновено ги откриваше, защото го биваше в тези неща, беше наблюдателен и имаше точна памет — накратко, защото беше добър в професията си. Знаеше любимите начини за групиране на екипа от преследвачи, знаеше номерата им, слабостите им, грешките, които допускаха в даден момент и които можеха да ги издадат. За Лиймас нямаше значение, че го следят, но когато мина през импровизирания вход, който водеше от хижата към бараката, и се озова в стаята на пазачите, определено почувствува, че нещо не е наред.

Светлината в пристройката се контролираше от централен шалтер. Някаква невидима ръка я включваше и изключваше. Често сутрин той се събуждаше внезапно от блясъка на единствената крушка, поставена на тавана в стаята. Вечер се налагаше да си ляга набързо заради настъпилата изведнъж пълна тъмнина. Когато влезе в пристройката, беше още девет часът, а светлината бе вече загасена. Обикновено я оставяха до единадесет, но сега беше тъмно и щорите бяха спуснати. Оставил бе вратата към хижата отворена и бледата светлина от салона едва достигаше до стаята на пазачите. Успя да различи двете празни легла. Както стоеше там и се взираше в полумрака, изненадан, че в стаята няма никой, вратата зад него се затвори. Може би се хлопна сама, така или иначе Лиймас не направи опит да я отвори. Стана тъмна като в рог. При затварянето не се чу никакъв звук — нито щракване, нито стъпки. За Лиймас, чиито инстинкти се събудиха внезапно, звуците престанаха да съществуват. После той усети мирис на запалена пура. Сигурно и преди се е носел във въздуха, но до този момент не го беше надушил. Както при слепците, осезанието и обонянието му се бяха изострили от тъмнината.

В джоба си имаше кибрит, но не го използва. Направи крачка встрани, прилепи тяло до стената и повече не помръдна. Имаше едно-единствено обяснение — изчакваха го да премине от стаята на пазачите в своята собствена, затова реши да остане на мястото си. След това откъм главната сграда, откъдето бе дошъл преди малко, ясно долови шум от стъпки. Някой завъртя дръжката на току-що наторената

врата и я заключи. Лиймас не помръдна. Рано беше. Нямахме място за илюзии: бяха го затворили в пристройката. Много бавно се снеси и клекна, като пхна ръка в страничния джоб на сакото си. Беше съвсем спокоен, обзе го едва ли не облекчение при перспективата да действа. През съзнанието му пробягнаха спомени. Почти винаги има някакво оръжие: пепелник, монети, химикалка — нещо, което би могло да прободне или да реже. Това беше любимата сентенция на благия дребен сержант от Уелс в онази къща близо до Оксфорд по време на войната: „Никога не използвай двете си ръце едновременно, когато си хванал нож, тояга или пистолет. Остави лявата свободна и я дръж върху корема. Ако не можеш да намериш нещо, с което да нанесеш удар, дръж дланите разтворени и палците стегнати.“ Лиймас взе в дясната си ръка кибритената кутия, стисна я по дължина и нарочно я смачка така, че малките ѝ назъбени дървени ръбчета да стърчат между пръстите му. След това той се запромъква покрай стената, докато стигна стола, който стоеше в ъгъла. Вече без да се безпокои от шума, го бутна в средата на стаята. Върна се обратно, броейки крачките си и застана между двете стени. В този миг чу как вратата към неговата стая се отваря с трясък. Опита се да види човека, който явно бе застанал там, но не успя. От тази посока не идваше никаква светлина. Беше непрогледна тъмнина. Не смееше да се придвижи напред и да ги нападне, тъй като сега столът бе в средата на стаята; това че, той за разлика от тях знае положението му, беше тактическо преимущество. За него са дошли, няма съмнение. Не бива да се бави, помощникът им отвън скоро щеше да открие шалтера и да включи осветлението.

— Хайде, страхливци такива — изсъска той на немски. — Тук съм, в ъгъла. Хайде, хванете ме, ако можете.

Той чу как някой прави крачка напред, после друга и накрая как проклина — беше се препънал в стола. Лиймас това и чакаше. Захвърли кибрита и бавно, предпазливо запълзя напред стъпка по стъпка, протегнал лявата си ръка така, сякаш бе в гората и си проправяше път сред клоните. Накрая съвсем леко докосна нечие рамо и почувствува грубата материя на военна униформа. Тупна го два пъти — две отчетливи потупвания — и някакъв уплашен глас прошепна на немски близо до ухото му:

— Ханс, ти ли си?

— Млъквай, глупак такъв! — отвърна тихичко и Лиймас и в същия миг се присегна, сграбчи мъжа за косата и наведе главата му надолу. После със страхотен сразяващ удар постави дясната му ръка странично на тила, пак за ръката го изправи, удари го отдолу с отворена длан през гърлото и го остави да се строполи под собствената си тежест. В момента, в който тялото се свлече на пода, лампите светнаха.

На входа стоеше млад капитан от Народната милиция, който пушеше пура, а зад него имаше още двама мъже. Единият беше в цивилни дрехи, също доста млад. В ръката си държеше пистолет — според Лиймас от чешки тип, с лост за зареждане отгоре на дръжката. Всички гледаха мъжът на земята. Някой отключи външната врата и Лиймас се обърна да види кой. В същия миг чу крясък — реши, че е капитанът, който му заповяда да не мърда. Той се обърна бавно с лице към тримата мъже. Не успя дори да вдигне ръце, когато ударът дойде. Сякаш черепът му експлодира. Докато падаше, обляха го топли вълни, започна да губи съзнание. Зачуди се дали не са го ударили с револвер от стария модел с барабан и кукичка за ремъка. Когато дойде на себе си, някой пееше, а пазачът му викаше да спре. Отвори очи и болката прониза мозъка му като ослепителен лъч. Лежеше съвсем неподвижно. Отказваше да затвори очи. Във въображението му се въртяха ъгловати цветни фигури. Опита се да прецени състоянието си: краката му бяха ледено студени, улавяше киселата, смрадлива миризма на затворнически дочени дрехи. Песента бе спряла и изведнъж той закопня да я чуе отново, но знаеше, че това е невъзможно. Опита се да вдигне ръка, за да пипне кръвта, залепнала по бузата, но ръцете му бяха вързани отзад. Предполагаше, че и краката му са вързани. Кръвта не стигаше до тях, затова бяха студени. Огледа се и направи опит да вдигне на няколко сантиметра главата си от пода, но това му причини болка. Най-изненадващо видя отпред собствените си колене. Инстинктивно се опита да ги разгъне, но го сръза такава страхотна болка, че изкрещя — стон на агония и самосъжаление, като предсмъртен вик на човек, разпънат в колелото на инквизицията. Стенеше задъхан и се стараеше да овладее болката, после, какъвто си беше упорит, много бавно пак опита да изпъне крака. Нетърпимият спазъм го сръза веднага, но Лиймас вече бе открил причината: ръцете и краката му бяха вързани заедно зад гърба. Щом опъна крака,

веригата се затягаше и притискаше раменете и натежалата му глава върху каменния под. Сигурно са го пребили, докато е бил в безсъзнание, цялото му тяло беше вдървено и разранено, чувствуваше болка в слабините. Чудеше се дали е убил пазача. Дано да беше така.

Над него светеше лампа — огромен, безчувствен и ослепителен диск. Нямаше мебели, само белосани стени, които го притискаха от всички страни, и сива метална врата — безличното стоманеносиво, в което практичните стопани от Лондон боядисват къщите си. Нямаше нищо друго. Абсолютно нищо. Нищо, за което да мислиш, само зверската болка.

Сигурно бе лежал там часове, докато те дойдат. Беше станало горещо от светлината. Чувствуваше жажда, но не искаше да ги вика. Най-накрая вратата се отвори и пред него застана Мундт. Позна го по очите. Смайли му беше разказал за тях.

17. МУНДТ

Развързаха го и Лиймас се опита да стои прав. В първия момент като че ли успя, но падна още щом кръвообращението на ръцете и краката му се възвърна и ставите му се освободиха от принудителното стягане. Оставиха го на пода. Гледаха го с онова безразличие, с което децата наблюдават някое насекомо. Един пазач изскочи напред и му кресна да стане. Лиймас пропълзля до стената и опря пулсиращите си от болка длани до белите тухли. Почти се беше изправил, когато отново го ритнаха и той отново се свлече. Опита пак да стане и този път пазачът го остави прав, подпрял гръб на стената. После видя как онзи премества тежестта си на левия крак и разбра, че ще го ритне отново. Събрал всички сили, Лиймас се хвърли напред, забивайки глава в лицето му. Паднаха заедно, Лиймас беше отгоре. Пазачът стана и Лиймас зачака отмъщението му, проснат на пода. Но Мундт каза нещо и той усети как го подхващат за раменете и краката, как вратата на килията се затваря, а него го понасят по коридора. Умираще от жажда. Мундт седеше зад писалището, а Лиймас — в едно кресло с полузатворени очи. Пазачите стояха до вратата.

— Дай ми нещо за пиене — рече Лиймас.

— Уиски?

— Вода.

Мундт напълни една кана от мивката в ъгъла и я сложи с чаша на масата до него.

— Донесете му да яде — нареди той и един пазач излезе от стаята. Върна се с купичка супа и малко нарязан салам. Лиймас ядеше и пиеше, а те го гледаха.

— Къде е Фидлер? — попита Лиймас накрая.

— Арестуван е — рязко отвърна Мундт.

— Защо?

— За конспирация. Поддривна дейност срещу сигурността на държавата.

Лиймас бавно кимна с глава.

— Значи ти спечели — каза той. — Кога го арестува?

— Снощи.

Лиймас изчака малко, като се стараеше да съсредоточи вниманието си отново върху Мундт.

— А аз? — попита той.

— Ти ще свидетелстваш. Разбира се, после и теб ще съдим.

— Така значи, аз съм само пионка в скалъпената от Лондон история, чиято цел е да предпази Мундт, нали?

Мундт кимна, запали цигара и я подаде на един пазач за Лиймас.

— Точно така — рече той. — Пазачът приближи и с жест, който издаваше едновременно неохота и загриженост, я сложи между устните му.

— Доста сложна операция — отбеляза Лиймас и добави глуповато. — Умни копелета са тия китайци.

Мундт не продума. По време на разпита Лиймас лека-полека свикна с дългите му паузи. За негова изненада Мундт имаше доста приятен глас, но говореше малко. Може би това беше част от невероятната му самоувереност — това, че не се обаждаше, освен ако прецени, че е наложително, че предпочиташе да разкъсва разговора с продължителни паузи, вместо да го запълва с безсмислени фрази. Тук той се различаваше много от професионалистите, които при разпит печелеха от инициативността си, от това, че създават определена атмосфера и се възползват от психологическата зависимост на затворника от следователя. Мундт ненавиждаше разните похвати; той беше човек на фактите и действието. Лиймас предпочиташе това.

Външността на Мундт съответствуваше изцяло на характера му. Имаше вид на атлет. Русата му коса беше подстригана ниско, без блясък и пригладена. Лицето бе младо, със сурови черти, поразително открито, лишено от чувство за хумор или фантазия. Изглеждаше млад, но не приличаше на младок. По-възрастните не биха могли да се отнасят пренебрежително с него. Имаше добро телосложение. Дрехите му прилягаха, защото бе съразмерен. Лиймас нито за миг не забравяше, че Мундт е убиец. Той притежаваше онази студена и енергична самонадеяност, която идеално подхожда на хората с такива наклонности. Мундт беше много жесток човек.

— Другото обвинение, по което, ако се наложи, ще бъдеш съден, е убийство — тихо добави Мундт.

— Значи пазачът е умрял, така ли? — отвърна Лиймас. Вълна от силна болка премина през главата му.

Мундт кимна:

— Затова — рече той — процесът за шпионаж ще бъде едва ли не теоретичен. Предложението ми е делото срещу Фидлер да се гледа публично. Такава е и волята на Президиума.

— И имаш нужда от моите самопризнания?

— Да.

— С други думи, нямаш доказателства?

— Ще ги имаме. Ще имаме и твоите самопризнания. — В гласа на Мундт нямаше злоба, нямаше поза и театралност. — От друга страна, възможно е в твоя случай да има смекчаващи вината обстоятелства. Бил си шантажиран от британското разузнаване. Обвинили са те в кражба на пари и после са те принудили да ми поставиш капан, като са имали реваншистки цели. Съдът ще бъде снизходителен към такава пледоария.

Лиймас сякаш бе хванат натясно:

— Откъде знаеш, че съм бил обвинен в кражба на пари? Мундт не отговори.

— Фидлер постъпи много глупаво — отбеляза той. — Още щом прочетох отчета на нашия приятел Питърс, разбрах защо са те пратили и знаех, че Фидлер ще попадне в клопката. Той толкова ме мрази. — Мундт кимна, сякаш да подчертае верността на твърдението си. — Твоите хора, разбира се, знаеха за това. Много хитра операция. Кой я подготви, кажи ми. Смайли? Той ли стори това?

Лиймас млъкна.

— Искан да видя отчета за разпита, който Фидлер е провел с теб. Казах му да ми го изпрати, но той се замота и аз се уверих, че съм прав. Вчера го е раздал на членовете на Президиума, а на мен не изпрати копие. Някой в Лондон се е направил на много хитър. Лиймас не продума.

— Кога видя Смайли за последен път? — нехайно подпита Мундт.

Лиймас се поколеба, беше неуверен. Главата го болеше ужасно.

— Кога го видя за последен път? — повтори Мундт.

— Не си спомням — рече Лиймас накрая. — Вече не е в Службата. Само се отбива от време на време.

— Те са близки приятели с Питър Гилъм, нали?

— Мисля, че да.

— Според теб Гилъм е изучавал икономическата ситуация в ГДР. Някаква странна малка секция във вашата Служба. Не беше съвсем сигурен с какво се занимава?

— Да. — Звук и зрение започнаха да се смесват в главата му, която пулсираше от подлудяващата болка. Очите му пареха и го боляха. Повръщаше му се.

— Е, кога за последен път видя Смайли?

— Не помня. Не помня. Мундт поклати глава.

— Ти имаш чудесна памет за всичко, което би могло да ме уличи. Всеки може да си спомни кога за последен път е видял някого. Например виждал ли си го, след като се върна от Берлин?

— Да, мисля, че да. Срегнах го случайно... веднъж в Цирка, в Лондон. — Лиймас бе затворил очи, изби го пот — Не мога да продължавам, Мундт... няма да издържа дълго, Мундт... зле ми е — рече той.

— След като Аш те спря на улицата, след като влезе в капана, който му приготвихте, обядвахте заедно, нали?

— Да... заедно... обядвахме.

— Обядът е свършил към четири часа. След това къде отиде.

— Мисля, че отидох в Сити. Не мога със сигурност да си спомня... Господи, Мундт — рече той, подпрял главата си с ръка. — Не мога повече... проклетата ми глава...

— И къде отиде след това? Защо се отърва от хората които бях пуснал подире ти, защо толкова държеше да ги заблудиш?

Лиймас млъкна, дишаше остро и на пресекулки, обгърнал глава с ръце.

— Само на този въпрос ми отговори и си свободен. Ще ти дадат легло. Можеш да спиш, ако искаш. Иначе ще трябва да се върнеш в килията, нали разбираш? Пак ще те вържат и ще се храниш от пода като животно, разбираш ли? Кажи ми къде отиде?

Нечовешката пулсираща болка в мозъка му изведнъж се засили, стаята се завъртя. Край себе си чуваше гласове и шум от стъпки. Призрачни фигури минаваха и заминаваха, лишени от звук и

тегловност. Някой се развика, но не на него. Вратата се отвори, сигурен беше, че някой отвори вратата. Стаята се напълни с хора и сега всички крещяха, после започнаха да излизат. Някой се махнаха, чу ги как си отиват с маршова стъпка и удрянето на стъпалата бе като туптенето в главата му. Ехото заглъхна и настъпи тишина.

После го докосна сякаш самото милосърдие — сложиха на челото му студено парче плат и дружелюбни ръце го отнесоха.

Събуди се върху болнично легло, а при краката му бе застанал Фидлер, пушещ цигара.

18.

ФИДЛЕР

Лиймас се огледа. Легло с чаршафи. Самостоятелна болнична стая без решетки на прозорците, само пердета и матово стъкло. Бледозелени стени, тъмнозелен линолеум. И Фидлер, който пушеше и го наблюдаваше.

Една сестра му донесе храна: яйце, малко бульон и плод. Чувстваше се ужасно, но сигурно беше по-разумно да ги изяде. Това и стори, а Фидлер го гледаше.

— Как си? — попита той.

— Отвратително — отговори Лиймас.

— Все пак си по-добре?

— Сигурно. — Лиймас се поколеба. — Онези копелета ме пребиха.

— Убил си единия пазач, нали знаеш?

— Така и предполагам... какво са очаквали, след като провеждат толкова глупава операция? Защо не ни арестуваха веднага? Защо изключиха осветлението? Не съм виждал по-сложна организация.

— Боя се, че германците имат склонност към сложни организации. В чужбина това се приема за ефективност.

Отново настъпи пауза.

— С теб какво се случи? — попита Лиймас.

— О, мен също ме пообработиха за разпит.

— Хората на Мундт?

— Хората на Мундт и самият Мундт. Странно усещане беше.

— Меко казано.

— Не, не, не физически. Физическата обработка беше истински кошмар, но, разбираш ли, Мундт много искаше да ме пребие. Не само заради признанието.

— Защото измисли тази история за...

— Защото съм евреин.

— О, Господи — тихо промълви Лиймас.

— Затова ме обработиха по-специално. Той ми шепнеше през цялото време. Беше много странно.

— Какво ти каза?

Фидлер не отговори. Накрая рече едва чуто:

— Всичко свърши.

— Защо? Какво се е случило?

— Денят, в който ни арестуваха, бях поискал от Президиума официална заповед за арестуването на Мундт като враг на народа.

— Ти си луд — казах ти, съвсем си се побъркал, Фидлер! Той никога...

— Имаше и други улики срещу него освен твоите показания. Улики, които съм събирал през последните три години, парче по парче. Думите ти просто ми дадоха необходимото потвърждение. Още щом осъзнах това, подготвих доклад и го изпратих до всички членове на Президиума, с изключение на Мундт. Те го получиха същия ден, в който поисках да издадат заповед за задържане.

— Денят, в който ни арестуваха.

— Да. Знаех, че Мундт ще се бори. Знаех, че има приятели в Президиума, или поне пионки, които го поддържат, достатъчно наплашени, за да хукнат при него още щом получат моя доклад. Но аз знаех, че накрая ще загуби. Президиумът имаше нужното оръжие, за да го унищожи. Те имаха доклада и през тези няколко дни, в които ние с теб бяхме подложени на разпит, те са го препрочитали много пъти и накрая са се убедили, че е верен. Видели са, че и другите са разбрали това. После са действували. Обединени от общия си страх, от общата слабост и знание, те се обърнаха против него и насрочиха трибунал.

— Трибунал?

— Секретен, разбира се. Ще се събере утре. Мундт е арестуван.

— Какви са другите улики, които си събрал?

— Трай и ще разбереш — отвърна Фидлер с усмивка. — Утре ще разбереш.

Фидлер замълча. Гледаше как Лиймас се храни.

— Този Трибунал — попита Лиймас, — как се провежда той?

— Зависи от президента. Това не е граждански съд — не забравяй. По-скоро прилича на разпитване — комисия за разпит, назначена от Президиума да разследва и да докладва по даден... проблем. Докладите ѝ съдържат препоръки. В случай като този

препоръката е равносилна на присъда, но остава в тайна, тъй като е част от дейността на Президиума.

— Как работи той? Има ли адвокати и съдии?

— Има трима съдии — отвърна Фидлер, — а всъщност има и адвокати. Утре аз лично ще изложа обвиненията срещу Мундт. Карден ще го защитава.

— Кой е Карден?

Фидлер като че ли се чудеше дали да отговори.

— Много суров човек е — рече той. — Иначе прилича на провинциален лекар, дребничък и снизходителен. Бил е в Бухенвалд.

— Мундт не може ли да се защитава сам?

— Мундт пожела така. Говори се, че Карден ще извика свидетел. Лиймас сви рамене.

— Това си е твоя работа — каза той.

Отново настъпи тишина. Накрая Фидлер промълви замислено:

— Нямаше така да ме е яд, не мисля, че щеше да ме е яд, поне не чак толкова, ако изтезанията бяха заради това, което съм — от омраза или завист. Разбираш ли? Тази безкрайна болка. И през цялото време си казваш: Или ще припадна, или постепенно ще свикна с нея, природата си знае работата. А пък болката се усилва, като цигулар, който се качва до горно ми. Мислиш си, невъзможно е да стане по-силна, но грешиш — това е то болката, усилва се непрекъснато. Единственото, което природата прави, е, че те води от нота към нота, като глухо дете, което учат да чува. И през цялото време той шепнеше: Евреин... евреин. Бих го разбрал, сигурен съм, ако го бе направил заради идеята, заради Партията ако щеш, или пък ако ме мразеше. Но не беше така. Той мразеше...

— Е, добре — сръза го Лиймас, — трябваше да си наясно, че е мръсно копеле.

— Да — рече Фидлер, — мръсно копеле е. — Изглеждаше възбуден. Искане да се похвали на някого, каза си Лиймас.

— Мислих много за теб — добави Фидлер. — Мислих за онзи наш разговор — спомняш ли си — за мотора?

— Какъв мотор? Фидлер се усмихна:

— Извинявай, това е буквален превод. Под „мотор“ имам предвид двигателя, духа, движещата сила, с каквото там име го наричат християните.

— Аз не съм християнин. Фидлер вдигна рамене.

— Знаеш какво искам да кажа — той се усмихна отново. — Това, което те смущава... Ще се изразя по друг начин. Да предположим, че Мундт е прав. Той ме караше да призная, знаеш ли? Трябваше да призная, че съм се съюзил с британските шпиони, които са замисляли убийството му. Той твърди, че цялата операция се води от британското разузнаване, за да ни подмами — да ме подмами, ако щеш — така че да ликвидирам най-добрия кадър на Отдела. С нашите камъни по нашата глава.

— И при мен опита с това — рече Лиймас равнодушно и добави: — Като че ли аз съм забъркал цялата тая проклета каша.

— Друго имам предвид: да предположим, че си го сторил, да речем, че е истина — давам го само за пример, нали разбираш, като хипотеза, би ли убил човек, невинен човек.

— Самият Мундт е убиец.

— Да предположим, че ле е. Представи си, че мен са искали да убият; Лондон би ли направил подобно нещо?

— Зависи. Зависи дали е наложително...

— А-а — доволно въздъхна Фидлер, — зависи дали е наложително. Всъщност точно като Сталин. Катастрофата и статистиката. Голямо облекчение е за мен.

— Защо?

— Трябва да се напиш — каза Фидлер. — Поръчай си каквото искаш за ядене. Ще ти донесат всичко; което пожелаеш. Утре ще говориш. — И като стигна до вратата, обърна се и рече: — Знаеш ли, съвсем еднакви сме, ето това е смешното.

Лиймас заспа бързо. Беше спокоен, като знаеше, че Фидлер е негов съюзник и че скоро ще изпратят Мундт на смърт. Той бе чакал това отдавна.

19.

СЪБРАНИЕ НА КВАРТАЛНАТА ОРГАНИЗАЦИЯ

Лиз беше щастлива в Лайпциг. Суровата обстановка ѝ харесваше, лишенията успокояваха душата ѝ. Малката къща, в която я бяха настанили, бе тъмна и мизерна, храната беше лоша и с нея гледаха да нахранят предимно децата. На масата обикновено говореха за политика — тя и фрау Люман, секретарката на кварталната организация в Лайпциг — Нойенхаген — дребна, посивяла жена, чийто съпруг беше началник на кариерата за чакъл в покрайнините на града. Лиз имаше чувството, че живее в религиозна общност — в манастир, кибуц или нещо подобно. На празен стомах светът ти изглежда по-добър. Лиз знаеше малко немски от леля си и се изненада колко бързо си го възстанови. Първо опита с децата, а те се усмихваха и ѝ помагаша. Впрочем държаха се с нея странно, сякаш личността ѝ притежаваше някакви свръхкачества или неизмерима стойност. На третия ден едно от тях събра смелост и я попита дали е донесла шоколад от „druben“ — оттам. Изобщо не беше се сетила за това и я досрамя. После те сякаш я забравиха.

Вечер бяха заети с партийна работа. Разнасяха литература, посещаваха партийните членове от квартала, които бяха закъснели с членския си внос или идваха нередовно на събрания. Ходиха в Районния комитет, за да обсъдят „проблемите, свързани с централизираното разпределение на селскостопанската продукция“, където присъстваха всички местни квартални секретари. Посетиха и заседанието на Консултативния работнически съвет в една фабрика от предградията.

Най-после, на четвъртия ден, дойде ред и за събранието на тяхната организация. За Лиз поне това щеше да бъде най-вълнуващото събитие, щеше да бъде пример за онова, в което един ден би могла да се превърне организацията им в Бейзуотър. Бяха избрали чудесно

заглавие на темата тази вечер — „Съвместното съществуване след двете войни“ — и очакваха рекорден брой посетители. Бяха обиколили целия квартал, бяха се погрижили същата вечер да няма друго събрание в околността, което да им съперничи, а и магазините не работеха до късно този ден.

Дойдоха седем души.

Седем души, Лиз, секретарката на кварталната организация и човекът от Районния комитет. Лиз не издаде безпокойството си, но беше страшно притеснена. Трудно съсредоточаваше вниманието си върху лектора, но дори когато успяваше да си наложи това, пак не можеше да го разбере, защото той говореше с дълги немски словосъчетания. Беше точно като събранията в Бейзуотър, като вечерната молитва по средата на седмицата от времето, когато още ходеше на църква — същата малка прилежна групичка от хора с объркани лица, същата нервна стеснителност, същото чувство за великата идея, оставена в ръцете на малките хора. Винаги изпитваше едно и също — ужасно наистина, но факт — щеше й се никой да не се появява, защото това бе абсурдно и предполагаше преследване, унижения — беше нещо, на което човек не би могъл да реагира.

Но седем души бяха нищо: дори по-лошо от нищо, тъй като свидетелстваха за инерцията на непревземаемите маси. Късаха ти сърцето.

Помещението беше по-хубаво от класната стая, която използваша в Бейзуотър, но и това не носеше утеха. В Бейзуотър дори търсенето на помещение й доставяше удоволствие. В началото се преструваха, че са нещо друго, съвсем не Партията. Наемаха задните стаички на разни кръчми, заседателната зала в „Ардена кафе“ или пък се срещаха тайно по домовете. После Бил Хейзъл от прогимназията се записа при тях и започнаха да използват неговата класна стая. Това беше риск — директорът знаеше, че Бил води драматичен състав, така че поне на теория имаше опасност да ги изгонят. Някак си това отговаряше повече на представите й, отколкото тази обществена зала от бетонни панели, с пукнатини по ъглите и снимката на Ленин. Защо ли я бяха сложили в тази глупава рамка? Множеството тръби от орган се подаваха в ъглите, а украсата от знамена бе потънала в прах. Обстановката й напомняше нещо от фашистките погребения. Понякога си мислеше, че Алек е прав — човек вярва в разни неща, защото изпитва такава необходимост, а

това, в което вярваш, само по себе си няма стойност, няма функция. Как го каза той: Кучето се чеше там, където го сърби. Различните кучета ги сърби на различни места. Не, не беше така, не беше прав Алек — ужасно е да го кажеш. Мирът, свободата и равенството — те са факт, разбира се. Ами историята — всички тези закони, които Партията доказва! Не, Алек греши: истината съществува извън хората, тя се доказва от историята, отделната личност трябва да ѝ се прекланя дори ако трябва да се принесе в жертва. Партията е авангард на историята, най-предната редица в борбата за мир... Поразколебана, тя прочете отново темата. Защо не дойдоха повече хора? Седем души са твърде малко. Те изглеждаха сърдити, сърдити и гладни.

След събранието Лиз изчака фрау Люман да събере непродадената литература от тежката маса до вратата, да попълни присъствената книга и да си облече палтото. Тази вечер бе студено. Лекторът си беше отишъл — според Лиз доста невъзпитано — преди обсъждането. Фрау Люман вече стоеше до вратата с ръка на електрическия ключ, когато от тъмнината навън се появи някакъв мъж и застана на входа. Само за миг на Лиз ѝ се стори, че това е Аш. Беше висок и рус и носеше мушама с кожени копчета.

— Другарката Люман? — попита той.

— Да?

— Търся една англичанка, другарката Голд. Тя живее у вас, нали?

— Аз съм Елизабет Голд — обади се Лиз и мъжът влезе в залата, затваряйки вратата след себе си. Светлината освети лицето му.

— Казвам се Халтен, от Районния комитет — и показва някакъв документ на фрау Люман, която още стоеше на входа. Тя кимна и погледна към Лиз малко притеснено. — От Президиума ме помолиха да предам съобщение за другарката Голд — каза той. — Отнася се до изменение в програмата ви — канят ви да присъствате на едно специално събрание.

— О — каза Лиз глуповато. Звучеше фантастично, че Президиумът въобще е чувал за нея.

— Това е жест — рече Халтен. — Жест на добра воля.

— Но аз... но фрау Люман... — започна Лиз безпомощно.

— Другарката Люман, сигурен съм, ще ви прости при тези обстоятелства.

— Разбира се — бързо се обади фрау Люман.

— Къде ще се проведе събранието?

— Трябва да тръгнем тази вечер — отвърна Халтен. — Чака ни дълъг път. Почти до Гьорлиц.

— До Гьорлиц... Къде е това?

— На изток — каза фрау Люман припряно. — На границата с Полша.

— Ще отидем с кола до вас. Можете да си съберете нещата и веднага след това да продължим.

— Тази вечер? Сега?

— Да — Халтен се държеше така, сякаш Лиз нямаше друг избор.

Чакаше ги голяма черна кола. Отпред имаше шофьор, а на капака — стойка за флагче. Приличаше ѝ на военна.

20.

ТРИБУНАЛ

Съдебната зала не беше по-голяма от училищна стая. В единия ѝ край имаше пет-шест пейки, на тях седяха телохранителите и пазачите и само тук-там сред зрителите можеха да се видят членове на Президиума и отбрани високопоставени служители. В другия край на стаята седяха тримата членове на Трибунала на столове с високи облегалки, поставени край неполирана дъбова маса. Над тях, спусната от тавана на три жици, висеше голяма червена звезда от шперплат. Стените на съдебната зала бяха бели като в затворническата килия на Лиймас.

От двете страни на масата, малко напред, седяха двама мъже. Столовете им бяха обърнати един срещу друг. Единият беше на средна възраст, може би около шестдесетте, със сива връзка и черен костюм, подобен на тези, с които хората от германската провинция ходят на църква. Другият мъж беше Фидлер.

Лиймас седеше на задните редове. От двете му страни стоеше по един пазач. Сред зрителите забеляза Мундт, който също бе обграден от полицаи. Русата му коса бе подстригана съвсем ниско, а широките рамене носеха познатата сива затворническа униформа. Според Лиймас обстоятелството, че той бе облечен в собствените си дрехи, докато Мундт носеше затворническа униформа, би могло да даде любопитно тълкуване за настроението на съда, или пък за влиянието на Фидлер.

Малко след като Лиймас се настани, председателят на Трибунала, който седеше в средата, удари звънеца. Звукът насочи вниманието на Лиймас нататък и той трепна, като разбра, че председателят е жена. Не беше изненадващо, че е пропуснал да забележи това. Тя беше около петдесетте, мургава жена, с малки очички. Подстригана беше като мъж — съвсем късо, и носеше една от онези тъмни и удобни туники, които бяха любимото облекло на

рускините. Тя огледа строго стаята, кимна на един пазач да затвори вратата и — веднага, без да се церемони, се обърна към съда.

— Всички знаете защо сме тук. Не забравяйте, съдебната процедура е тайна. Президиумът свика този Трибунал по спешност. Ние сме отговорни единствено пред Президиума. Ще изслушаме свидетелите както сметнем за уместно — тя небрежно посочи с пръст към Фидлер. — Другарю Фидлер, започвайте.

Фидлер се изправи. Той кимна леко към масата и извади от куфарчето до него купчина листове, подшити в единия ъгъл с черен шнур. Говореше тихо и гладко, със стеснение, което Лиймас досега не бе забелязал у него. Смяташе, че играе добре ролята си на човек, на който за съжаление е отредено да стегне въжето около врата на своя началник.

— Преди всичко трябва да знаете, ако още не сте разбрали — започна Фидлер, — че в деня, в който Президиумът е получил моя доклад върху дейността на другаря Мундт, аз бях арестуван заедно с политическия емигрант Лиймас. И двамата ни хвърлиха в затвора, и двамата ни... поканиха по насилствен начин да признаем, че всички тези ужасни обвинения са просто фашистки заговор срещу един верен наш другар.

От доклада, който ви представих, виждате как стана така, че проявихме интерес към Лиймас: ние сами го потърсихме, принудихме го да избяга и накрая го доведохме в демократична Германия. Не би могло да има по-добро доказателство за безпристрастността на Лиймас от това, че той все още отказва, по причини, които по-късно ще ви разясня, да повярва, че Мундт е бил британски агент. Затова е абсурдно да се твърди, че той е подставено лице: инициативата беше наша, а откъслечните, но същевременно много важни сведения на Лиймас ни дават само последно доказателство в дългия списък от улики, събирани през последните три години.

Пред себе си имате писмено изложение по случая. От мен се иска само да разтълкувам фактите, с които вече сте запознати. Обвинението против другаря Мундт е, че той е агент на империалистическите сили. Бих могъл, да отправя и други обвинения — че е доставял информация на британските тайни служби, че е превърнал Отдела в несъзнателно оръжие на една буржоазна държава, че преднамерено е прикривал реваншистки антипартийни групировки

и е приемал суми в чужда валута като възнаграждение. Всички тези обвинения произхождат от първото — че Ханс-Дитер Мундт е агент на империалистическите сили. Присъдата за такова престъпление е смърт. В нашето наказателно право няма по-сериозно престъпление от това, което излага държавата на опасност и срещу което органите на Партията да са по-бдителни. — Фидлер остави документите на масата.

— Другарят Мундт е на четиридесет и две години. Той е заместник-началник на Отдела за защита на народа. Неженен. Винаги е бил смятан за човек с изключителни способности, неуморим служител на партийните интереси и техен безмилостен защитник.

Нека да ви запозная с някои подробности от кариерата му. Привлечен е на работа в Отдела на двадесет и осем годишна възраст и е минал през обичайния инструктаж. След пробния период е бил натоварен със специални задачи в скандинавските страни — по-специално в Норвегия, Швеция и Финландия, — където успешно създава шпионска мрежа за борба срещу фашистките агитатори във вражеския лагер. Добре се е справил със задачата си и нямаме причини да предполагаме, че не е изпълнявал съвестно задълженията си като служител на Отдела. Но, другари, не бива да забравяте тази първа връзка със скандинавските страни. Мрежите, създадени от другаря Мундт, веднага след войната му осигуряват претекст след много години да пътува до Финландия и Норвегия, където задълженията му се превръщат в прикритие, осигуряващо му възможността да изтегли хиляди долари от чуждестранните банки като възнаграждение за предателската му дейност. Няма съмнение: другарят Мундт не е бил неволна жертва на тези, които се опитват да отрекат историята. Мотивите му са били на първо място страх, а после слабохарактерност и алчност. Мечтата му е била да натрупа огромно богатство. По ирония на съдбата точно тази сложна система, с помощта на която е задоволявал ненаситната си страст към парите, доведе до днешния процес, образуван от силите на справедливостта.

Фидлер спря и огледа стаята. Изведнъж очите му пламнаха. Лиймас го наблюдаваше с възхищение.

— Нека това бъде за урок — извика Фидлер — на всички врагове на държавата ни, чиито престъпления са толкова ужасни, че се зараждат само в тайна доба под прикритието на нощта! — Прилежен шепот се разнесе от малката групичка зрители в дъното на стаята. —

Те няма да избегнат наказанието на бдителния народ, чиято кръв искат да продадат! — Фидлер говореше така, сякаш се обръща към огромна аудитория, а не към шепата служители и пазачи, събрани в тясната, боядисана в бяло стая.

В този момент Лиймас разбра, че Фидлер не искаше да рискува — поведението на Трибунала, на ищеца и свидетелите трябваше да бъде политически безукорно. Фидлер знаеше, че в подобни случаи несъмнено има голяма опасност от контраобвинение и се презастраховаше: полемиката щеше да се отрази в протокола и голям смелчага ще е този, който се заеме да я опровергае.

Фидлер отвори папката пред себе си.

— В края на 1956 — а Мундт бе изпратен в Лондон като служител в Представителството на източногерманските стоманолейарни заводи. Имаше и специална допълнителна мисия — да вземе мерки срещу подривната дейност на емигрантските групи. По време на работа той се излагаше на големи опасности — в това никой не се съмнява — и постигна ценни резултати.

Вниманието на Лиймас отново се насочи към трите фигури в средата на масата. Отляво на председателката — тъмнокос младолик мъж. Очите му сякаш бяха полузатворени. Имаше права буйна коса и сивкаво, измъчено аскетично лице. Ръцете му бяха тънки и дълги и нервно си играеха с крайчето на купчината листове, поставени пред него. Без да знае защо, Лиймас предположи, че това е човекът на Мундт. От другата страна на масата седеше малко по-възрастен мъж, леко плешив, с открито приятно лице. На Лиймас му изглеждаше малко глуповат. Реши, че ако съдбата на Мундт виси на косъм, младият ще го защити, а жената ще го осъди. Смяташе също, че другият мъж ще се притесни от различието в мненията и ще подкрепи председателката.

Фидлер заговори отново:

— Вербуването е станало някъде към края на службата му в Лондон. Вече споменах, че той поемаше големи рискове и по този начин попада под ударите на тайната полиция, която издава заповед за арестуването му. Мундт, който нямаше дипломатически имунитет (Великобритания като членка на НАТО не признава нашия суверенитет), започва да се крие. Пристанищата и аерогарите били под наблюдение. Снимката и описанието му са разпространени из цялата

страна. И все пак, след като се крие два дни, другарят Мундт взима такси до аерогарата в Лондон и отлита за Берлин. Блестящо — бихте казали и наистина е така. При положение че е алармирана цялата британска полиция, всички пътища, железопътни гари, морски и въздушни линии са под непрекъснато наблюдение, другарят Мундт взима самолет от лондонското летище. Блестящо наистина. Или може би ще ви дойде наум, другари, като използвате и шестото си чувство, че е малко прекалено блестящо, прекалено лесно, че без съдействието на британските власти това никога не би могло да се случи! — От задната част на стаята, този път по-спонтанно, отново се разнесе шепот. Ето истината: англичаните залавят Мундт. В един кратък, но паметен разговор те са му предложили класическите възможности. Какво да избере — да прекара години в империалистическия затвор, да сложи край на тази блестяща кариера или да се завърне най-неочаквано и драматично в родината и да разгърне многообещаващите си възможности? Англичаните, разбира се, поставят условие за завръщането му — да ги снабдява с информация, а те ще го възнаграждават с големи суми. И така с морковче за примамка и с пръчка, скрита зад гърба, Мундт е завербуван.

Оттук нататък англичаните имат интерес да го лансират в службата. Още не можем да докажем, че ликвидирането на някои дребни западни разузнавачи се дължи на господарите империалисти, които са предали собствените си сътрудници — тези, които са могли да пожертвуват, — за да повишат престижа на Мундт. Не можем да го докажем, но това е догадка, която доказателствата позволяват.

От шестдесета година насам — годината, в която другарят Мундт стана началник на секция Контрашпионаж в Отдела — от всички краища на света до нас стигнаха сведения, че в редовете ни на най-висок ранг има внедрен шпионин. Всички знаете, че Карл Римек беше шпионин. Смятахме, че като го премахнем, ще унищожим злото. Но слуховете упорствуваха.

В края на 1959 г. бивш наш сътрудник се свърза в Ливан с един англичанин, за когото се знае, че е посредник на тяхната разузнавателна служба. Той му предлага — разбрахме малко след това — пълно описание на двете секции на Отдела, в които е работил. Предложението му, след като го предали в Лондон, е отхвърлено.

Много странно. Това може да означава единствено, че англичаните вече притежават тези сведения и че те са съвсем пресни.

Някъде от средата на 60 — те години започнахме да губим сътрудниците си в чужбина със застрашителна скорост. Често те биваха арестувани само седмици след пристигането им. Понякога, макар и не много често, враговете се опитваха да обърнат собствените си агенти срещу нас. Като че ли това не ги интересуваше особено И после — беше в началото на 1961, ако не ме лъже паметта — късметът ни заработи. Получихме по начини, които няма да описвам сега, обобщение на цялата информация за Отдела, с която разполага британското разузнаване. Тя беше пълна, точна и изумително нова. Показах я на Мундт, разбира се — той ми беше началник. Каза ми, че съвсем не е изненадан, но правел някои разследвания и за да не им навредя, не бивало да предприемам нищо. Признавам, в този момент ми хрумна мисълта, колкото неясна и фантастична да изглеждаше тя, че самият Мундт е предавал сведенията. Имаше и други признаци...

Надали е нужно да ви казвам, че последният, ама най-последният човек, когото можеш да заподозреш в шпионаж, е началникът на секция Контрашпионаж. Идеята е толкова ужасяваща, толкова мелодраматична, че малцина биха я допуснали до съзнанието си, камо ли да я изразят на глас! Признавам, че аз самият се чувствам гузен заради огромната неохота, с която достигнах до това на пръв поглед фантастично заключение. Сгреших.

Но, другари, последното доказателство е в ръцете ни. Предлагам да повикаме свидетеля веднага — той се обърна и погледна към задните редове. — Доведете Лиймас.

Пазачите от двете му страни се изправиха и Лиймас се промъкна до криволичетата пътека в средата на залата, широка не повече от седемдесетина сантиметра. Един пазач му направи знак, че трябва да застане с лице към масата. Фидлер беше само на около два метра от него. Първа започна председателката:

— Свидетеля, как се казвате? — попита тя.

— Алек Лиймас.

— На колко сте години?

— Петдесет.

— Женен ли сте?

— Не.

— Но сте били?

— Не съм женен в момента.

— Професия?

— Помощник-библиотекар. Фидлер го прекъсна ядосано:

— Но преди работеше в британската разузнавателна служба, нали? — тросна се той.

— Така е. Допреди една година.

— Трибуналет е прочел докладите от твоя разпит — продължи Фидлер. — Искам да им кажеш пак за разговора си с Питър Гилъм през май миналата година.

— Имаш предвид, когато говорихме за Мундт?

— Да.

— Казах ти. Беше в Цирка, Службата в Лондон, Главното управление, което се намира на Кеймбридж Съркъс. Срегнах Питър в коридора. Знаех, че работи по случая Фенън и го попитах какво е станало с Джордж Смайли. После заговорихме за смъртта на Дитер Фрей и за Мундт, който беше забъркан в тази история. Питър каза, че според него Мастън — тогава Мастън на практика ръководеше случая — в действителност не искал Мундт да бъде заловен.

— Ти как изтълкува това? — попита Фидлер.

— Знаех, че Мастън нещо е объркал конците със случая Фенън. Затова не иска Мундт да се появи в Оулд Бейли и да изкара на повърхността цялата мръсотия.

— Ако бяха заловили Мундт, щеше ли да има законно обвинение? — намеси се председателката.

— Зависи от това, кой ще го залови. Ако го беше хванала полицията, щяха да докладват за него в Хоум Офис. След това за нищо на света не биха могли да предотвратят съдебния процес.

— А ако го бе заловила твоята служба? — запита Фидлер.

— О, това е друга работа. Предполагам, че или щяха да го подложат на разпит и да се опитат да го заменят с някой наш човек в затвора там, или пък щяха да му дадат билета.

— Какво означава това?

— Да се отърват от него.

— Да го ликвидират? — сега Фидлер задаваше всички въпроси, а членовете на Трибунала съвестно си водеха бележки в палките.

— Не знам какво правят. Никога не съм бил замесен в тия неща.

— Нямаше ли да се опитат да го вербуват за техен агент?

— Да, но не успяха.

— Откъде знаеш?

— О, Господи! Колко пъти ще ти повтарям. Аз да не съм някой проклет дресиран тюлен. Бях шеф на берлинската команда в продължение на четири години. Ако Мундт е бил от нашите, щях да знам. Нямаше начин да не знам.

— Добре.

Фидлер изглеждаше доволен от отговора и вероятно беше сигурен, че останалите от Трибунала не са. Той насочи вниманието си към операция „Ролинг Стоун“, накара Лиймас да разкаже още веднъж за специалните и сложни разпоредби за безопасност, прилагани при разнасянето на архива, за писмата до банките в Стокхолм и Хелзинки и за единствения отговор, който Лиймас бе получил.

Фидлер се обърна към Трибунала и обясни:

— От Хелзинки не получихме писмо. Не зная защо. Но нека да обобщя. Лиймас е внесъл пари в Стокхолм на петнадесети юни. Един от документите пред вас е копие от писмото на Ройъл Скандинейвиън Банк, адресирано до Робърт Ланг. Робърт Ланг е името, което Лиймас е използвал, за да открие депозитната сметка в Копенхаген. От него (дванадесетото поред във вашите папки) ще разберете, че цялата сума — десет хиляди долара — е била изтеглена от собственика на сметката след една седмица. Надявам се — продължи Фидлер, като посочи с глава неподвижната фигура на Мундт, седнал на първия ред, — че обвиняемият не отрича посещението си в Копенхаген на двадесет и първи юни, чиято цел официално е била свързана със секретната работа на Отдела.

Той спря и след малко пак продължи:

— Лиймас е бил в Хелзинки — втория път, когато е внасял пари — някъде около двадесет и четвърти септември. — Той повиши глас, обърна се и погледна право в Мундт. — На трети октомври другарят Мундт направи тайнствено пътешествие до Финландия — официално пак по служба от Отдела.

Настъпи тишина. Фидлер се обърна бавно и отново отправи въпрос към Трибунала. Попита с приглушен и същевременно заплашителен глас:

— Оплаквате се, че доказателствата са косвени? Да ви припомня още нещо. — Той се обърна към Лиймас. — По време на работата си в Берлин ти беше във връзка с Карл Римек, бившия секретар на Президиума на Единната социалистическа партия. Какъв характер имаха вашите отношения?

— Беше мой агент до момента, в който хората на Мундт го застреляха.

— Точно така. Беше убит от хората на Мундт. Един от неколцината шпиони, които бяха ликвидирани набързо от другаря Мундт, без да могат да бъдат разпитани. Но преди хората на Мундт да го застрелят, той беше агент на британските тайни служби?

Лиймас кимна.

— Би ли описал срещата между Римек и мъжа на име Кънтроул?

— Кънтроул дойде в Берлин от Лондон, за да се срещне с Карл. Мисля, че Карл беше един от най-продуктивните ни агенти и Кънтроул искаше да го види.

Фидлер го прекъсна:

— Беше и един от най-доверените, нали?

— О, да! В Лондон обичаха Карл, той беше безпогрешен. Когато Кънтроул дойде, уредих така, че Карл да дойде в моя апартамент и тримата вечеряхме заедно. Всъщност не ми беше много приятно Карл да идва там, но не можех да кажа това на Кънтроул. Трудно е да се обясни, но понякога имат разни прищевки в Лондон, толкова са изолирани от действителността, че много ме беше страх да не би да намерят някакво извинение и сами да поемат Карл — способни са на това.

— И така ти уреди тримата да се срещнете — рязко се намеси Фидлер. — Какво се случи после?

— Кънтроул предварително ме беше помолил да направя така, че двамата с Карл да прекарат петнадесетина минути насаме, затова по едно време се престорих, че скочът ми е свършил и излязох. Отбих се у Де Джонг. Изпих няколко чашки там и взех на заем бутилка. После се върнах.

— Как ги намери?

— Какво имаш предвид?

— Кънтроул и Римек още ли разговаряха? И ако е така, за какво?

— Когато се върнах, изобщо не говореха.

— Благодаря. Можеш да седнеш.

Лиймас се върна на мястото си в дъното на стаята. Фидлер се обърна към тримата членове на Трибунала и започна:

— Първо искам да говоря за шпионина Римек, който бе застрелян — Карл Римек. Пред себе си имате списък на цялата информация, която той е предал на Алек Лиймас в Берлин, дотолкова, доколкото си спомня Лиймас. Предателството му е страхотно. Нека да обобща. Римек е дал на господарите си подробно описание на функциите и персонала на целия Отдел. Бил е в състояние, ако вярваме на Лиймас, да опише работата дори по време на тайните сесии. Като секретар на Президиума той е могъл да им предоставя и протоколите за най-секретната им дейност. Това не го е затруднило. Той лично прибираще докладите от всяко събрание. Но достъпът на Римек до секретната дейност на Отдела е друг въпрос. Кой в края на 1959 г. включи Римек в Комитета за защита на народа, тази толкова важна подкомисия на Президиума, която координира и обсъжда дейността на органите за сигурност? Кой предложи Римек да има привилегията да разполага с архивите на Отдела? Кой го поддържаше във всеки етап от кариерата му от 1959 — а насам (годината, в която Мундт се завърна от Англия, спомняте ли си), който го избираше за постове, свързани с изключителна отговорност? Ще ви кажа — заяви Фидлер. — Същият този човек, който заемаше най-подходящото място да го прикрива в шпионската му дейност — Ханс-Дитер Мундт. Да си спомним как Римек се свърза със западните разузнавателни служби в Берлин — как откри колата на Де Джонг по време на пикник и сложи в нея филма. Не сте ли изумени от осведомеността на Римек? Как е можел да знае къде ще намери колата, и то точно в този ден? Самият Римек нямаше кола, не би могъл да проследи Де Джонг от дома му в Западен Берлин. Би могъл да знае само по един начин — чрез службата на собствената ни полиция за сигурност, която автоматически е започнала да докладва за появата на Де Джонг веднага щом колата е преминала през пропускателния пункт на междинния сектор. Тези сведения се предаваха на Мундт, а Мундт ги е съобщил на Римек. В това се състои обвинението срещу Мундт, повтарям — Римек беше негов човек, връзка между Мундт и господарите му от империалистическия лагер.

Фидлер поспря, след това добави тихо:

— Мундт — Римек — Лиймас: това са били командните звена, а основно правило в шпионските методи в цял свят е, че всяка брънка от веригата се държи в неведение, доколкото това е възможно, за останалите. Съвсем правилно е Лиймас да твърди, че не знае нищо за предателството на Мундт — това е просто доказателство за ефективните мерки за сигурност, които началниците му в Лондон са взели.

Казаха ни също, че цялата операция „Ролинг Стоун“ е била проведена при особено секретни условия, че Лиймас има много бегла информация за съществуването на разузнавателната секция под ръководството на Питър Гилъм, за която се предполага, че изследва икономическите условия в нашата република, — секция, която изненадващо фигурира в списъка за достъп на „Ролинг Стоун“. Нека ви припомня, че същият този Питър Гилъм бе един от английските офицери, привлечени в разследването на дейността на Мундт по време на престоя му в Англия.

По-младият мъж на масата вдигна молива си и попита, като се втренчи във Фидлер със студените си, широко отворени очи:

— Защо тогава Мундт ликвидира Римек, щом той е бил негов агент?

— Не е имал друг избор. Римек беше заподозрян. Любовницата му се е похвалила и проявявайки недискретност, го е издала. Мундт наредил да го застрелят на място. Съобщил му, че трябва да бяга и опасността от предателство била премахната. По-късно Мундт ликвидирал и жената.

Искам да се спра за момент върху методите на Мундт. След завръщането му в Германия през 1959 г. британското разузнаване играе на изчакване. Съгласието на Мундт да им сътрудничи е трябвало тепърва да се доказва на практика, затова те му дават инструкции и чакат, готови да плащат и да се надяват на добри резултати. По това време Мундт нямаше висш ранг в нашата служба — нито пък в Партията, — но доста неща е забелязвал и е започнал да докладва за тях. Разбира се, той е поддържал връзка с началниците си без чужда помощ. Можем да предполагаме, че са се срещали в Западен Берлин, че по време на кратките му пътувания до скандинавските страни и другаде те са влизали във връзка с него и са го разпитвали. Първоначално англичаните сигурно са били предпазливи — кой няма

да бъде? Много старателно са съпоставили всичко, което той им предавал, с това, което вече знаят. Бояли се, че ще ти играе двойна игра. Постепенно разбрали, че са открили златна мина. Мундт се заел с своята предателска дейност с онази систематична деловитост, с която е пословичен. В началото — това мое предположение, то се разбира, другари, на дългогодишния ми опит в тази работа, а и на свидетелството на Лиймас, — през първите няколко месеца не са посмели да създадат мрежа, в която да участва Мундт. Оставят го като вълк единак, обслужват го, плащат му и му дават нареждания отделно от берлинската организация. В Лондон основават под ръководството на Гилъм (защото той вербува Мундт в Англия) миниатюрни секции с двойни функции, чиито задачи са тайна дори за хората от Службата. Изключение прави само един отбран кръг от служители. Те плащали на Мундт по специална система, наречена „Ролинг Стоун“, и без съмнение приемали информация от него с безкрайна предпазливост. Както виждате, всичко това съвпада с протестите на Лиймас, че съществуването на Мундт му е било неизвестно, макар че както ще видите по-нататък — той не само му плащал, но към края буквално получавал от Римек и предавал на Лондон сведенията, до които се е добрал Мундт.

Към края на 1959 г. Мундт съобщава на лондонските си началници, че в Президиума е открил човек, който би им служил като посредник. Този човек е Карл Римек.

Как Мундт е открил Римек? Как е посмял да говори с него, за да получи съгласието му за сътрудничество? Не забравяйте изключителната позиция на Мундт. Той имаше достъп до целия архив на службата за сигурност, можеше да подслушва телефони, да отваря писма, да поставя хора под наблюдение, имаше неоспорими права да разпитва всеки, когото пожелае, и е виждал като на длан техния личен живот. Преди всичко можеше за секунди да потуши възникнало съмнение, като обърне срещу хората точно това оръжие — гла са на Фидлер трепереше от ярост, — чието предназначение бе да ги защитава. — Той продължи, като без усилие възвърна разумния си тон:

— Сега виждате какво е направил Лондон. Продължавайки да пазят личността на Мундт в тайна, те насърчават вербуването на Римек и успяват да създадат непряк контакт между Мундт и берлинската команда. Това е значението на връзката на Римек с Де Джонг и Лиймас.

Така трябва да тълкувате свидетелствата на Лиймас, така трябва да преценявате предателството на Мундт.

Той се обърна и заставайки лице в лице с Мундт, изкрещя:

— Ето го вашия диверсант и терорист! Ето го човека, който продаде правата на хората!

Приключвам. Искам да кажа само още едно нещо. Мундт си създаде име на лоялен и безкомпромисен защитник на народа и накара завинаги да замлъкнат онези езици, които можеха да издадат тайната му. Така той убиваше в името на народа, за да прикрие фашисткото си предателство, и градеше кариера в нашата Служба. Невъзможно е да си представим по-ужасно престъпление от това. Затова накрая, след като правел всичко възможно да защити Карл Римек от подозренията, които постепенно започват да го обграждат, той издава заповед да го застрелят при първа възможност. Ето защо организира убийството на неговата любовница. И когато дойде време да дадете своята присъда на Президиума, не се колебайте да разкриете цялата жестокост на неговото престъпление. За Ханс-Дитер Мундт смъртта би била милостиво наказание.

21.

СВИДЕТЕЛЯТ

Президентката се обърна към дребния мъж в черен костюм, който седеше точно срещу Фидлер.

— Другарю Карден, вие представлявате другаря Мундт. Искате ли да разпитате свидетеля Лиймас?

— Да, да, след малко — отвърна той, изправи се и усърдно намести дръжките на очилата със златна рамка зад ушите си. Имаше благ, малко недодялан вид. Косата му беше бяла.

— Становището на другаря Мунд е — започна той, мекият му глас имаше доста приятен тембър, — че Лиймас лъже, че другарят Фидлер преднамерено или поради нещастно стечение на обстоятелствата е бил въввлечен в заговор за подривна дейност срещу Отдела, за да компрометира по този начин органите за сигурност на нашата социалистическа държава. Не оспорвам факта, че Карл Римек е бил британски агент — за това има доказателства. Но оспорвам твърдението, че Мундт му е бил сътрудник или пък, че е приемал пари, за да предаде Партията. Нашето мнение е, че за това обвинение няма обективни доказателства, че другарят Фидлер е главозамаян от мечтите си за власт и е толкова заслепен, че е загубил здравия си разум. Уверени сме, че Лиймас е започнал да играе роля още от момента, в който се е завърнал от Берлин в Лондон, че е симулирал бърз морален упадък и накрая пълна деградация, алкохолизъм и затъване в дългове, че се е нахвърлил върху търговеца на обществено място и престорено е демонстрирал антиамерикански настроения — всичко това само за да привлече вниманието на Отдела. Твърдим, че английското разузнаване съвсем преднамерено е оплело около другаря Мундт мрежа от веществени доказателства — изплащането на суми в чужди банки, така че изтеглянето им да съвпадне с посещението на Мундт в тази или онази страна. Случайно подметнатите от Питър Гилъм сведения, тайната среща между Кънтроул и Римек, на която се е състоял разговор в отсъствието на Лиймас: всичко това е образувало верига от лъжливи

показания и другарят Фидлер, на чиито амбиции англичаните съвсем правилно са заложили, ги е приел. По такъв начин той е станал съучастник на чудовищен заговор да се провали — всъщност да се ликвидира, тъй като сега е застрашен животът на Мундт, един от най-преданите защитници на републиката. Нима не е съвсем в стила на англичаните — подстрекателство, подривна дейност и търговия с хора — да замислят тази отчаяна операция? Какво друго им остава, след като издигнахме стената в Берлин и вече контролираме притока на западни шпиони? Жертва сме на техния заговор. В най-добрия случай другарят Фидлер е отговорен за това, че е допуснал много сериозна грешка, а в най-лошия — че е бил съучастник на империалистическите шпиони в опита им да подкопаят сигурността на работническата ни държава и да пролеят невинна кръв.

Ние също имаме свидетел — той кимна любезно на съда. — Да, и ние имаме свидетел. Защото, смятате ли наистина, че през цялото това време другарят Мундт не е бил наясно с трескавото заговорничене на Фидлер? Наистина ли вярвате в това? Той е усетил още преди месеци, че мозъкът на Фидлер боледува. Другарят Мундт лично даде разрешение да направим връзка с Лиймас в Англия — смятате ли, че би поел този луд риск, ако сам той е бил замесен? И когато докладите от първите разпити на Лиймас стигнаха до Президиума, какво предполагате — че той ги е изхвърлил, без да ги прочете? А след това, когато Лиймас дойде в нашата страна и Фидлер сам се хвана да го разпитва и докладите спряха да пристигат, вярвате ли, че другарят Мундт е бил толкова тъп, че да не се досети какво мъти Фидлер? Когато получихме първите сведения на Питърс от Хага, Мундт трябваше само да погледне датите на посещенията на Лиймас в Копенхаген и Хелзинки, за да разбере, че цялата работа е нагласена — заговор, който е насочен лично срещу него и цели да го дискредитира. Датите действително съвпадаха с пътуванията на Мундт до Дания и Финландия — Лондон ги беше избрал точно по тази причина. И Мундт като Фидлер беше запознат с тези „по-ранни признаци“ — не забравяйте това. Той също търсеше шпионина в отдела...

И така, когато Лиймас дойде в демократична Германия, Мундт в захлас го следеше как подхранва подозренията на Фидлер с намеци и с косвени улики, без да ги преувеличава, нали разбирате, без да акцентира на тях, пуснати тук и там с коварно нехайство. А и почвата

вече беше подготвена — мъжът в Ливан и фантастичното бягство, за което спомена Фидлер. И двете сякаш потвърждават съществуването на високопоставени шпиони в Отдела...

Всичко беше чудесно нагласено. Можеше наистина да превърне — и все още може — поражението, което англичаните претърпяха със загубата на Карл Римек, в забележителна победа.

Другарят Мундт обаче взе предпазни мерки, докато англичаните с помощта на Фидлер замисляха убийството му. Той нареди да се проведе много задълбочено разследване в Лондон. Запозна се с всяка незначителна подробност от двойствения живот, който Лиймас водеше в Бейзуотър. Разбирате ли, той търсеше някаква човешка грешка в заговора, организиран с едва ли не нечовешка прецизност. Смяташе, че някъде по време на продължителното си изгнание от обществото Лиймас не може да не престъпи клетвата си да живее в бедност и пиянство, упадък и преди всичко в самота. Ще почувствува нужда от другар, може би от любовница. Ще закопнее за топлина, за човешки отношения, ще поиска да разкрие нещо от душата на другата личност, която живее в него. И, виждате ли, другарят Мундт излезе прав. Лиймас, този квалифициран, опитен оперативен работник, направи една толкова елементарна грешка, толкова човешка, че... — той се усмихна. — Ще изслушаме свидетеля, но малко по-късно. Той е тук, другарят Мундт се постара да осигури присъствието му. Каква възхитителна предвидливост. По-нататък ще призова този свидетел. — Физиономията му изглеждаше някак си дяволита, сякаш искаше да каже, че трябва да му позволят една малка шега. — В това време бих желал, ако е възможно, да задам няколко въпроса на този неохотен обвинител, мистър Алек Лиймас.

— Кажи ми, добре ли си материално?

— Не се прави на глупак, по дяволите — сръза го Лиймас. — Знаеш как ме въвлякоха в това.

— Да наистина — потвърди Карден. — Много майсторски. Тогава да разбирам, че нямаш абсолютно нищо?

— Да, така е.

— Имаш ли приятели, които биха могли да ти услужат с пари или да ти ги дадат безвъзмездно? Да изплатят дълговете ти?

— Ако имах, нямаше да съм тук сега.

— Никакви? Не допускаш, че може да съществува някой благодетел, някой, за когото може би си забравил, който би се заел да ти помогне да стъпиш на крака... би се разплатил с кредиторите ти или нещо такова?

— Не.

— Благодаря. Друг въпрос: познаваш ли Джорж Смайли?

— Разбира се. Той работеше в Цирка.

— Вече е напуснал британското разузнаване?

— Измете се след случая Фенън.

— А, да — случаят, в който бе замесен Мундт. Срещал ли си го оттогава?

— Един-два пъти.

— А виждал ли си го, откакто напусна Цирка? Лиймас се подвоуми.

— Не — каза той.

— Не те ли посети в затвора.

— Не. Никой не е идвал.

— А преди да влезеш в затвора?

— Не.

— След като те пуснаха на свобода — всъщност деня, в който те освободиха, — тогава те вербуваха, нали, един човек, Аш се казва?

— Да.

— Обядвахте заедно в Сохо. След като се разделихте, къде отиде?

— Не си спомням. Сигурно съм отишъл в някоя кръчма — нямам представа.

— Нека да ти помогна. Отишъл си до Флийт Стрийт и си се качил на автобуса. Оттук нататък май си кръстосвал на зигзаг с автобуси, метро и частна кола — до Челси. Спомняш ли си това? Ако искаш, мога да ти покажа доклада, тук е.

— Сигурно е така. Е, и?

— Джордж Смайли живее на Бейзуотър Стрийт, точно зад Кингс Роуд, това искам да ти кажа. Колата, в която си бил, е завила по Бейзуотър Стрийт и нашият човек докладва, че те е оставил пред номер девет. Оказа се, че това е къщата на Смайли.

— Глупости — заяви Лиймас — Сигурно съм отишъл в „Ейт Белс“; тя е любимата ми кръчма.

— С частна кола?

— И това са глупости. Предполагам, че с такси. Имам ли пари, веднага ги харча.

— Но защо цялата тази гонитба дотам?

— И това са измишльотини. Сигурно са търчали след някой друг. Напълно в идиотския им стил.

— Да се върнем на първоначалния ми въпрос. Не ти ли се вярва, че Джордж Смайли би проявил интерес към теб, след като напусна Цирка?

— Господи, не.

— Нито пък към положението ти, след като влезе в затвора, нито, че би харчил пари по близките ти, нито, че е искал да те види след срещата ти с Аш?

— Не. Изобщо нямам представа какво се опитваш да кажеш, Карден, но отговорът е: не. Ако познаваше Смайли, нямаше да питаш. Надали съществуват хора, по-различни от нас двамата.

Карден изглеждаше много доволен, усмихваше се и кимаше с глава, докато си нагласяше очилата и педантично прелистваше папките пред себе си.

— О, да — рече той, сякаш бе забравил нещо. — Колко пари имаше, когато поиска кредит от бакалина?

— Нямах нищо — нехайно отвърна Лиймас. Цяла седмица, може би и повече, нямах пукната пара.

— От какво живееше?

— Оттук-оттам. Бях болен — имах треска. Седем дни почти не бях хапвал. Предполагам, че и това ме е изнервило — накарало е чашата да прелее.

— Разбира се, имаше да получаващ още пари от библиотеката?

— Откъде знаеш — рязко попита Лиймас. — Бил ли си там?

— Защо не отиде да си ги прибереш? Тогава нямаше да става нужда да искаш кредит, нали, Лиймас? Той сви рамене.

— Забравил съм. Сигурно защото библиотеката не работи в събота.

— Разбирам. Сигурен ли си, че не работи в събота сутрин?

— Не. Така предполагам.

— Ясно. Благодаря, това е всичко, което искам да знам. Лиймас седна на мястото си. В този момент вратата се отвори и в стаята влезе

някаква жена. Беше дебела и грозна, носеше сив гащеризон с нашивки на ръкава. Зад нея стоеше Лиз.

22.

ПРЕДСЕДАТЕЛКАТА

Тя влезе в съдебната зала бавно, оглеждайки се с широко отворени очи, като сънено дете, което е попаднало в ярко, осветена стая. Лиймас беше забравил колко, е млада. Спря се, щом го видя седнал между двамата пазачи.

— Алек! Пазачът до нея я подхвана за ръката и я поведе напред към мястото, където до преди малко бе стоял Лиймас. В залата беше съвсем тихо.

— Как се казвате, дете? — попита рязко председателката. Дългите ръце на Лиз висяха До тялото с отпуснати пръсти.

— Как се казвате? — повтори тя, този път по-силно.

— Елизабет Голд.

— Членувате в Английската комунистическа партия?

— Да.

— И сте на посещение в Лайпциг?

— Да.

— Кога влязохте в Партията?

— През хиляда деветстотин петдесет и пета. Не, петдесет и четвърта, мисля, че беше...

Прекъсна я шум и раздвижване — скрибуцане на мебели, които някой разбутваше, и после гласът на Лиймас — дрезгав, грозен фалцет — изпълни стаята.

— Копелета такива! Оставете я на мира!

Лиз се обърна ужасена. Видя го — изправен, с пребледняло разкървавено лице, дрехите му — раздърпани, видя как единият пазач го удря с юмрук и как той залита. След това и двамата пазачи се нахвърлиха отгоре му, изправиха го с ръце, извити високо зад гърба. Главата му клюмна върху гърдите, после от болка се изви настрани.

— Изведете го, ако пак мръдне — нареди председателката и кимна на Лиймас предупредително, като добави — по-нататък, ако искате можете пак да вземете думата. Почакайте. — След това се

обърна към Лиз и отсече: — Не може да не знаете кога сте постъпили в Партията.

Лиз не каза нищо. Председателката изчака малко, след това сви рамене. Накрая се наклони напред, втренчи се в Лиз и попита:

— Елизабет, във вашата Партия казвали ли са ви за необходимостта да се пази тайна?

Лиз кимна. — И са ви предупредили никога, никога да не питате своите другари за организационната структура на Партията?

Лиз кимна отново.

— Да — рече тя, — разбира се.

— Днес ви предстои сериозно изпитание, ще проверим спазвате ли това правило. За вас ще е много по-добре, далеч по-добре да не знаете нищо. Абсолютно нищо — добави тя, като изведнъж наблегна на думите си. — Това ще трябва да ви задоволи: ние тримата на тази маса заемаме много високи партийни постове. Действията ни са достояние на Президиума и защитават интересите и сигурността на Партията. Трябва да ви зададем няколко въпроса и отговорите ви са от огромно значение. Ако отговаряте вярно и смело, вие подпомагате каузата на социализма.

— Но кого — прошепна тя, — кого съдите? Какво е направил Алек?

Председателката погледна към Мундт зад нея и каза:

— Може би никого не съдим. Там е въпросът. Може би само обвинителите. Не би трябвало да има значение кой е обвиняемият — добави тя, — това, че не знаете, гарантира вашата безпристрастност.

В малката зала настъпи тишина. После с толкова тих глас, че председателката инстинктивно обърна глава, за да долови думите, Лиз попита:

— Алек ли? Лиймас ли?

— Казах ви — настояваше председателката, — по-добре е за вас — много по-добре — да не знаете. Трябва да кажете истината и ще си вървите. Това е най-разумното нещо, което можете да сторите.

Лиз сигурно бе направила някакъв жест или бе прошепнала нещо, което другите не чува, защото председателката се наведе отново напред и рече:

— Слушайте, дете, искате ли да се върнете в къщи? Правете каквото ви казвам и ще си идете. Но ако... — тя спря, посочи с ръка

към Карден и добави загадъчно: — Този другар иска да ви зададе няколко въпроса, няма да са много. После ще ви пуснем. Говорете истината.

Карден се изправи и се усмихна с благата си усмивка на църковен настоятел.

— Елизабет — попита той, — Алек Лиймас беше ваш любовник, нали?

Тя кимна.

— Срегнахте се в библиотеката в Бейзуотър, където работите?

— Да.

— Не го познавахте преди това? Лиз поклати Отрицателно глава.

— Срегнахме се в библиотеката — промълви тя.

— Имали ли сте много любовници, Елизабет? Какъвто и да беше, отговорът не се чу, тъй като Лиймас отново се развика:

— Карден, свиня такава — но щом го чу, тя се обърна и каза доста високо: — Алек, недей, ще те отведат.

— Да — обади се председателката сухо, — наистина.

— Кажете ми — с лекота се върна на темата Карден, — Алек беше ли комунист?

— Не.

— Знаеше ли, че сте комунистка?

— Да. Казах му.

— Как реагира той, когато му съобщихте, Елизабет?

Не знаеше дали трябва да излъже, това бе най-ужасното. Въпросът дойде толкова бързо, че нямаше възможност да мисли. През цялото време те слушаха, наблюдаваха, чакаха някоя дума или може би жест, който щеше страшно да навреди на Алек. Не можеше да лъже, без да знае за какво. Щеше да сбърка и Алек щеше да умре — дълбоко в себе си беше убедена, че Лиймас е в опасност.

— Какво каза той тогава? — повтори Карден.

— Изсмя се. Алек стои над тия неща.

— Вярвате ли, че наистина е така?

— Разбира се.

Младият мъж от съдийската маса се обади повторно. Очите му бяха полузатворени:

— Смятате ли, че можете да съдите за някого по такъв начин? Че човек може да се постави над хода на историята и законите на

диалектиката?

— Не зная. Просто така мислех.

— Няма значение — рече Карден. — Кажете ми, той беше ли весел човек, все засмян и така нататък?

— Не. Не се смееше често.

— Но се засмя, когато му казахте, че членувате в Партията. Знаете ли защо?

— Мисля, че ненавиждаше Партията.

— Смятате ли, че я мразеше? — нехайно попита Карден.

— Не знам — тъжно отвърна Лиз.

— Беше ли човек на крайностите — силно да обича и да мрази?

— Не... не, не беше.

— Но се нахвърли върху бакалина. Защо ли го е направил? Лиз изведнъж загуби доверие в Карден. Вече не вярваше на галещия глас и лицето на добър вълшебник.

— Не знам.

— Но сте мислили за това?

— Да.

— Е, до какво заключение стигнахте?

— До никакво — каза Лиз равно.

Карден я погледна замислено, може би малко разочаровано, сякаш си беше забравила катехизиса.

— Знаехте ли — попита той, сякаш задаваше съвсем обикновен въпрос, — знаехте ли предварително, че Лиймас ще удари бакалина?

— Не — отговори Лиз, може би прекалено бързо, така че в последвалата пауза усмивката на Карден се стопи и на лицето му се изписа изражение на развеселено любопитство.

— Като изключим днешният ден — запита той накрая, — кога за последен път се видяхте с Лиймас?

— Не съм го виждала откакто отиде в затвора — отвърна Лиз.

— В такъв случай кога го видяхте за последен път? — гласът беше любезен, но настоятелен.

Лиз страшно съжаляваше, че е с гръб към съдебната зала. Щеше й се да се обърне и да погледне Лиймас, да зърне лицето му, да прочете в него напътствия, някакъв знак, който да и покаже как да отговори. Започваше да се страхува за себе си — това бяха въпроси, продиктувани от обвинения и подозрения, за които тя не знаеше нищо.

Сигурно се досещаха, че иска да помогне на Алек, че се бои, но никой не и помагаше — защо никой не й помагаше?

— Елизабет, като изключим днешният ден, кога се срещнахте за последен път с Лиймас? — О, този глас, как го мразеше, този копrien глас — Вечерта преди това да се случи — рече тя, — вечерта преди да се сбие с мистър Форд.

— Да се сбие? Не е било бой, Елизабет. Бакалинът не е отвърнал на удара, нали — не е имал тази възможност. Колко некоректно! — Карден се изсмя и това прозвуча още по ужасно, защото никой не се засмя с него. — Кажете ми, къде се видяхте с Лиймас онази последна вечер?

— В неговият апартамент. Беше болен, не идваше на работа. Беше на легло и аз ходех да му готвя.

— И му купувахте храна? Пазарувахте му?

— Да.

— Колко мило. Сигурно доста сте се охарчили — съчувствено отбеляза Карден. — Можете ли да си позволите да го издържате?

— Не съм го издържала. Алек ми даваше парите. Той...

— О — прекъсна я рязко Карден, — той все пак е имал някакви пари.

О, Господи, помисли си Лиз, О, Господи, мили Боже, какво казах?

— Малко — бързо каза тя, — малко бяха, зная. Една или две лири, не повече. Нямахше повече. Не можеше да си плати сметките — електричеството и наема, — всичко това беше платено после, разбирате ли, след като го отведоха, от един негов приятел. Този приятел трябваше да плати, Алек не можеше.

— Разбира се — тихо промълви Карден, един негов приятел е платил. Дошъл е специално и е платил всичките му сметки. Някой стар приятел на Лиймас, някой, който той може би е познавал, преди да дойде в Бейзуотър. Виждали ли сте този човек, Елизабет?

Тя поклати глава.

— Разбирам. Какви други сметки е платил този приятел, знаете ли?

— Не... не.

— Защо се колебаете?

— Казах, че не знам — сопна се Лиз грубо.

— Но се поколебахте — обясни Карден. — Чудех се дали не сте се сетили нещо?

— Не.

— Лиймас някога говорил ли е за този приятел? За някой близък с пари, който знае адреса му?

— Никога не е споменавал за никакъв приятел. Не мислех, че изобщо има приятели.

— Аха.

В съдебната зала настъпи смразяваща тишина и тя се отразяваше най-силно върху Лиз, която се чувствуваше изолирана от околните, като сляпо дете сред зрящите. Отговорите ѝ се преценяваха според някакъв непознат за нея критерий и тази страшна тишина по никакъв начин не ѝ подсказваше какво са открили те.

— Колко получавате, Елизабет?

— Шест лири на седмица.

— Имате ли спестявания?

— Малко. Няколко лири.

— Колко плащате за квартира?

— Петдесет шилинга на седмица.

— Доста е, нали, Елизабет? Скоро плащала ли сте наема? Тя безпомощно поклати глава.

— Защо? — продължи Карден. — Нямате ли пари? Тя отвърна шепнешком:

— Имам наемен договор. Някой го е откупил и ми го изпрати.

— Кой?

— Не знам. — По лицето ѝ потекоха сълзи. — Не знам... Моля ви, не ми задавайте повече въпроси. Не знам кой го е направил... преди шест седмици ми го изпратиха, някаква банка в Сити... някакво благотворително дружество е сторило това, хиляда лири. Заклевам се, не знам кой е... казаха ми, подарък от едно благотворително дружество. Вие знаете всичко... вие ми обяснете...

Тя закри с ръце лицето си и заплака, все още обърната с гръб към съда. Тялото ѝ се разтърсваше от ридания, раменете ѝ се повдигаха. Никой не помръдна, накрая тя свали ръцете си, но не вдигна поглед.

— А защо не попитахте? — простичко рече Карден. — Или сте свикнали да получавате анонимни подаръци на стойност хиляда лири?

Лиз не каза нищо и той продължи:

— Не попитахте, защото сте се досетили. Не е ли така? Тя кимна и отново вдигна ръка към лицето си.

— Досетихте се, че това е работа на Лиймас или на неговия приятел, нали?

— Да — едва продума тя. — На улицата дочух, че след процеса бакалинът получил отнякъде пари, много пари. Доста клюки се пуснаха и аз се досетих, че това сигурно е приятелят на Алек...

— Колко странно наистина — рече Карден сякаш на себе си. Невероятно. — И после — Кажете ми, Елизабет, някой търсил ли ви е след като Лиймас отиде в затвора?

— Не излъга тя. Вече знаеше, сигурна беше, че те искат да докажат нещо срещу Алек, нещо във връзка с парите или приятелите му, нещо, свързано с бакалина.

— Сигурна ли сте? — попита Карден, повдигайки вежди над златните рамки на очилата си.

— Да.

— Но съседът ви твърди, Елизабет — търпеливо възрази Карден, — че са ви търсили мъже — двама мъже — малко след като са осъдили Лиймас. Или и те са били просто любовници? Случайни любовници като Лиймас, които са ви давали пари?

— Алек не беше случаен любовник — извика тя, — как можете.

— Но той ви даваше пари. И тези мъже ли ви дадоха пари?

— О, Господи — разхълца се тя, — не ме питайте.

— Кои бяха те? — Лиз не отвърна.

Изведнъж той изкрещя, за първи път повишаваше тон — Кои?

— Не зная. Дойдоха с кола. Приятели на Алек.

— Още приятели? Какво искаха?

— Не зная. Все ме разпитваха какво ми е разказвал. Настояваха да ги потърся, ако...

— Как? Как да ги потърсите?

— Той живее в Челси — после промълви, — името му е Смайли... Джордж Смайли... Каза да му позвъня.

— Направихте ли го?

— Не.

Карден сложи папката на масата. В съдебната зала настъпи мъртва тишина. Той посочи към Лиймас и каза с добре овладян, авторитетен глас:

— Смайли е искал да разбере дали Лиймас не ѝ е доверил прекалено много. Лиймас е направил нещо, което британското разузнаване не е очаквало от него, намерил си е приятелка и е излял мъката си пред нея.

Карден се изсмя тихичко, сякаш всичко това беше една хубава шега. — Точно като Карл Римек. Направил е същата грешка.

— Лиймас говореше ли за себе си? — продължи Карден.

— Не.

— Не знаете нищо за миналото му?

— Не. Знаех, че е правил нещо в Берлин. Държавна работа.

— В такъв случай, разказвал е за миналото си, нали? Спомена ли, че е бил женен?

Настъпи продължително мълчание. Лиз кимна.

— Защо не отидохте да го видите, когато беше в затвора? Можеше да го посетите?

— Смятах, че не иска да сторя това.

— Разбирам. Писахте ли му?

— Не. Да, веднъж... само да му кажа, че ще го чакам. Реших, че няма да има нищо против.

— Но и не мислехте, че ще иска това?

— Не.

— А след като той излежа присъдата, не се ли опитахте да се свържете с него?

— Не.

— Имаше ли къде да отиде, имаше ли работа, която да го чака — приятели, които биха го прибрали?

— Не знам... не знам.

— Всъщност бяхте скъсали с него, така ли? — попита Карден ухилен. — Намерихте ли си нов любовник?

— Не! Чаках го... винаги ще го чакам. — Тя се съвзе, — исках да се върне.

— Тогава защо не му писахте? Защо не се опитахте да го откриете?

— Не разбирате ли, той ми беше забранил. Накара ме да обеща никога да не го търся... никога...

— Значи е очаквал, че ще отиде в затвора, нали? — триумфално заяви Карден.

— Не... не знам. Как мога да ви кажа, след като не знам?

— А последната вечер — настояваше Карден с дрезгав, заплашителен глас, — последната вечер, преди да удари бакалина, накара ли ви пак да му обещаете? Накара ли ви?

Безкрайно изтощена, тя кимна с глава — тъжен жест на капитулация. — Да.

— И се сбогувахте?

— Сбогувахме се.

— След вечеря, разбира се. Доста късно. Или прекарахте нощта с него.

— След вечеря. Прибрах се в къщи — не направо. Първо се поразходих, не знам къде точно. Просто походих.

— Какво обяснение ви даде за раздялата?

— Той не скъса с мен — рече тя. — Не. Просто каза, че трябва да свърши нещо, да си уреди сметките с някого, все едно какво ще му струва и след това, един ден, може би когато всичко свърши... ще се върне, ако аз още го чакам и...

— И естествено вие отвърнахте — подхвърли Карден иронично, — че винаги ще го чакате? Че винаги ще го обичате?

— Да — простило рече Лиз.

— Каза ли, че ще ви прати пари?

— Каза... че нещата не са толкова лоши, колкото изглеждат, че за мен... ще се погрижат.

— И затова после нищо не попитахте, нали — когато някакво благотворително дружество с толкова лека ръка ви подари хиляда лири?

— Да, Точно така! Сега знаете всичко — вече го знаехте. Защо тогава сте ме довели тук?

Карден невъзмутимо я чакаше да овладее риданията си.

— Това — обърна се той към Трибунала накрая — са свидетелските показания на защитата. Жалко, че английските ни другари са могли да сметнат за достоен член на Партията едно момиче, чиито възприятия са замъглени от сантименталност, а бдителността му е притъпена от материални интереси.

Поглеждайки първо към Лиймас и после към Фидлер, той добави грубо:

— Тя е глупачка. Но все пак имаме късмет, че Лиймас я е срещнал. Това не е първият случай, в който един реваншистки заговор се проваля заради моралния упадък на собствените си създатели.

С леко, отмерено движение Карден се поклони на Трибунала и седна.

В същия миг Лиймас се изправи. Този път пазачите не го спряха.

В Лондон сигурно съвсем са откачили. Каза им — това бе абсурдно, — каза им да я оставят на мира. А ето сега ставаше ясно, че още от момента, от първия момент, след като е напуснал Англия — дори по-рано, още щом е влязъл в затвора — някакъв проклет глупак е тръгнал да разчиства — да плаща сметки, да компенсира бакалина, хазаина и най-вече Лиз. Беше налудничаво, невероятно. Какво се опитваха да направят — да убият Фидлер, да убият своя агент? Да саботират собствената си операция? Дали беше само работа на Смайли? Дали жалката му нещастна съвест го е подтикнала към това? Сега може да стори само едно — да измъкне Лиз и Фидлер и да опере пешкира. И без това сигурно са го зачеркнали. Ако успее да спаси кожата на Фидлер — само това ако успее да направи, — може би имаше шанс Лиз да се отърве.

Откъде, по дяволите, знаеха толкова много? Беше сигурен, че не са го проследили до дома на Смайли онзи следобед. А парите — как бяха чули историята, че е откраднал пари от Цирка? Това беше предназначено само за вътрешна консумация, тогава как? Как, за Бога?

Объркан, ядосан, обзет от горчивина и срам, той тръгна бавно и сковано по пътеката, като човек, който върви към бесилото.

23.

САМОПРИЗНАНИЕ

— Добре, Карден. — Лицето му беше преbledняло и застинало, като че ли бе от камък; главата му бе отметната назад и леко наведена встрани, подобно на човек, който се вслушва в някакъв далечен звук. Беше обхванат от ужасяващо спокойствие, което се дължеше не на примирение, а на самоконтрол — сякаш цялото му тяло беше стегнато в стоманените клещи на волята му.

— Добре, Карден, пусни я.

Лиз се взираше в него. Лицето и беше сгърчено и грозно, тъмните ѝ очи бяха плувнали в сълзи.

— Не, Алек, не — отрони тя. За нея в стаята нямаше друг човек — само Лиймас — висок и изправен като войник.

— Не им казвай — рече тя, повишавайки глас, — каквото и да с, не им казвай само заради мен... вече ми е все едно, Алек. Наистина.

— Млъкни, Лиз — рече той грубо. — Вече е много късно-и обърна очи към председателката. — Тя не знае нищо. Абсолютно нищо. Изведете я оттук и я върнете в къщи. Аз ще ви разкажа останалото.

Председателката хвърли бърз поглед към мъжете, седнали от двете ѝ страни. Позамисли се, после каза:

— Може да напусне заседателната зала, но не и да се върне в къщи, не преди да свършим със свидетелските показания. После ще видим.

— Тя не знае нищо, уверявам ви! — извика Лиймас. — Карден е прав, не разбирате ли? Това беше операция, планирана операция. Как би могла да знае това? Тя е само едно объркано момиче от библиотеката за смахнати — не ви върши работа.

— Тя е свидетел — отсече председателката. — Фидлер може да поиска да я разпита. — Той вече не беше „другарят“ Фидлер.

Щом споменаха името му, Фидлер сякаш се отърси от унеса, в който бе потънал, и Лиз за пръв път го разгледа по-внимателно.

Дълбоките тъмни очи се спряха за момент върху нея и той лекичко се усмихна, сякаш да засвидетелства уважение към расата ѝ. Дребна и самотна фигура, помисли си Лиз, обхваната от странно успокоение.

— Тя не знае нищо — рече Фидлер. — Лиймас е прав, пуснете я. — Гласът му звучеше уморено.

— Съзнавате ли какво говорите? — попита председателката. — Разбирате ли какво означава това? Няма ли въпроси към нея?

— Тя каза всичко, което можеше да ни каже — Фидлер бе сключил ръце върху коленете си и ги изучаваше като че ли го интересуваха повече, отколкото това, което ставаше в съдебната зала. — Всичко беше толкова хитро направено. — Той кимна. — Пуснете я. Не може да ни каже неща, които не знае — и с иронична тържественост добави: — Нямам въпроси към свидетелката.

Един пазач отключи вратата и се провикна в коридора. В абсолютната тишина на съдебната зала те чува в отговор женски глас и бавното приближаване на тежки стъпки. Фидлер се изправи рязко, хвана Лиз за ръката и я поведе към изхода. Щом стигна до вратата, тя се обърна и погледна назад към Лиймас, но той беше извърнал очи встрани като човек, който не може да гледа кръв.

— Върни се в Англия — каза Фидлер. — Върни се в Англия.

Изведнъж Лиз се разрида неудържимо. Жената, която я придружаваше, я прегърна през раменете, по-скоро за да я подкрепи, отколкото да я успокои, и я изведе от стаята. Пазачът затвори вратата. Плачът на Лиз постепенно заглъхна в далечината.

— Нямам кой знае какво да кажа — започна Лиймас. — Карден е прав. Беше нагласено. В лицето на Карл Римек ние загубихме най-кадърния си агент в Зоната. Всички останали вече бяха ликвидирани. Не проумявахме какво стана — сякаш Мундт ги откриваше едва ли не преди да ги вербуваме. Върнах се в Лондон и се срещнах с Кънтроул. Там бяха също Питър Гилъм и Джордж Смайли. Джордж всъщност бе пенсиониран и се занимаваше с разни умнотии. Филология или нещо такова.

И така те бяха измъдрили тази идея. Да принудим Мундт да влезе в собствения си капан, ето как го определи Кънтроул. Само да се преструваме и да чакаме дали ще се хванат. После разработихме плана обратно, така да се каже. Индуктивно, както се изрази Смайли. Ако

Мундт беше наш агент, как щяхме да му плащаме, как щеше да изглежда архивът и така нататък. Питър си спомни за някакъв арабин, който преди година-две се беше опитал да ни продаде пълно описание на Отдела. Тогава ние го отпратихме. По-късно разбрахме, че сме направили грешка. Питър се сети да включи и това във версията — все едно, че сме отказали, защото вече имаме информацията. Хитро измислено.

Сами можете да си представите останалото. Престореното западане: пиенето, проблемите с парите, клюките, че Лиймас е откраднал от касата. Всичко се допълваше. Хванахме Елси от счетоводството и още един-двама да разпространяват слухове. Справиха се дяволски добре — добави той с известна гордост. — После си избрах една сутрин — събота сутрин, пълно с хора наоколо — и се развихрих. Отражиха го в местната преса — дори мисля, че и в „Уъркър“ — и вече всичко стигна и до вас. Оттам нататък — добави той пренебрежително — започнахте, започнахте да копаете собствените си гробове.

— Твоя гроб — тихо го поправи Мундт. Той замислено наблюдаваше Лиймас с невероятно светлите си очи. — Сигурно и този на другаря Фидлер.

— Едва ли можете да обвините Фидлер — отбеляза Лиймас с безразличие. — Просто се случи така, че той се захвана с тази история. Той не е единственият човек в Отдела, който с удоволствие би те обесил, Мундт.

— Така ли иначе теб ще те обесим — увери го Мундт.

— Уби един от пазачите, опита се и мен да убиеш. Лиймас се усмихна студено.

— В тъмното всички котки си приличат, Мундт... Смайли все предупреждаваше, че е възможно и да се провали. Твърдеше, че може да се получи реакция, която не сме в състояние да овладеем. Извадено му е жилото — знаеш. Друг човек е след случая Фенън — след историята с Мундт в Лондон. Казват, че нещо е станало с него тогава — затова е напуснал Цирка. Ето това не мога да си обясня, защо са уредили всички сметки, защо са платили на момичето, защо всичко това. Сигурно Смайли нарочно е провалил операцията, сигурно. Сигурно е изпаднал в криза и съвестта му е проговорила, решил е, че е грешно да се убива или нещо такова. Лудост е, след цялата подготовка,

след всички усилия така да разтури цялата работа. — Но Смайли те мразеше, Мундт, Мисля, че с всички бе така, макар че не го казвахме гласно. Планирахме това, сякаш бе нещо като игра... трудно ми е да обясня сега. Знаехме, че сме изправени с гръб до стената. Провалихме се срещу Мундт и сега трябва да го убием. И все пак беше игра.

— Той се обърна към Трибунала и каза: — Грешите за Фидлер, той не е наш агент. Защо ще поема Лондон подобен риск с човек от ранга на Фидлер? Да, признавам, разчитаха на него. Знаеха, че мрази Мундт — и с пълно право. Фидлер е евреин, нали? Всички вие знаете, не може да не знаете какво име си е създал Мундт, какво изпитва той към евреите. Ще ви кажа нещо — никой друг няма да го стори, затова аз ще ви кажа. Мундт е наредил да пребият Фидлер и през цялото време, докато-са го обработвали, го е дразнил и му се е подигравал, че е евреин. Всички знаете какъв човек е Мундт, но го търпите защото си върши добре работата. Но... — за момент гласът му секна, после продължи — но, за Бога... достатъчно хора се забъркаха в тая работа и без да стигаме дотам, че да режем главата на Фидлер. Казвам ви, Фидлер е наред... идеологически здрав, нали това е изразът?

Той погледна към хората от Трибунала. Те го наблюдаваха безучастно с втренчени, студени погледи. Фидлер, който се бе върнал на мястото си и слушаше с подчертана незаинтересованост, изглежда Лиймас озадачено.

— Но ти обърка всичко, Лиймас, нали така? — попита той. — Старо куче като тебе, Лиймас, по време на най-важната операция в кариерата си, се влюбва в... как я нарече... едно объркано младо момиче от библиотеката за смахнати? Лондон не може да не е знаел, Смайли не би могъл да направи това сам. — Фидлер се обърна към Мундт. — Ето това е най-странното, Мундт. Невъзможно е да не са се досетили, че ще провериш всяка подробност от неговата версия. Нали затова Лиймас живееше този двойствен живот. А пък после изпращат пари на бакалина, плащат наема, откупват и наемния договор на момичето. И най-невероятното е, че хора с опит като техния изплащат хиляда лири на едно момиче — при това член на Партията, — което би трябвало да смята Лиймас за разорен. Не се опитвай да ме убедиш, че съвестта на Смайли може да стигне чак дотам. Лондон е направил това. Какъв риск!

Лиймас сви рамене.

— Смайли беше прав. Не можахме да предотвратим реакцията. Не сме предполагали, че ще ме доведете тук, в Холандия — да, но не и тук. — Той помълча малко, после продължи: — Никога не ми е минавало през ума, че ще докарате момичето. Какъв глупак съм бил.

— Но не и Мундт — бързо се намеси Фидлер. — Мундт знаеше какво да търси — знаеше, че момичето ще даде необходимите доказателства — много е умен Мундт, признавам! Той дори знаеше за наемния договор — наистина изумително. Искам да кажа, как е могъл да открие това? Тя не е казвала на никого. Аз познавам това момиче, разбирам го... тя не би се доверила на никого. — Той погледна към Мундт — може би Мундт ще ни каже откъде има тази информация?

Мундт се поколеба, според Лиймас малко повече от необходимото:

— От членския й внос — рече той. — Преди месец е увеличила месечната си вноска в Партията с десет шилинга. Това стигна до мен. И така опитах се да установя как е могла да си го позволи. Успях.

— Майсторско обяснение — отвърна хладно Фидлер. Никой не продума.

— Смятам — каза председателката, като погледна двамата си колеги, — че Трибуналет е вече в състояние да приготви своя доклад за Президиума. В случай че — добави тя, насочвайки малките си жестоки очички към Фидлер — нямаш повече какво да кажеш.

Фидлер поклати глава. Сякаш нещо все още го забавляваше.

— В такъв случай — продължи председателката — моите колеги са на мнение, че трябва да освободим другаря Фидлер от задълженията му, докато дисциплинарната комисия на Президиума вземе становище за неговото положение.

Лиймас е арестуван вече. Искам да напомня на всички, че Трибуналет няма изпълнителна власт. Народният съд, подпомогнат от другаря Мундт, несъмнено ще реши какви мерки да предприеме срещу този английски агент — провокатор и убиец.

Погледът й се плъзна покрай Лиймас и се спря на Мундт. Но Мундт гледаше Фидлер така, както палачът безпристрастно преценява жертвата, на чийто врат ще нахлузи въжетото.

И изведнъж, подобно на човек, който е бил дълго лъган, Лиймас осъзна с поразителна яснота цялата отвратителна игра.

24.

КОМИСАРИАТА

Лиз стоеше до прозореца с гръб към жената и се взираше с празен поглед в мъничкото дворче отвън. Предположи, че там се разхождат затворниците. Намираха се в нечий кабинет. На бюрото до телефоните бяха сложили някаква храна, но тя не можеше да я докосне. Чувстваше се зле и беше ужасно отпаднала физически. Краката я боляха, кожата на лицето ѝ беше опъната и възпалена от сълзите. Чувстваше се мръсна, мечтаеше да се изкъпе.

— Защо не хапнеш? — попита я жената. — Всичко свърши вече. — Каза го без съчувствие, сякаш я смяташе за глупачка да не яде, щом като има храна.

— Не съм гладна. Жената сви рамене.

— Пътуването може да продължи дълго — рече тя, — а и там не те чака кой знае какво.

— Какво искате да кажете?

— Работниците в Англия гладуват — самодоволно заяви тя. — Капиталистите ги оставят да гладуват.

Лиз се приготви да отговори, но нямаше никакъв смисъл. Освен това искаше да разбере — трябваше да разбере и тази жена можеше да ѝ каже.

— Къде сме?

— Не знаеш ли — жената се изсмя. — Тях трябва да попиташ — тя кимна към прозореца. — Те ще ти кажат къде сме.

— Кой са те?

— Затворниците.

— Какви затворници?

— Врагове на народа — бързо отвърна тя. — Шпиони, подстрекатели.

— Откъде знаете, че са шпиони?

— Партията знае. Партията знае повече за хората, отколкото те самите знаят за себе си. Не са ли ти казвали това? — Жената я

погледна, поклати глава и продължи: — Англичани! Богатите са изяли бъдещето ви, а бедните осигуряват храната им — ето какво става в Англия!

— Кой ви каза това?

Жената се усмихна, но не продума. Изглеждаше толкова довольна от себе си.

— И това е затвор за шпиони? — пак поде Лиз.

— Това е затвор за онези, които не искат да признаят социалистическата действителност, за хората, които смятат, че имат право да грешат, за тези, които забавят хода ни. Предатели — кратко заключи тя.

— Но какво са направили?

— Не можем да строим комунизма, без да се отървем от индивидуализма. Не можеш да проектираш огромна сграда, ако някое прасе си построи кочина на това място.

Лиз я погледна изумено.

— Кой ви каза всичко това?

— Аз съм комисарката тук — рече тя гордо. — Работя в затвора.

— Много сте умна — отбеляза Лиз и приближи към нея.

— Аз съм работничка — кисело отвърна жената, — трябва да разрушим представата, че хората на умствения труд са от по-висока категория. Няма категории, само работници; няма противопоставяне между физическия и умствения труд. Не си ли чела Ленин?

— В такъв случай хората в този затвор са интелектуалци? Жената се усмихна.

— Да — отвърна тя, — те са реакционери, които наричат себе си прогресивни, те защитават индивида от държавата. Знаеш ли какво каза Хрущов за контрареволуцията в Унгария?

Лиз поклати глава. Трябва да прояви интерес, трябва да я подтикне да говори.

— Каза, че това никога не би се случило, ако навреме бяха разстреляли неколцина писатели.

— А сега кого ще разстрелят? — бързо попита Лиз. — След делото?

— Лиймас — отговори тя безучастно — и евреина Фидлер. За един миг Лиз помисли, че ще падне, но ръката ѝ откри гърба на стола и тя успя някак си да седне.

— Какво е направил Лиймас — прошепна тя.

Жената я изгледа с малките си, хитри очички. Беше много дебела. Косата ѝ беше рядка, опъната по главата в кок, който бе събран в тила на дебелия ѝ врат. Лицето ѝ беше подпухнало, с отпуснати, размазани черти.

— Уби един от пазачите — рече тя.

— Защо? Жената сви рамене.

— За евреина знам — продължи тя, — че е отправил обвинение срещу един верен наш другар.

— Ще застрелят ли Фидлер за това? — недоверчиво попита Лиз.

— Евреите са едни и същи — заяви жената. — Другарят Мундт знае какво да прави с евреите. Нямаме нужда от тях тук. Ако са членове на Партията, смятат, че тя им принадлежи. Ако са извън нея, мислят, че тя заговорничи срещу тях. Разправят, че Лиймас и Фидлер са се съюзили срещу Мундт. Ще изядеш ли това? — попита тя, като посочи храната върху бюрото. — В такъв случай ще трябва аз да я изям — заяви, като направи смешен опит да изрази неохота. — Дали са ти картоф. Сигурно си имаш любовник в кухнята. — Шегуваше се чак до момента, в който изяде последните хапки от яденето.

Лиз се върна при прозореца.

В обърканото съзнание на Лиз, в хаоса от срам, мъка и страх преобладаваше ужасния спомен за Лиймас, така, както го беше видяла за последен път в съдебната зала — седнал като закован на стола с поглед, обърнат настрани. Тя го беше предала и той не смееше да я погледне, преди да умре. Не искаше тя да види презрението, страха може би, изписан на лицето му.

Но какво друго можеше да направи? Само да ѝ беше казал как да постъпи — дори и сега не ѝ беше ясно — тя щеше да лъже и мами заради него, всичко би направила, само да ѝ беше казал! Той сигурно разбираше това, познаваше я достатъчно добре, за да е уверен, че в крайна сметка тя ще направи това, което ѝ каже, че ще приеме неговата форма и съществуване, неговата воля, неговия живот и образ, ако можеше — и неговата болка, че се моли само да ѝ се предостави възможност за това. Но как можеше да знае, без той да ѝ каже, как трябваше да отговаря на тези завоалирани, коварни въпроси? Знаеше, че пораженията, които бе причинила, бяха неизброими. В трескавия ѝ мозък проблесна споменът как като, дете с ужас беше научила, че при

всяка своя крачка стъпква под краката си хиляди миниатюрни животинки. И ето сега, независимо дали беше излъгала или бе казала истината — сигурна беше, че дори ако бе мълчала — бяха я принудили да съсипе едно човешко същество; може би две, нали там беше и евреинът Фидлер, който се държа мило с нея, беше хванал ръката ѝ и бе казал да се върне в Англия. Щяха да разстрелят Фидлер, така беше казала жената. Защо него — защо не старецът, който задаваше въпросите, или пък онзи русият от предния ред между двамата войници, дето се усмихваше през цялото време. Колкото пъти се обърнеше, все съзираше правата му руса коса и гладкото му жестоко лице, което се усмихваше, сякаш всичко бе една голяма шега. Успокояваше се с това, че Лиймас и Фидлер са на една страна.

Тя се обърна отново към жената и попита:

— Защо чакаме тук??

Жената бутна чинията настрана и се изправи.

— За инструкции — отговори тя. — Решават дали трябва да останеш.

— Да остана? — объркана повтори Лиз.

— Става дума за свидетелските показания. Може би ще съдят Фидлер. Казах ти: подозират, че Фидлер и Лиймас са заговорници.

— Но срещу кого? Как би могъл да заговорничи, в Англия? Как е дошъл тук? Той не членува в Партията.

Жената поклати глава.

— Това е тайна — отвърна. — С това се занимава само Президиумът. Може би евреинът го е довел.

— Но вие знаете — настояваше Лиз с ласкателен глас, — вие сте комисарката на затвора. На вас не може да не са ви казали.

— Може би — отвърна жената самодоволно, — но това е строго секретно — повтори тя.

Телефонът иззвъня. Жената вдигна слушалката и се заслуша. След малко погледна към Лиз.

— Разбира се, другарю. Веднага — рече тя и затвори. — Ще останеш. Президиумът ще разгледа делото на Фидлер. През това време ти ще останеш тук. Така нареди другарят Мундт.

— Кой е Мундт? Жената гледаше лукаво.

— Такава е волята на Президиума — рече тя.

— Не искам да стоя — извика Лиз. — Искam...

— Партията знае повече за нас, отколкото ние знаем за себе си — прекъсна я жената. — Трябва да останеш. Такава е волята на Партията.

— Кой е Мундт — отново попита Лиз, но пак не получи отговор.

Лиз я следваше бавно по безкрайните коридори, през решетки, над които бдяха пазачи, през железни врати, от които не проникваше звук, по безкрайни стълби, през цели дворове, дълбоко под земята, докато накрая имаше чувството, че е слязла в утробата на самия ад и няма да има кой дори да ѝ съобщи, че Лиймас е мъртъв.

Нямаше представа колко е часът, когато чу стъпките в коридора пред килията си. Можеше да е пет вечерта, или полунощ. Беше стояла будна — вирише се с празен поглед в непрогледната тъмнина и мечтаеше да чуе някакъв звук. Не си беше представяла, че тишината може да бъде толкова ужасна. Веднъж извика на глас, но не чу нищо, нито дори ехо. Само спомена за собствения си глас. Представяше си картинно как звукът удря в плътната тъмнина като юмрук в скала. Седнала на леглото, движила бе ръцете си наоколо и ѝ се струваше, че от тъмнината натежават, сякаш гребат във вода. Знаеше, че килията е малка, че в нея има легло, на което седеше, умивалник без кранче и грубо скована маса — беше ги видяла още щом влезе в стаята. После светлината угасна и тя се втурна като луда към мястото, където знаеше, че стои леглото, удари в него бедрата си и остана там, разтреперана от страх. Докато чу стъпките и вратата на килията ѝ рязко се отвори.

Тя го позна веднага, макар че можеше да различи само силуета на бледата синя светлина в коридора. Стегнатата, подвижна фигура, ясно очертаните скули, късата руса коса, едва осветени от светлината зад него.

— Аз съм Мундт — рече той. — Ела с мен веднага. — Гласът му звучеше презрително, но и приглушено, сякаш се безпокоеше да не го подслушват.

Изведнъж ужас обзе Лиз. Тя си спомни думите на жената: „Мундт знае какво да прави с евреите.“ Стоеше до леглото, вперила в него очи, и не знаеше какво да стори.

— Бързо, глупачка такава — Мундт приближи и я сграбчи за китката. — Бързо! — Тя се остави да я изтегли в коридора. Гледаше го объркана как тихичко заключва пак вратата на килията. Той я хвана грубо за ръка и я задърпа бързо по първия коридор, почти тичешком.

Лиз долавяше далечно бърмчене на вентилатори, а от време на време и шум от други стъпки, идещи от други коридори. Забеляза как Мундт се колебае, дори отстъпва, когато стигаха да някое разклонение на коридора. Избързваше напред, за да се увери, че не идва никой, после ѝ правеше знак да тръгне. Сякаш смяташе за естествено тя да го следва, мислеше, че тя знае причината. Смяташе я едва ли не за негова съучастничка. Спря внезапно и пхна ключ в ключалката на една олющена метална врата. Лиз зачака, скована от паника. Мундт яростно блъсна вратата и в лицето ѝ лхна сладкия, студен въздух на зимната вечер. Той отново ѝ направи знак със същата настойчивост и тя тръгна след него. Слязоха две стъпала и минаха по чакълеста пътека, която пресичаше неравна зеленчукова градина.

По пътеката те стигнаха до една порта в сложен готически стил, която водеше към шосето. При портата имаше паркирана кола. До нея стоеше Алек Лиймас.

— Стой настрана — предупреди я Мунд, като видя, че тя тръгва напред — почакай тук.

Мундт тръгна напред сам и Лиз имаше чувството, че е минала цяла вечност, докато гледаше двамата мъже как стоят и говорят тихичко. Сърцето ѝ биеше лудо, цялото ѝ тяло трепереше от студ и страх. Най-после Мундт се върна.

— Ела с мен — рече той и я поведе към Лиймас. Двамата мъже се изгледаха за миг.

— Довиждане — рече Мундт безизразно. — Глупак си ти, Лиймас — добави той. — И тя е боклук като Фидлер — след това се обърна и се отдалечи в здрача.

Тя протегна ръка и го докосна, а той се поизвърна, блъсвайки ръката ѝ, когато отваряше вратата. Кимна ѝ с глава да влиза, но тя се поколеба.

— Алек — прошепна тя. — Алек, какво правиш? Защо те пуска той?

— Млъкни — изсъска Лиймас. — Дори не помисляй за това, чуваш ли ме? Влизай!

— Какво каза той за Фидлер? Алек, защо ни пуска?

— Пуска ни, защото сме си свършили работата. Влизай в колата, бързо! — Необикновено силната му воля я принуди да влезе и да затвори вратата. Лиймас се настани до нея.

— Каква сделка сте сключили с него — настояваше тя. В гласа ѝ прозвучаха подозрения и страх. — Казаха ми, че си се опитал да заговорничим срещу него, ти и Фидлер. Тогава защо те пуска да си вървиш?

Лиймас запали колата и вече караше бързо по тесния път. От двете им страни се простираха голи поля, в далечината тъмни, еднообразни хълмове се размиваха в сгъстяващия се мрак. Лиймас погледна часовника си.

— На пет часа път от Берлин сме — промълви той. — Трябва да стигнем до Кьопеник към един без четвърт. Имаме достатъчно време.

Лиз замълча. Взираше се през предното стъкло в празното шосе, объркана, загубена в лабиринта от неясни мисли. Пълната луна бе вече изгряла, дълги пелени от мъгла се стелеха над полето. Завиха по аутобана.

— На съвестта ли ти тежах, Алек? — попита тя накрая. — Затова ли накара Мундт да ме пусне?

Лиймас не отговори.

— Дватамата с Мундт сте врагове, нали?

Той пак не продума. Сега караше наистина бързо, спидометърът показваше сто и двадесет километра в час. Аутобанът беше изровен и неравен. Той беше включил дългите светлини и Лиз забеляза, че не си дава труд да се отклонява в другото платно заради отсрещното движение. Караше рисковано, наведен напред, лактите му почти докосваха волана.

— Какво ще се случи с Фидлер? — внезапно попита Лиз и този път Лиймас и отговори:

— Ще го разстрелят.

— Тогава защо не разстрелят и теб? — бързо продължи тя. — Ти и Фидлер сте направили заговор срещу Мундт, така поне ми казаха. Убил си един пазач. Защо те пусна Мундт?

— Добре — изведнъж извика Лиймас. — Ще ти кажа. Ще ти кажа това, което не трябваше никога, никога да узнаеш нито ти, нито пък аз. Слушай: Мундт е човек на Лондон, техен агент. Купили са го, докато е работил в Англия. Свидетели сме на края на една мръсна, отвратителна операция, която цели да спаси кожата на Мундт. Да го спаси от умния малък евреин, от собствения му отдел, които е започнал да подозира истината. Накараха ни да го убием, не виждаш

ли, да убием евреина. Ето сега знаеш, Господ да ни помага и на двамата.

25.

СТЕНАТА

— Ако е така — каза тя накрая, — каква е моята роля в тази история? — Гласът ѝ бе съвсем спокоен, почти делови.

— Мога само да се досещам, Лиз, от това, което знам, и от нещата, които Мундт ми каза, преди да тръгнем. Фидлер го подозирал, започнал да го подозира още от момента, в който той се върнал от Англия. Смятал, че Мундт играе двойна игра. Естествено мразел го — съвсем разбираемо, — но освен това бил прав, че Мундт е човек на Лондон. Фидлер имал прекалено голяма власт, за да може Мундт да го елиминира сам. И ето Лондон решил, че ще свърши това вместо него. Представям си ги как планират всичко — такива теоретици са — сякаш ги виждам насядали около огъня в някой от проклетите си снобски клубове. Знаели са, че не им е достатъчно просто да ликвидират Фидлер — може да се е доверил на приятели, да е публикувал обвинения — нужно било да премахнат подозренията. Публична реабилитация, ето какво организирали те за Мундт.

Той завъртя волана и влезе в лявото платно, за да зад мине един камион с ремарке. В този момент камионът пред него неочаквано се изтегли вляво и той трябваше рязко да натисне спирачки по неравния път, за да не бъде принуден да се блъсне о мантинелата.

— Казаха ми да натопя Мундт — обясни той протичко, — казаха ми, че трябва да го убият и аз съм примамката. Щеше да е последната ми задача. Затова се оставих така да изпадна и ударих бакалина — знаеш тази част.

— И затова правеше любов? — тихичко попита тя. Лиймас поклати глава. — Но там е работата, разбираш ли — продължи той, — Мундт е знаел всичко, знаел е плана, наредил е да ме вербуват — той и Фидлер, после го е оставил да се занимава с това, защото е знаел, че накрая сам ще си постави капан. Моето задължение е било да ги накарам да мислят това, което всъщност е истина: че Мундт е английски шпионин. — Той се поколеба. — А теб са те използвали, за

да ме дискредитираш. Фидлер е разстрелян, а Мундт е спасен, най-милостиво избавен от фашисткия заговор. Прастарият принцип — да се влюбиш като реакция на това, че си бил отхвърлен.

— Но откъде са могли да знаят за мен? Откъде са могли да знаят, че между нас ще се получи нещо — извика Лиз. — Господи, Алек, биха ли могли дори да предвидят кога хората ще се влюбят?

— Това не е имало значение — нищо не е зависело от това. Избрали са теб, защото си млада и хубава и си член на Партията. Защото са знаели, че ще дойдеш в Германия, ако ти уредят покана. Онзи мъж от Трудовата борса, Пит, той ме изпрати там. Те са знаели, че ще работя в библиотеката. Пит беше в Службата по време на войната и, предполагам, са го подкупили. Просто е трябвало да ни свържат, дори само за един ден, без значение, за да могат после да те потърсят, да ти пратят пари, да му придадат вид на любовна връзка, дори и да не е така, не разбираш ли? Да ни изкарат влюбени може би. Единственото важно нещо е било, че след като са ни събрали, ще могат да ти пратят пари, все едно, че аз съм ги помолил. Всъщност ние много ги улеснихме.

— Да, наистина. — После тя добави: — Чувствай се мръсна, Алек, сякаш са ме водили на бик.

Лиймас не продума.

— Дали твоят отдел е успокоил съвестта си. Ето експлоатират не кой да е, а човек от Партията — продължи Лиз.

Лиймас рече:

— Може би. Всъщност те не преценяват нещата по този начин. Просто им е било по-удобно така да проведат операцията.

— Но можех да си остана в онзи затвор, нали? На Мундт така му се щеше. Не виждаше смисъл да поема риска — може да съм чула прекалено много, да съм се досетила. В крайна сметка Фидлер е невинен, нали. Но пък е евреин — добави тя възбудено, — затова няма толкова голямо значение.

— О, за Бога! — възкликна Лиймас.

— Все пак изглежда странно, че Мундт ме пусна дори като част от уговорката с теб — разсъждаваше тя на глас — Сега аз представлявам риск, нали? Имам предвид, като се върнем в Англия: член на Партията, който знае толкова много... Няма логика да ме пусне да си вървя.

— Предполагам — отвърна Лиймас, — че той ще използва нашето бягство, за да покаже на Президиума, че в Отдела има още Фидлеровци, които трябва да разкрие.

— И още евреи?

— Това ще му даде възможност да затвърди позициите си — сряза я Лиймас.

— Като убива още невинни хора. Но този факт сякаш не те безпокои много.

— Естествено притеснява ме. Чак ми призлява от срам и яд и... Но аз съм възпитан по друг начин, Лиз. Не виждам нещата само в черно и бяло. Хората, които участват в тази игра, поемат рискове. Фидлер загуби, а Мундт спечели. Лондон спечели — това е важното. Беше една много гадна операция. Но си струваше труда, при нас важи единствено този закон. — Гласът му се засилваше постепенно, накрая той почти закрещя.

— Опитваш се да убедиш себе си — извика Лиз. — Те направиха нещо ужасно. Как можахте да убие Фидлер? Той беше добър човек, Алек, знаейки това. А Мундт...

— По дяволите, от какво се оплакваш? — грубо попита Лиймас. — Твоята Партия винаги води война, нали? Жертва индивида в името на масите. Нали така твърди? Социалистическата действителност: да се биеш ден и нощ — нестихващата битка — така казват, нали? Ти поне оцеля. Не съм чувал комунистите да проповядват, че човешкият живот за тях е свят — може би нещо не съм разбрал — саркастично добави той. — Съгласен съм, да, че можеше и да загинеш. Можеше така да ти е съдено. — Мундт е отвратителна свиня, той не виждаше смисъл да те оставя жива. Обещанието му — предполагам, че е обещал да положи всички усилия заради теб — няма кой знае каква стойност. Така че можеше да си умреш — днес, догодина или пък след двадесет години — в някой затвор в този рай за работниците. А също и аз. Но спомням си, че партията ви се стремеше да ликвидира една цяла класа. Или греша? — Той извади пакет цигари от самото си и ѝ подаде две, заедно с кутия кибрит. Пръстите ѝ трепереха, когато ги запали. Едната върна обратно на Лиймас.

— Всичко си бил обмислил, нали? — попита тя.

— Ние случайно се вместихме в калъпа — настояваше Лиймас, — съжалявам за това. Съжалявам и за останалите, за другите, които се

вместиха в готовите образи. Но не се оплаквай от условията, Лиз. Те са на Партията. Ниска цена и големи печалби. Един човек, жертван заради мнозинството. Не е красиво, знам, когато избираш кой да бъде — когато го обръщаш от теория в истински хора.

Тя слушаше в тъмнината. Известно време не осъзнаваше нищо друго освен пътя, който изчезваше зад тях и вцепенението и ужаса, завладели съзнанието ѝ.

— Но те ме оставиха да се влюбя в теб — каза тя накрая. — И ти ми остави да ти повярвам и да те обичам.

— Те се възползваха от нас — отвърна Лиймас безмилостно. — Измамиха и двама ни, защото се налагаше. Нямаше друг начин. Фидлер беше дяволски близо до истината, не виждаш ли? Щяха да разкрият Мундт, не можеш ли да разбереш?

— Как можете да обърнете света наопаки — внезапно извика Лиз. — Фидлер беше добър и свестен, просто си вършеше работата, а ето, вие го убихте. Мундт е шпионин и предател, а вие го защитавате. Мундт е нацист, знаеш ли това. Той мрази евреите. На чия страна си? Как можеш да...

— В тази игра има само едно правило — грубо отвърна Лиймас. — Мундт е техният човек — дава им това, от което имат нужда. Никак не е трудно да се разбере, нали? Ленинизмът — необходимостта от временни сдружения. Какви са според теб шпионите — свещеници, светии и мъченици? Те са просто едно жалко шествие от суетни глупаци, а също и предатели. Да — педераста, садисти, пияници, мъже, които си играят на каубои и индианци, за да разнообразят малко скапания си живот. Да не мислиш, че седят като монаси в Лондон и теглят доброто и злото. Ако можех, бих убил Мундт, мразя го от цялата си душа, но не сега! Моментът е такъв, че те имат нужда от него. Нуждаят се от него, за да могат огромните и слабоумни маси, на които ти се възхищаваш, да спят спокойно в леглата си нощем. Нуждаят се от него заради обикновените хорица от втора ръка като нас двамата.

— А Фидлер — не те ли гризе съвестта за него?

— Това е война — отвърна Лиймас. — Тя има схема и е неприятна, защото се води в изключително тесен мащаб и от много близко разстояние. Понякога в нея стават жертва невинни хора, признавам. Но това е нищо, абсолютно нищо в сравнение с другите войни — последната и следващата.

— О, Господи — каза Лиз меко. — Не ме разбираш! Не искаш да ме разбереш. Опитваш се да убедиш себе си. Много по-ужасно е това, което те правят — да открият човешкото у някого, у мен или някой друг, който използват, и да го превърнат в оръжие, да си служат с него, за да раняват или убиват.

— Господи, Боже мой! — извика Лиймас — Какво друго са правили хората откак свят светува? Не разбираш ли, аз не вярвам на нищо — дори не вярвам в разрушението и анархията. Повръща ми се от убийства наистина, но не виждам какво друго могат да направят. Те не се опитват да спечелят привърженици на своето учение, не стоят на амвона или на партийните платформи, за да ни казват да се борим за Мира или за Господа или каквото и да е там. Те са само едни нещастници, които се мъчат да попречат на проповедниците в стремежа им да се унищожават взаимно.

— Грещиш — заяви Лиз обезкуражена, — те са по-ужасни от всички нас.

— Защото се любих с теб, когато ти ме смяташе за бездомник? — настървено запита Лиймас.

— Заради пренебрежението им — отвърна Лиз. — Пренебрежението им към всичко, което е истинско и добро, пренебрежение към любовта, към...

— Да — съгласи се Лиймас, внезапно изтощен, — ето цената, която плащат, че презират Господ и Карл Маркс, и то в едно и също изречение — ако това имаш предвид.

— Ти си като тях — продължи Лиз, — като Мундт и останалите... Аз трябва да знам, нали аз бях подритваната? От тях и от теб, защото на теб не ти пука. С изключение на Фидлер... но останалите... вие всички се отнасяхте с мен като че ли бях... нищо... просто валута, с която да платите... вие всички сте еднакви, Алек.

— О, Лиз — отчаяно промълви той, — за Бога, повярвай ми. Мразя всичко това. Мразя го! Уморен съм. Но светът, човечеството са полудели. Ние сме само нищожна жертва... навсякъде е едно и също, измамени и заблудени души, чийто живот е отишъл на вятъра; хора, застреляни или хвърлени в затвора, цели групи и класи отписани безпричинно. И ти, твоята Партия — Господ е свидетел, тя е изградена върху телата на обикновените хора. Ти не си виждала като мен как умират хора, Лиз...

Докато говореше той, Лиз си спомни мръсния затворнически двор и думите на жената: Затворът е за тези, които забавят нашия ход... за тези, които смятат, че имат право да грешат.

Изведнъж Лиймас се напрегна, вгледа се в предното стъкло. На светлината на фаровете Лиз различи някаква фигура на пътя. Човекът държеше в ръката си малко фенерче, което включваше и изключваше с приближаването на колата.

— Това е той — прошепна Лиймас, изгаси светлините и двигателя и се спусна тихо напред. Колата спря. Лиймас се пресегна и отвори задната врата.

Лиз не се обърна да го види, когато влизаше. Стоеше неподвижна, втренчила поглед напред към улицата и падащия дъжд.

— Карай с тридесет километра — рече мъжът. Гласът му бе напрегнат, уплашен. — Аз ще ти показвам пътя. Щом стигнем мястото, трябва да излезете и да бягате към Стената. Прожекторът ще свети точно там, където трябва да се катерите. Стойте в лъча му. Когато той се премести, започнете да се изкачвате. Ще имате на разположение деветдесет секунди, за да се прехвърлите. Ти тръгни пръв — каза той на Лиймас, — а след теб момичето. В долния край има железни стъпала — по-нататък трябва да се изтеглите по някакъв начин. Ще трябва да седнеш отгоре и да дърпаш момичето. Разбирате ли?

— Разбираме — рече Лиймас, — колко ни остава?

— Ако караш с тридесет километра, ще бъдем там след около девет минути. Прожекторът ще освети Стената точно в един и пет. Дават ти деветдесет секунди. Не повече.

— Какво ще стане след деветдесет секунди? — попита Лиймас.

— Могат да ти дадат само деветдесет секунди — повтори мъжът, — иначе става прекалено опасно. Информирани са само един отряд. Те мислят, че пропускат наш шпионин в Западен Берлин. Казано им е да действат така, че да не изглежда много лесно. Деветдесет секунди са достатъчни.

— По дяволите, надявам се — рече Лиймас сухо, — как си с времето?

— Сверх си часовника със сержанта, който командва отряда — отговори мъжът. На задната седалка за малко проблесна светлина,

после изчезна. — Дванадесет и четиридесет и осем. Трябва да тръгнем в един без пет. Още седем минути.

Седяха като онемели, единственият звук идеше от дъжда, който барабанеше по покрива. Калдъръменият път се простираше точно пред тях, очертан от мръсни улични лампи на всеки стотина метра. Наоколо нямаше хора. Дъговите лампи осветяваха небето над тях някак си неестествено. От време на време отпред проблесваше лъч на прожектор, после изчезваше. Далеч вляво, точно над линията на хоризонта, Лиймас видя пулсираща светлина. Тя непрекъснато променяше силата си, подобно на отражението на запален огън.

— Какво е това? — попита той, като посочи натам.

— Информационната служба — отвърна мъжът. — Светлинна конструкция. По нея се предават заглавията на новините към Източен Берлин.

— Разбирам — прошепна Лиймас. Бяха много близо до края на пътя.

— Не можете да се върнете — продължи мъжът, — той ви каза това, нали? Нямате друга възможност.

— Знам — отговори Лиймас.

— Ако нещо се случи — ако паднете или се нараните, — не се обръщайте. В района на Стената стрелят на месо. Трябва да се прехвърлите.

— Знаем — повтори Лиймас, — той ме предупреди.

— Щом излезете от колата, вече сте в района.

— Знаем. Сега млъкни — тросна се Лиймас. После добави: — Ще върнеш ли колата?

— Веднага щом излезете, ще я откарам. И за мен е опасно — отвърна мъжът.

— Колко неприятно — отбеляза Лиймас сухо. Пак настъпи тишина. После Лиймас попита:

— Имаш ли оръжие?

— Да — рече мъжът, — но не мога да ти го дам. Той ме предупреди да не ти го давам... каза, че сигурно ще го поискаш.

Лиймас се засмя тихо.

— Да, разбира се — каза той.

Лиймас дръпна стартера. С шум, който сякаш изпълни улицата, колата потегли бавно напред. След като изминаха около триста метра,

мъжът прошепна възбудено:

— Тук завий надясно, после наляво — свърнаха по една тясна пресечка. От двете ѝ страни имаше празни сергии и колата едва минаваше между тях. — Тук вляво.

Завиха отново, много бързо, този път между две високи сгради, в улица, която изглеждаше задънена. Отгоре ят пресичаха въжета с пране и Лиз се зачуди дали ще успеят да минат под тях. Когато стигнаха мястото, където улицата свършваше, човекът се обади: — Отново вляво — по алеята.

Лиймас се качи на бордюра, пресече тротоара и подкара по широка пешеходна пътека, обточена от лявата страна с изпотрошена ограда. Отдясно се издигаше сграда без прозорци. Някъде отгоре се чу вик, женски глас и Лиймас промърмори: О, затваряй си устата, докато тромаво завиваше надясно, следвайки алеята. Почти веднага след това се озова на главния път.

— Накъде? — попита той.

— Напред, покрай аптеката — между аптеката и пощата — ето! — Мъжът се бе навел толкова силно напред, че лицето му беше почти изравнено с техните. Сега той сочеше през Лиймас, пресегнат с пръст, опрян в предното стъкло.

— Отдръпни се — изсъска Лиймас. — Махни си ръката. Как, по дяволите, мога да виждам, ако ръкомахаш. — И като превключи рязко на първа, бързо пресече широкия път. Погледна наляво и с изненада забеляза на около триста метра от тях закръгления силует на Бранденбургската врата и Злокобната групичка военни коли, спрели пред нея.

— Къде отиваме — внезапно попита Лиймас.

— Почти пристигнахме. Карай бавно сега — ляво, ляво, завий наляво! — извика той и Лиймас на секундата обърна кормилото. Минаха под тесен свод и попаднаха в някакъв вътрешен двор. Половината от прозорците липсваха или пък бяха заковани с дъски. Празните входи зейнаха срещу тях като тъмни дупки. В отсрещния край на двора видяха отворен портал.

— Мини през него — чу се заповед, прошепната настоятелно в тъмнината. — После съвсем надясно. Ще видиш улични лампи. Щом стигнеш до втората, изключи мотора и се спусни по инерция до пожарния хидрант. Това е мястото.

— По дяволите, защо не караш ти?

— Той ми каза, че трябва да шофираш ти. Било по-сигурно. Минаха през портала и рязко завиха надясно. Озоваха се в тясна уличка. Беше тъмно като в рог.

— Изгаси фаровете.

Лиймас изключи всички светлини и подкара бавно напред към първата лампа. В далечината зърна беглите очертания на следващата. Не беше запалена. Изгасиха мотора и я отминаха тихо по инерция, докато двадесетина метра по-нататък различиха пожарния хидрант. Лиймас удари спирачката — колата спря.

— Къде сме? — прошепна той. — Пресякохме Лениналее, нали?

— Грайфсвалдерщрасе. После тръгнахме на север. Сега сме на север от Бернауерщрасе.

— Панкоф?

— Някъде там. Гледай. — Мъжът посочи към една пресечка отляво. В далечния ѝ край се виждаше малък отрязък от Стената, сивкаво-кафява под бледите дъгови лампи. По върха ѝ минаваха три реда бодлива тел.

— А момичето как ще прехвърли жицата?

— Вече е прерязана там, където ще се катерите. Има малка пролука. Разполагате с една минута, за да стигнете до Стената. Довиждане.

Излязоха от колата и тримата. Лиймас хвана Лиз за ръката. Тя се дръпна, сякаш ѝ бе причинил болка.

— Довиждане — рече пак немецът. Лиймас само прошепна — Не пали колата, преди да преминем.

Лиз се вгледа за миг в германеца на бледата светлина. Първото ѝ впечатление беше за едно младо, обезпокоено лице, лице на момче, което се опитва да бъде храбро.

— Довиждане — каза Лиз. Тя освободи ръката си и тръгна след Лиймас. Пресече пътя и влезе в тясната уличка, която водеше към Стената.

Щом навлязоха в улицата, чуха как колата зад тях потегли, как завива и тръгва бързо по пътя, по който бяха дошли.

— Дръпни стълбата, копеле такова — измърмори Лиймас, хвърляйки поглед към отдалечаващата се кола.

Лиз почти не го чу.

26.

ЗАВРЪЩАНЕ ОТ СТУДА

Вървяха бързо. От време на време Лиймас хвърляше поглед през рамо, за да се увери, че тя го следва. Спря, щом стигна края на алеята, скри се в сянката на един вход и погледна часовника си.

— Две минути — прошепна.

Тя не каза нищо. Гледаше право напред към Стената и черните развалини, които се издигаха зад нея.

— Две минути — повтори Лиймас.

Пред тях се разстилаше ивица, широка тридесетина метра. Тя следваше стената и в двете посоки. На около седемдесет метра вдясно имаше наблюдателна кула. Лъчът на прожектора ѝ играеше по ивицата отпред. Лекият дъждец сякаш висеше във въздуха, така че светлината на дъговите лампи приличаше на млечножълтеникава завеса, която скриваше света отвъд. Не се виждаше никой. Никакъв шум. Празна сцена.

Прожекторът на наблюдателната кула започна бавно, колебливо да се придвижва към тях по Стената. При всяко негово спиране те можеха да различат отделните тухли и слоевете хоросан, чиито небрежни линии показваха, че е зидан набързо. В това време лъчът спря точно пред тях. Лиймас погледна часовника си.

— Готова ли си? — попита той. Тя кимна.

Лиймас я хвана за ръката и тръгна предпазливо, прекосявайки ивицата. Лиз искаше да тича, но той я държеше толкова здраво, че това беше невъзможно. Вече бяха изминали половината разстояние. Блестящият полукръг от светлина ги привличаше напред, лъчът минаваше точно над тях. Лиймас твърдо държеше Лиз до себе си, сякаш се страхуваше, че Мундт няма да удържи на обещанието си и ще намери начин да му я грабне в последния момент.

Почти бяха стигнали Стената. Изведнъж лъчът подскочи на север и за миг ги остави в пълна тъмнина. Все още сграбчил ръката на Лиз, Лиймас сякаш я направляваше. Държеше лявата си ръка протегната

напред, докато накрая докосна грапавата, ръбеста повърхност от сгурия и тухли. Вече можеше да различи Стената, а, поглеждайки нагоре, и трите реда с жестоките куки, които ги крепяха. В тухлите бяха забити метални стъпала, подобни на шиповете, които използват алпинистите. Лиймас се хвана за най-високия и се изтегли бързо нагоре, докато стигна върха на Стената. Рязко дръпна долния ред тел и тя се раздели, вече прерязана.

— Хайде де — прошепна той, — почвай да се катериш. Легна по корем, стисна протегнатата ѝ ръка и започна да я тегли бавно нагоре, докато тя откри първото метално стъпало.

Изведнъж сякаш целият свят избухна в пламъци. Отвсякъде, отгоре, отстрани се сляха ярки светлини и с ужасяваща точност се блъснаха в тях.

Лиймас бе заслепен, извърна глава и в паника задърпа по-силно ръката на Лиз. Тя висеше във въздуха, помисли си, че сигурно се е подхлъзнала и се развика като обезумял, продължавайки да я тегли нагоре. Не виждаше нищо — само Някаква луда въртележка от цветове играеше пред очите му.

После се разнесе истеричен вой на сирени, заповеди и неистови крясъци. Полуколеничил, праметнат през стената, той сграбчи и двете ѝ ръце и я затегли сантиметър по сантиметър към себе си, почти губейки равновесие.

Започнаха да стрелят — единични изстрели, три, четири и той почувства как Лиз потрепера. Тънките ѝ ръце се изплъзнаха от дланите му. От западната страна на Стената се чу глас на английски:

— Скачай, Алек! Хайде, човече, скачай!

Сега всички крещяха — на английски, на френски, на немски.

Той чу гласът на Смайли, някъде съвсем отблизо.

— Момичето, къде е момичето?

Засенчил очи с ръка, Лиймас погледна надолу към основите на Стената. Най-после успя да я види — лежеше неподвижно. За момент се поколеба, после съвсем бавно се спусна обратно по същите стъпала, докато накрая застана до нея. Беше мъртва. Лицето ѝ бе извърнато настрани, черната коса падаше над бузата, сякаш да я предпази от дъжда.

Те като че ли се подвумиха, преди да подновят стрелбата. Един глас изкрещя заповед, но никой не стреля. Най-накрая го покосиха с

два или три изстрела. Той стоеше, освирепял като бик, когото са ослепили на арената. Падайки, Лиймас видя една малка кола, между грамадните камиони, а вътре децата му махаха весело през задното стъкло.

Издание:

Джон Лъо Каре

Шпионинът, който дойде от студа

Английска. Първо издание

Редактор Мариана Шипковенска

Художник Атанас Василев

Художествен редактор Пенчо Мутафчиев

Технически редактор Иван Андреев

Коректор Невена Николова

Излязла от печат 26 04.1991 г.

Издателско-полиграфическа фирма: „Интерпринт“

Компютърен набор и обработка: „Арго“, София

ДФ „Полипринт“ — Враца

Victor Gollancz Limited, 1963

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.